

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DÜNYASI COĞRAFYASI ANABİLİM DALI

OHRİ GÖLÜ (MAKEDONYA) VE YAKIN ÇEVRESİNİN TURİZM POTANSİYELİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NECİBE NUR ALAYDIN

İSTANBUL, 2015

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DÜNYASI COĞRAFYASI ANABİLİM DALI

OHRİ GÖLÜ (MAKEDONYA) VE YAKIN ÇEVRESİNİN TURİZM POTANSİYELİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NECİBE NUR ALAYDIN

TEZ DANIŞMANI: YRD. DOÇ. DR. HALİL KURT

İSTANBUL, 2015

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Necibe Nur ALAYDIN'ın "Ohri Gölü (Makedonya) ve Yakın Çevresinin Turizm Potansiyeli" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dünyası Coğrafyası Anabilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Halil KURT
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Nurten GÜNAL
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Yrd. Doç. Dr. Adnan ESKİKURT
Üniversitesi İstanbul Medeniyet Üniversitesi

.....
.....
.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..01../07../2015 tarih ve ..215/11-S... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Gülşen SEYHAN-ALİŞİK
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖNSÖZ.....	V
ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VII
ŞEKİL LİSTESİ.....	VIII
TABLO LİSTESİ.....	VIII
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	VIII

GİRİŞ.....	1
------------	---

1. BÖLÜM

MAKEDONYA'DA TURİZMİN YERİ VE ÖNEMİ

1. GENEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN MAKEDONYA.....	4
1.1. Ülkenin Fiziki Coğrafyası.....	4
1.2. Ülkenin Beşeri Coğrafyası.....	6
1.3. Ülkenin Ekonomik Coğrafyası.....	7
2. MAKEDONYA'DAKİ TURİZM BÖLGELERİ.....	8
2.1. Üsküp Bölgesi.....	9
2.2. Polog Bölgesi.....	13
2.3. Pelagonya Bölgesi.....	14
2.4. Vardar Bölgesi.....	16
2.5. Güneydoğu Bölgesi.....	17
2.6. Kuzeydoğu Bölgesi.....	17
2.7. Doğu Bölgesi.....	17
2.8. Güneybatı Bölgesi.....	18
3. MAKEDONYA'NIN TURİZM ÇEKİCİLİKLERİ.....	19
4. TURİZMİN MAKEDONYA EKONOMİSİNE KATKISI.....	21

2. BÖLÜM

OHRİ GÖLÜ VE YAKIN ÇEVRESİNİN TURİZM POTANSİYELİ (MAKEDONYA)

1. GÖL TURİZMİ VE ÖZELLİKLERİ.....	23
2. OHRİ GÖLÜ VE GENEL ÖZELLİKLERİ.....	24
2.1. Gölün Yeri ve Sınırları.....	24
2.2. Gölün Orijini ve Hidrolojisi.....	24
2.3. Gölün Fiziksel Özellikleri.....	26
2.4. Gölün Flora ve Faunası.....	26
3. OHRİ ŞEHİRİ VE TURİZM POTANSİYELİ.....	28
3.1. Şehrin Genel Coğrafi Özellikleri.....	28
3.2. Şehrin Tarihsel Gelişimi.....	30
3.3. Şehrin Turizm Çekicilikleri.....	32
3.3.1. Doğal Çekicilikler.....	32
3.3.1.1. Ohri Gölü ve Plajlar.....	32
3.3.1.2. Kemikler Körfezi ve Su Müzesi.....	34
3.3.1.3. Galiçica Milli Parkı.....	36
3.3.1.4. Bilyana ve Aziz Naum Kaynakları.....	38
3.3.2. Tarihi ve Kültürel Yapılar.....	40
3.3.2.1. Ohri Kalesi.....	41
3.3.2.2. Antik Tiyatro.....	43
3.3.2.3. Hristiyan Kültürüne Ait Eserler.....	45
3.3.2.3.1. Erken Hristiyan Bazilikası.....	45
3.3.2.3.2. Aziz Kliment ve Panteleymon Manastırı.....	46
3.3.2.3.3. Aya Sofya Kilisesi.....	48
3.3.2.3.4. Aziz John - Kaneo Kilisesi.....	49
3.3.2.3.5. Aziz Naum Manastırı.....	50
3.3.2.4. Osmanlı Kültür ve Medeniyetine Ait Eserler.....	52
3.3.2.4.1. Ali Paşa Camii.....	55
3.3.2.4.2. Emin Mahmud Camii.....	56
3.3.2.4.3. Hacı Turgut Camii.....	56
3.3.2.4.4. Zeynelabidin Paşa Camii (Tekke Camii).....	57
3.3.2.4.5. Haydar Paşa Camii ve Türbesi.....	58

3.3.2.4.6. Sinan Çelebi Türbesi.....	58
3.3.2.4.7. Sarı Saltuk Türbesi.....	60
3.3.2.4.8. Struga Yolundaki Mescidler.....	61
3.3.2.4.9. Ohri Saat Kulesi.....	61
3.3.2.4.10. Ohri Voska Hamamı.....	62
3.3.2.4.11. Ohri Geleneksel Şehir Mimarisi.....	63
3.3.2.4.12. Ohri Çarşısı.....	65
3.3.2.5. Müze, Galeri ve Anıtlar.....	68
3.3.2.5.1. Ohri Ulusal Müzesi.....	68
3.3.2.5.2. Ohri İkon Galerisi.....	69
3.3.2.5.3. Aziz Naum Ohridski, Kliment Ohridski, Kiril ve Metodi Anıtları.....	71
3.3.3. Kültürel Olaylar ve Etkinlikler.....	72
3.3.3.1. Ohri Yaz Festivali.....	72
3.3.3.2. Balkan Folklor Festivali.....	72
3.3.3.3. Ohri Yüzme Maratonu.....	72
3.3.3.4. Suya Haç Atma Töreni.....	73
3.3.4. Turistik Tesisler.....	73
3.3.5. Alışveriş, Yeme - İçme ve Eğlence Olanakları.....	76
4. STRUGA ŞEHİRİ VE TURİZM POTANSİYELİ.....	82
4.1. Şehrin Genel Coğrafi Özellikleri.....	82
4.2. Şehrin Tarihsel Gelişimi.....	83
4.3. Şehrin Turizm Çekicilikleri.....	84
4.3.1. Doğal Çekicilikler.....	84
4.3.1.1. Ohri Gölü ve Plajlar.....	84
4.3.1.2. Kara Drin Nehri.....	86
4.3.1.3. Vevçani Kaynakları.....	87
4.3.2. Tarihi ve Kültürel Yapılar.....	89
4.3.2.1. Kališta Takım Kiliseleri.....	89
4.3.2.2. Aziz Archangel Michael Kilisesi.....	91
4.3.2.3. Aziz George Kilisesi.....	91
4.3.2.4. Halveti Hayati Hasan Baba Tekkesi.....	92
4.3.2.5. Mustafa Çelebi Camii.....	94

4.3.2.6. Devrim Abidesi.....	95
4.3.2.7. İbrahim Temo, Rahibe Teresa ve Vlado Maleski Anıtları.....	95
4.3.2.8. Miladinov Kardeşler Anıt Evi.....	97
4.3.2.9. Doğa Müzesi ve Vangel Kodzoman Sanat Galerisi.....	98
4.3.2.10. Struga Mimarisi.....	99
4.3.2.11. Şiir Köprüsü ve Şiir Parkı.....	101
4.3.3. Kültürel Olaylar ve Etkinlikler.....	102
4.3.3.1. Struga Şiir Akşamları.....	102
4.3.3.2. Vevçani Karnavalı.....	103
4.3.4. Turistik Tesisler.....	103
4.3.5. Alışveriş, Yeme - İçme ve Eğlence Olanakları.....	104
SONUÇ.....	108
KAYNAKÇA.....	113

ÖNSÖZ

Bu tezde esas olarak Makedonya'nın en önemli turizm merkezlerinden biri olan Ohri Gölü ve yakın çevresinin turizm potansiyeli üzerine bir inceleme yapılmıştır. Çalışmada Ohri Gölü ve çevresi doğal, tarihi ve kültürel çekicilikleri açısından değerlendirilmiştir. Ana hatlarıyla Makedonya turizmine değinildikten sonra, ülkenin güneybatı kesimini oluşturan Ohri Gölü ve yakın çevresinin turistik öğelerinden ayrıntılı bir şekilde bahsedilmiştir. Göl kıyısında konumlanan iki önemli şehir olan Ohri ve Struga'nın turistik değerleri hakkında bilgi verilmiş, ayrıca bu şehirlerin turizm arz ve talebini karşılayacak çok sayıda imkana sahip olmasından bahsedilerek, turizmin bu bölgedeki yeri ve önemine vurgu yapılmıştır.

Makedonya, yüzyıllardır farklı kültür ve medeniyetlerin birlikte yaşadığı bir ülke olmuştur. Bu medeniyetlerin eserleri hala ülkede varlığını sürdürmektedir. Ohri ve Struga şehirleri de doğal çekiciliklerinin yanı sıra birçok tarihi, dini ve kültürel yapıya ev sahipliği yapmaktadır. Makedonya ve Ohri Gölü kıyıları beş yüzyılı aşkın Osmanlı hakimiyetinde kaldığı dönemde nüfusu, mimari yapıları, çarşıları, şehir hayatı ile klasik Türk - İslam kültürünü yansıtan bir bölge görünümündeydi. Balkan Savaşları ve akabinde yaşanan trajik göçlerle bölgedeki Türk ve Müslüman nüfusun sayısı hızla azalmış, çok az bir kısmı kültürel ve milli kimliğini koruyabilmiştir. Son yıllarda bölgeye olan turistik ilginin artmasıyla Ohri Gölü kıyıları, başta Türkiye olmak üzere çok sayıda ülkeden gelen turistlerin ziyaret ettiği bir cazibe merkezi olmuştur. Bu çalışmada da özellikle Ohri ve Struga şehirlerindeki ecdat yadigarı eserlere dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Öncelikle tez konumun belirlenmesi, görüş ve katkılarından dolayı tez danışmanım, değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Halil Kurt'a ve Balkanlar'da çalışmam konusunda bana teşvikte bulunan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Nurten Günel'a çok teşekkür ederim. Ayrıca tez çalışma alanım olan Makedonya'nın Ohri ve Struga şehirlerine yaptığım gezi ve araştırmalarım boyunca desteğini esirgemeyen International University of Struga'da eğitim gören arkadaşım Ceyda Kocatürk'e, Üsküp'te bana evlerini açan ve Makedonya'da üniversite danışmanlığı yapan Mehmet İpek'e ve Tamer Altın'a teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

Bu çalışmada, Makedonya'nın güneybatı kesiminde yer alan Ohri Gölü ve yakın çevresinin turizm potansiyeli üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde genel olarak Makedonya turizmine değinilmekte ve ülke, turizm bölgeleri ile turizm çekicilikleri açısından değerlendirilmektedir. İkinci bölümde ise ağırlıklı olarak Ohri Gölü ve çevresinin turizm potansiyelinden bahsedilmektedir.

Ohri Gölü ve çevresi, Makedonya'nın görülmesi gereken en güzel kesimlerinden birini oluşturmaktadır. Birçok endemik ve relikt türdeki bitki ve hayvanı bünyesinde barındıran Ohri Gölü, Avrupa'nın en eski ve en derin göllerinden biridir. Benzersiz bir güzelliğe sahip olan göl, 1979 yılında UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmiştir. Bir yıl sonra, gölün kuzeydoğu kıyısında konumlanan Ohri şehri de Dünya Miras Listesi'ne eklenmiştir. Gölün kuzey kıyısında yer alan Struga şehri ve Ohri, Makedonya'nın iki önemli turizm merkezi durumundadır. Ohri, göl kıyısındaki konumu ile birlikte çok sayıda tarihi ve kültürel çekiciliğe ev sahipliği yapan turistik bir destinasyon alanıdır. Aynı şekilde gölden kaynağını alan bir nehrin (Kara Drin) içerisinden aktığı Struga da doğal güzellikleri, tarihi ve kültürel değerleriyle turizm potansiyeli yüksek olan bir kesimi oluşturmaktadır.

Bugün Ohri ve Struga şehirlerinde, başta Osmanlı olmak üzere birçok medeniyetin eserleri turistler tarafından ziyaret edilmektedir. Ohri ve Struga şehirleri, Osmanlı kültür ve medeniyetine ait çok sayıda cami, türbe, tekke, mescid, medrese, han, hamam, çarşı ve bedesten gibi abidevi yapıyı içermektedir. Osmanlı - Türk sivil mimarisinin izlerini taşıyan meskenler de günümüzde varlığını sürdürmektedir.

ABSTRACT

This study emphasizes on the tourism potential of Ohrid Lake and its close surrounding, which is located in the southwestern part of Macedonia. In the first part of the study, the tourism activity of Macedonia has been mentioned in general and the country has been estimated in terms of its tourism regions and touristic attractions. In the second part, the tourism potential of Ohrid Lake and its surrounding has been dealt mainly.

Ohrid Lake and its neighbourhood constitutes one of the most beautiful part of Macedonia, which is a place where one must see. The Ohrid Lake, which contains within itself many endemic and relict species of plants and animals, is one of the oldest and deepest lakes of Europe. The lake, which has a unique beauty, has been included into the UNESCO World Heritage List in 1979. One year later the Ohrid city, which is located on the northeast shore of the lake, has also been added to the World Heritage List. The Struga city, that is located on the north shore of the lake, and Ohrid are two important tourism centers of Macedonia. Ohrid city is a touristic destination area with its containing within itself many historical and cultural attractions besides its location being on the lakeside. Likewise the Struga city, through which a river (Black Drin) flows after taking its source from the lake, constitutes a section which have a high tourism potential with its natural beauties, historical and cultural values.

Today tourists visit monuments of many civilizations, especially the Ottoman's, in Ohrid and Struga cities. In Ohrid and Struga cities there are monumental buildings belonging to the Ottoman culture and civilization, such as; mosque, shrine, dervish lodge, small mosque, madrasah, inn, Turkish bath, market and covered bazaar. Also the settlements bearing the traces of Ottoman – Turkish civil architecture continue their existence today.

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1. Makedonya siyasi haritası.....	4
Şekil 2.1. Ohri ve Prespa göllerinin fiziki haritası.....	25
Şekil 2.2. Ohri Gölü ve yakın çevresindeki turistik çekicilikler.....	27
Şekil 2.3. Ohri ve Prespa gölleri arasındaki Galiçica Bölgesi'nin haritası.....	36

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1. Makedonya'da belirlenmiş turizm bölgeleri ile bu bölgelerin turizm potansiyelleri.....	8
Tablo 1.2. Makedonya'da 2003, 2006 ve 2008 yıllarındaki turist sayılarının bölgelere göre dağılımı.....	18
Tablo 1.3. Makedonya'nın 1990, 2000, 2010 ve 2013 yıllarındaki turist sayıları.....	20
Tablo 2.1. Ohri Gölü ve yakın çevresinin turistik öğeleri.....	28
Tablo 2.2. Ohri'de 2012 ve 2013 yıllarındaki turist geceleme sayıları.....	75
Tablo 2.3. Ülkelere göre Ohri'ye 2013 yılında gelen turist yüzdeleri.....	76

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1.1. Üsküp Meydanı'ndaki Büyük İskender Heykeli ile tepedeki Milenyum Haçından bir görünüm.....	9
Fotoğraf 1.2. Üsküp'ün simgesi olan Taşköprü'den bir görünüm.....	10
Fotoğraf 1.3. Üsküp'teki İsa Bey Camii'nden bir görünüm.....	11
Fotoğraf 1.4. Üsküp'teki Eski Türk Çarşısı'ndan bir görünüm.....	12
Fotoğraf 1.5. Kalkandelen'deki Alaca Camii'nden bir görünüm.....	14
Fotoğraf 1.6. Şirok Sokak'ın başlangıcında yer alan Manastır Saat Kulesi, İshakiye ve Yeni Camii'nden bir görünüm.....	15
Fotoğraf 1.7. Stobi Antik Kenti'nden bir görünüm.....	16
Fotoğraf 2.1. Ohri Kalesi'nden şehir geneline bir bakış.....	29

Fotoğraf 2.2. Ohri şehrinde göl sahilinden bir görünüm.....	33
Fotoğraf 2.3. Ohri'deki Ljubanista Plajı'ndan bir görünüm.....	34
Fotoğraf 2.4. Kemikler Körfezi'ndeki Su Müzesi'nden bir görünüm.....	35
Fotoğraf 2.5. Ohri Gölü yakınındaki Galiçica Dağ yamacı ve çevresinden bir görünüm.....	37
Fotoğraf 2.6. Ohri Gölü'nü besleyen Bilyana kaynaklarından bir görünüm.....	38
Fotoğraf 2.7. Aziz Naum kaynaklarından bir görünüm.....	39
Fotoğraf 2.8. Ohri Kalesi'nin göle bakan surlarından bir görünüm.....	42
Fotoğraf 2.9. Kalenin iç kesiminden bir görünüm.....	42
Fotoğraf 2.10. Antik tiyatro ve çevresinden bir görünüm.....	44
Fotoğraf 2.11. Antik tiyatronun oturaklarından bir görünüm.....	44
Fotoğraf 2.12. Plaoşnik'teki erken Hristiyan bazilikasından bir görünüm.....	46
Fotoğraf 2.13. Erken Hristiyan bazilika alanı içindeki Aziz Kliment ve Panteleymon Manastırı'ndan bir görünüm.....	47
Fotoğraf 2.14. Aya Sofya Kilisesi'nden bir görünüm.....	48
Fotoğraf 2.15. Kaneo'daki Aziz John Kilisesi'nden bir görünüm.....	49
Fotoğraf 2.16. Aziz Naum Manastırı'ndan bir görünüm.....	50
Fotoğraf 2.17. Aziz Konstantin ve Helen Kilisesi'nden bir görünüm.....	51
Fotoğraf 2.18. Ali Paşa Camii'nden bir görünüm.....	55
Fotoğraf 2.19. Hacı Turgut Camii'nden bir görünüm.....	56
Fotoğraf 2.20. Ohri şehir merkezinde yer alan Zeynelabidin Paşa Camii ve sol tarafındaki Mehmed Hayati Halveti Türbesi'nden bir görünüm.....	57
Fotoğraf 2.21. Haydar Paşa Camii'nden bir görünüm.....	58
Fotoğraf 2.22. Sinan Çelebi Türbesi'nin yer aldığı Plaoşnik arkeolojik kazı alanı ile İmaret Külliyesi'nin kalıntılarından bir görünüm.....	59
Fotoğraf 2.23. Sinan Çelebi Türbesi'den bir görünüm.....	59
Fotoğraf 2.24. Günümüzde Aziz Naum Manastırı olarak kullanılan Sarı Saltuk Türbesi'nin iç bahçesi ve içerisinde yer alan eski çeşmeden bir görünüm.....	60
Fotoğraf 2.25. Ohri Saat Kulesi'nden bir görünüm.....	62
Fotoğraf 2.26. Geleneksel Ohri evleri ile Arnavut kaldırım sokaklarından bir görünüm.....	63
Fotoğraf 2.27. Ohri'de 19. yüzyıla ait Osmanlı sivil mimarisinin izlerini taşıyan bir konuttan görünüm.....	64
Fotoğraf 2.28. Ohri'nin en eski yapılarından olan Robevi aile evinden bir görünüm.....	65

Fotoğraf 2.29. Ohri şehir meydanı ve çarşı girişinden bir görünüm.....	66
Fotoğraf 2.30. Ohri Çarşısı'ndan bir görünüm.....	66
Fotoğraf 2.31. Çınar Meydanı'ndaki asırlık Çınar ağacından bir görünüm.....	67
Fotoğraf 2.32. Ohri Ulusal Müzesi'nden bir görünüm.....	68
Fotoğraf 2.33. Aya Bogorodica Perivlepta Kilisesi ve ona ait müzeden bir görünüm.....	70
Fotoğraf 2.34. Ohri İkon Galerisi'nin içerisinden bir görünüm.....	70
Fotoğraf 2.35. Aziz Naum Ohridski Anıtı'ndan bir görünüm.....	71
Fotoğraf 2.36. Ohri'deki kamp alanlarından bir görünüm.....	74
Fotoğraf 2.37. Ohri'deki bir misafir evinden görünüm.....	75
Fotoğraf 2.38. Ohri'de geleneksel kıyafet ve eşyaların satıldığı bir yerden görünüm.....	77
Fotoğraf 2.39. Ohri incisinden yapılan takıların yer aldığı bir dükkandan görünüm.....	78
Fotoğraf 2.40. Ohri'deki geleneksel kağıt üretim atölyesinden bir görünüm.....	78
Fotoğraf 2.41. Şehri simgeleyen hediyeliklerin satıldığı bir yerden görünüm.....	79
Fotoğraf 2.42. Ohri'deki bir balık restoranından görünüm.....	80
Fotoğraf 2.43. Ohri sahili boyunca sıralanan restoranlardan bir görünüm.....	81
Fotoğraf 2.44. Ohri Çarşısı'ndaki bir eğlence yerinden görünüm.....	81
Fotoğraf 2.45. Kara Drin Nehri boyunca Struga kentinden bir görünüm.....	82
Fotoğraf 2.46. Struga şehrinde göl sahilinden bir görünüm.....	85
Fotoğraf 2.47. Struga'daki Aquarius Plajı'ndan bir görünüm.....	85
Fotoğraf 2.48. Ohri Gölü'nden kaynağını alan Kara Drin Nehri'nin başlangıç yerinden bir görünüm.....	86
Fotoğraf 2.49. Kara Drin sahilindeki dinlenme yerlerinden bir görünüm.....	87
Fotoğraf 2.50. Struga yakınlarındaki Vevçani kaynaklarından bir görünüm.....	88
Fotoğraf 2.51. Vevçani kaynaklarının bulunduğu alandan bir görünüm.....	88
Fotoğraf 2.52. Kališta'daki Meryem Ana Kilisesi'nden bir görünüm.....	90
Fotoğraf 2.53. Struga'daki Aziz George Kilisesi'nden bir görünüm.....	91
Fotoğraf 2.54. Kara Drin Nehri'nin batı kenarındaki Aziz Petka Kilisesi'nden bir görünüm.....	92
Fotoğraf 2.55. Struga'daki Halveti Hayati Hasan Baba Tekkesi'nden bir görünüm.....	93
Fotoğraf 2.56. Struga'da yıkılmaya çalışılan Mustafa Çelebi Camii'nden bir görünüm.....	94
Fotoğraf 2.57. Struga şehir meydanındaki Devrim Abidesi'nden bir görünüm.....	95

Fotoğraf 2.58. Kara Drin kıyısındaki Strugalı İbrahim Temo Anıtı'ndan bir görünüm.....	96
Fotoğraf 2.59. Struga'daki Rahibe Teresa Anıtı'ndan bir görünüm.....	97
Fotoğraf 2.60. Strugalı Miladinov kardeşlerin anıt evinden bir görünüm.....	98
Fotoğraf 2.61. Struga'daki Vangel Kodzoman Sanat Galerisi'nin içerisinden bir görünüm.....	99
Fotoğraf 2.62. Kara Drin Nehri boyunca sıralanan evler ve rekreasyon alanlarından bir görünüm.....	100
Fotoğraf 2.63. Struga'da yer alan Eski Şehir Evi'nden görünüm.....	100
Fotoğraf 2.64. Kara Drin üzerindeki meşhur şiir köprüsünden bir görünüm.....	101
Fotoğraf 2.65. Struga'daki şiir parkından bir görünüm.....	102
Fotoğraf 2.66. Kara Drin kıyısındaki bir otelden görünüm.....	104
Fotoğraf 2.67. Struga Çarşısı'ndan bir görünüm.....	105
Fotoğraf 2.68. Struga'daki bir alışveriş merkezinden görünüm.....	105
Fotoğraf 2.69. Struga'nın Ohri Gölü kıyısındaki restoranlarının birinden görünüm.....	106
Fotoğraf 2.70. Ohri Gölü kıyısındaki bir cafe - bardan görünüm.....	107
Fotoğraf 2.71. Göl kıyısında gezme - eğlenme amaçlı bulunan botlardan bir görünüm.....	107

GİRİŞ

Turizm; dinlenmek, eğlenmek, görmek, tanımak gibi amaçlarla yapılan geziler ile bir ülke veya bölgeye turist çekmek için alınan iktisadi, kültürel, teknik önlemler ve yapılan çalışmaların tümüdür. Turistik gezi, insanların sadece bir yerden bir yere gitmesi değil; kültürel, iktisadi ve toplumsal olarak da iletişim içinde olmalarıdır.¹

20. yüzyıldaki bilimsel ve teknik gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkan küreselleşme eğilimleri, artık dünya genelinde yaşanmaktadır. Dünyanın yaşamakta olduğu hızlı gelişim, tüm sektörleri olduğu gibi turizm sektörünü de etkilemektedir. Dünyanın küçük bir küresel köye doğru gittiği bir zamanda, bu küçülmenin ardında turizmin etkilerini görmemek mümkün değildir. Ulaşım araçlarındaki ilerlemeler, çalışan insanların boş zamanlarının artması, iletişimdeki gelişmeler ve daha birçok kolaylık turizm sektörünün gelişmesinde önemli etkiler yapmaktadır.

21. yüzyıl başlarında dünya turizminde gözlenen temel değişim unsurlarına bakıldığında, küreselleşmenin bu sektör üzerindeki etkileri ana hatlarıyla belirlenebilir. Bu temel değişim iki ana başlıkta toplanabilir. Birincisi teknoloji, diğeri insandır. Birbirinden bağımsız olmayan bu iki unsur, küreselleşmenin getirdiği ve getireceği tüm yeni bilgi ve koşulları da üzerinde taşımaktadır. Küresel yaşamın gereği haline gelen internet, diğer tüm sektörlerde olduğu gibi turizmde de yaygınlaşmış ve bilginin paylaşım hızını arttırmıştır. Bu durum turist profiline de yansiyarak daha bilinçli, sofistike, kültür düzeyi ve beklentisi yüksek bir yapı kazandırmıştır. İnternet yoluyla gitmeden birçok ülke hakkında bilgi sahibi olmak, ülke seçiminde internetin önemli bir yol gösterici hale gelmesine neden olmuştur. Yine iletişim ve ulaşımda sağlanan teknolojik gelişmeler, insanlara zaman ve serbest dolaşım özgürlüğü sağlamıştır. İnsanların gerek bilgi gerekse zamansal özgürlüklerinin artması, küresel yaşamın dayattığı ve beslediği hayat kalitesinin yükseltilmesi isteği ve refah artışı ile birleşince, her geçen gün farklı nedenlerle sınırları geçen ve geçmek isteyen insan sayısı artmaktadır.²

¹ Bülent Sönmez, *Türk Turizminin Dünya Turizmindeki Yeri Türkiye Ekonomisine Etkileri*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli, 2012, s. 1.

² F. Rana Özbey, "Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Turizm Kalkınması", Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2002, s. 138.

Balkan Yarımadası'nın güneydoğusunda yer alan Makedonya, gerek doğal gerekse tarihi ve kültürel çekicilikler yönünden zengin bir ülke durumundadır. Ülke; gölleri, dağları, milli parkları, M.Ö. kurulmuş şehirleri, kilise ve manastırları, kaleleri, Osmanlı Dönemi'ne ait cami, türbe, han, hamam, çeşme, köprü ve çarşıları, çeşitli kültürel etkinlikleriyle turizm potansiyeli yüksek olan bir kesimi oluşturmaktadır. Ülkenin hemen her köşesinde turistik açıdan değer taşıyan bir yapıya rastlamak mümkündür. Sahip olunan değerlerin farkında olan ülke idarecileri, turizmi canlandırmak için çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan ülkede çoğu eser farklı nedenlerle yıpranmış ve onarılmaları gerekmiştir. Bu amaçla birçok tarihi yapı koruma altına alınmış ve restore edilmiştir. Ayrıca çoğu eserin hem gün ışığına çıkarılması hem de turizme kazandırılması amacıyla yıllardır arkeolojik kazılar yapılmaktadır.

Bugün dünya üzerinde Türkler'in toplu olarak yaşadığı bölgelerden biri olan Makedonya'da toplam turist sayısı bakımından ilk sırayı, ülkenin güneybatı kesiminde yer alan Ohri Gölü çevresi almaktadır. Ohri Gölü kıyısında Makedonya'nın iki önemli turizm şehri olan Ohri ve Struga bulunmaktadır. Gerek Ohri Gölü gerekse gölün kuzeydoğu kıyısında konumlanan Ohri şehri, 1979 ve 1980 yıllarında UNESCO'nun Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmiştir. Ohri, Osmanlı - Türk sivil mimarisinin izlerini taşıyan geleneksel konut tipleri, heybetli kalesi, antik tiyatrosu, kiliseleri, manastırları, camileri, türbeleri, müzeleri, galerileri, anıtları ve eski çarşısı ile birlikte, göl kıyısındaki muhteşem manzarasıyla hem sakinlerini hem de ziyaretçilerini büyüleyen bir atmosfere sahiptir. Ortasından Kara Drin Nehri'nin aktığı Struga da Ohri gibi turistlerce tercih edilen bir şehirdir. Ohri ile arasında 14 km.'lik bir mesafe bulunan Struga, hem doğal güzellikleri, kiliseleri, camileri, tekkeleri ile turistlerin ilgini çekmekte hem de "Şiir Akşamları" adlı uluslararası kültürel etkinliğiyle ziyaretçilerine her anlamda güzel vakit geçirme fırsatı sunmaktadır.

Ohri, tarihi geçmişi çok eski olan bir kenttir. Makedonya'nın güneybatı bölgesinde bulunan ve 55 bine yakın nüfusuyla Ohri kenti arkeolojik verilere göre 6000 yıllık bir yerleşim yeridir.

Şehirde 40 kadar kilise ve Osmanlı Dönemi'nden kalma 10 adet cami mevcuttur. Ohri şehri, Balkanlar'ın dini motiflerinin oluşmasında da önemli bir yer teşkil etmiştir.

Özellikle İslam ve Hristiyanlık dinine mensup olan önemli şahısların kendi dini inanç sistemlerini yayma amacıyla bu şehri tercih ettikleri bilinmektedir. Günümüzde İslam ve Hristiyan kültürüne ait çok sayıdaki esere bu şehirde rastlanmaktadır. Bu eserler, kültür ve inanç turizmi açısından şehrin cazibesini son derece arttırmaktadır.

2007’de Ohri Gölü çevresi yaklaşık 250 bin yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmiştir. Tüm Makedonya’da turizmi canlandırmak amacıyla çeşitli çalışmalar yürütülmekle birlikte, Ohri Belediyesi 2009 yılında ‘‘Bölgenin Kalkınması ve Turizmin Geliştirilmesi’’ programı kapsamında bütçesinden 20 milyon denar ayırarak bölgeye turistleri çekecek 16 projeyi ödüllendireceğini açıklamıştır.

Ohri ve Struga, ulaşım ve konaklama kolaylıklarının da olduğu şehirlerdir. Makedonya’da karayolu, demiryolu ve havayolu işletmeleri bulunmasına rağmen denize kıyısı olmadığı için ülke denizyolu işletmelerinden yoksundur. Bununla birlikte Ohri Gölü’nde turistik faaliyet gösteren su taşıtları ve tekneler bulunmaktadır. Ayrıca Ohri şehrinde bir hava alanı da mevcuttur. Bugün Türkiye’den Makedonya’ya uçak, tren veya otobüsle ulaşmak mümkündür. İstanbul’dan Üsküp’e direk uçakla yolculuk yaklaşık 1.5 saat sürmektedir. Makedonya’da sayfiye otellerin yoğun bir şekilde Ohri Gölü’nün etrafında yer aldığı görülmektedir. Ohri Gölü çevresinde 36 adet otel bulunmaktadır.

1. BÖLÜM

MAKEDONYA'DA TURİZMİN YERİ VE ÖNEMİ

1. GENEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN MAKEDONYA

1.1. Ülkenin Fiziki Coğrafyası

Makedonya kuzey yarımkürede, Balkan Yarımadası'nda, 40°51' ve 42°22' kuzey enlemleri ile 20°27' ve 23°05' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Kuzeyinde Sırbistan, doğusunda Bulgaristan, güneyinde Yunanistan ve batısında Arnavutluk ile komşudur (Şekil 1.1). Makedonya, sahip olduğu coğrafi konumu itibariyle Balkan Yarımadası'nın adeta kalpgâhı durumundadır.³

Şekil 1.1. Makedonya siyasi haritası (Kaynak: <http://www.maps.com>)

³ İsmet Görgülü vd., *Makedonya*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1992, s. 2.

Balkan Yarımadası'nın güneydoğusunda yer alan ve tarihi bir bölgenin adı olan Makedonya, geçmişte bugünkü Makedonya Cumhuriyeti'ni (Kuzey Makedonya), Yunanistan'a bağlı bulunan Güney Makedonya'yı ve kuzeydoğusu Bulgaristan topraklarına da taşan geniş bir coğrafi alanı kapsamaktaydı, yani toplamda 68.000 km²'lik bir alandan oluşmaktaydı.⁴

Bugün için Makedonya 3 ayrı bölgeye ayrılmaktadır. Birinci bölge, eski Yugoslavya Federasyonu'nun 6 cumhuriyetinden biridir. İkinci bölge, Ege veya Adalar Makedonyası olarak bilinmekte ve Yunanistan'ın kuzeyinde ayrı bir yönetim bölgesini oluşturmaktadır. Çok az bir kısmını oluşturan ve Bulgaristan veya Pirin Makedonyası olarak bilinen bölgeyse, Makedonya'nın kuzeydoğu bölgesini teşkil etmektedir. Günümüzde bağımsız Makedonya Cumhuriyeti'nin toplam yüzölçümü, 25.333 km²'dir.⁵

Dağlık bir ülke olan Makedonya, çok yaşlı bir araziyle kaplı olmasına rağmen yakın jeolojik dönemdeki tektonik hareketler sonucunda gençleşmiş bir arazi görünümü kazanmıştır. Ülkenin en yüksek noktası, Golem Korab (2753 m.) zirvesidir. Başlıca çukur alanlar ise Üsküp, Manastır ve Ustrumca havzalarıdır.

Makedonya'daki en önemli akarsu, başkent Üsküp'ten geçerek ülkeyi ikiye ayıran Vardar Nehri'dir. Yunanistan'a geçtikten sonra Ege Denizi'ne ulaşan bu akarsu, ülkenin adeta simgesi haline gelmiştir. Ülkenin sahip olduğu irili ufaklı göller arasındaysa 3 tanesi önemlidir. Bunlar; Makedonya - Arnavutluk sınırı üzerinde yer alan Ohri, Makedonya - Yunanistan sınırı üzerindeki Doyran ve bir kısmı Makedonya bir kısmı Arnavutluk bir kısmı da Yunanistan sınırları içinde yer alan Prespa gölleridir.⁶

Makedonya'da Akdeniz ikliminden karasal iklime geçiş özellikleri görülmektedir. Ülkede 3 temel iklim kuşağı bulunmaktadır. Bunlar; ılıman Akdeniz, dağ iklimi ve karasal iklim kuşaklarıdır. Vardar ve Ustrumca nehirlerinin vadileriyle birlikte, Valandova, Doyran ve Radoviş bölgelerinde ılıman Akdeniz iklim özellikleri görülmektedir. Dağ iklimi ülkenin dağlık bölgelerinde etkili olmakta ve bu yerler uzun, karlı kışlarla birlikte kısa ve soğuk

⁴ Ali Yiğit, *Türk Ülkeleri ve Türklerin Yaşadıkları Bölgelerin Coğrafyası*, Ceren Ofset Matbaacılık, 2. Baskı, Elazığ, 2000, s. 153.

⁵ Ramazan Özey, *Avrupa Coğrafyası*, Aktif Yayınları, İstanbul, 2000, s. 327.

⁶ Mehmet Hacısalihoğlu, "Makedonya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 27, s. 437.

yazlarla karakterize edilmektedir. Makedonya'nın büyük kısmındaysa sıcak ve kurak yazlar ile soğuk ve yağışlı kışlarla kendini gösteren karasal iklim özellikleri hakim olmaktadır. Yıllık ortalama yağış değerleri ise batıdaki dağlık alanlarda 1,700 mm.'lere kadar yükselebilirken, doğuda bu değer 500 mm.'lere kadar inebilmektedir.

1.2. Ülkenin Beşeri Coğrafyası

Makedonya, beşeri olarak da bir kesişme noktasıdır. Batısında Arnavutlar, kuzeyinde Sırp, doğusunda Bulgarlar, güneyinde ise Yunanlar yaşamaktadır. Böylece ülke farklı kültür ve anlayışların kesiştiği çok hassas bir bölgede yer almaktadır.⁷

Çeşitli etnik grupların bir arada yaşadığı Makedonya Devleti'nde son nüfus sayımı 2002'de gerçekleştirilmiş olup, toplam nüfus 2,022,547 kişidir.⁸ Nüfusun en büyük kısmını % 64,18 oranıyla Makedonlar oluştururken, % 25,17'sini Arnavutlar, % 3,85'ini Türkler, % 2,66'sını Romanlar, % 1,78'sini Sırp, % 0,84'ünü Boşnaklar ve % 1,7'sini diğer etnik gruplar teşkil etmektedir. Nüfusun dini dağılımına baktığımızda ise % 64,7'sinin Ortodoks Hristiyan, % 33,3'ünün Müslüman olduğu görülmektedir. Ülkede yer alan Arnavutlar'ın doğurganlık oranı Makedonlar'a göre oldukça yüksektir. Bu sebeple ülkede Müslüman nüfus oranı daha hızlı bir yükselme eğilimi göstermektedir.⁹

Makedonya'nın oldukça eski bir tarihi geçmişinin olduğu görülmektedir. Bölgede bilinen ilk hakimiyeti M.Ö. 725'lerde Argead Hanedanı'ndan 1. Perdikas kurmuş ve krallık, Sırbistan ile Trakya'da genişlemiştir. Bölge, M.Ö. 513'ten 479'a kadar Persler'in işgalinde kalmış, Persler'in çekilmesiyle Makedonya Krallığı'nın başkenti Pella olmuştur. M.Ö. 359'da 2. Filip'in kral olmasıyla devletin otoritesi güçlenmiş, sınırlar genişletilmiştir. 2. Filip'ten sonra başa geçen Büyük İskender Yunanistan, İran, Anadolu, Suriye ve Mısır'ı alıp Türkistan ve Hindistan'a girmiştir. M.Ö. 172 - 168 yılları arasında Romalılar'la yapılan savaş sonucunda yenilgiye uğrayan devlet, Roma İmparatorluğu'nun bir eyaleti haline getirilmiştir. 9. ve 10. yüzyıllarda Bulgarlar bölgede güç kazanmıştır. Dördüncü Haçlı seferinde, 1204 - 1224 yılları arasında, Makedonya'da Latin Krallığı kurulmuştur. Ülke 1230'lu yıllarda Bulgarlar'ın, 1280'de ise Sırp'ın hakimiyetine geçmiştir.

⁷ Murat Hatipoğlu, *Dünden Bugüne Makedonya Sorunu*, ASAM Yayınları, Ankara, 2002, s. 5.

⁸ Republic Of Macedonia State Statistical Office, 2002, http://www.stat.gov.mk/pdf/kniga_13.pdf (Son Erişim: 11.06.2015).

⁹ Halil Kurt, "Balkan Ülkelerinde Nüfusun Etnik ve Dini Yapısı", *Balkan Savaşlarının 100. Yılı Uluslararası Sempozyumu*, İstanbul, 2012, s. 511-512.

Makedonya'ya ilk Osmanlı akını 1324 yılında gerçekleştirilmiş olup, 1371'de ülke Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına dahil edilmiştir. 1371'den 1913 yılına kadar Osmanlı hakimiyetinde kalan Makedonya, yaklaşık 600 yıl boyunca barış ve huzur içinde varlığını sürdürmüştür. Bu dönemde Makedonya'da sanat değeri çok yüksek mimari eserler inşa edilmiştir. Aynı zamanda halkın sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla da birçok kurum oluşturulmuştur. Balkan Savaşları (1912 - 13) sonrasında Makedonya'daki Türk ve Müslüman ahâli Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmasına rağmen, bölgede hala çok sayıda Müslüman Türk nüfus yaşamaktadır.¹⁰ 1991 yılında özerk cumhuriyet Makedonya, Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti'nin iç savaflara girdiği dönemde bağımsızlığını ilan etmiştir.

1.3. Ülkenin Ekonomik Coğrafyası

Makedonya'nın ekonomik gelişmişlik düzeyi, diğer Yugoslavya cumhuriyetlerinin altındadır. Tarım ve hayvancılığın önemli bir uğraş olduğu ülkede yetiştirilen başlıca tarım ürünleri arasında buğday, üzüm, mısır, patates, tütün, çeşitli sebze ve meyveler yer almaktadır. Dağlık kesimlerde ise hayvancılık faaliyetleri yürütülmektedir. Koyun, sığır, domuz ve tavuk en çok beslenen hayvanlar arasında yer almaktadır. Ayrıca göllerde balıkçılık yapılmaktadır.¹¹

Makedonya'nın yer altı zenginlikleri arasında demir, kurşun, çinko, manganez ve asbest gibi madenler yer almaktadır. Makedonya'da bazı giyim, gıda, kağıt ve orman sanayi tesisleri bulunmaktaysa da sanayisi pek gelişmemiştir.¹²

Makedonya'nın kuruluşundan bugüne kadar geçen zamanda bölgede yaşanan savaşlar ve kargaşa ortamı ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Ülke, siyasi ve iktisadi kriz içine düşmekten kurtulamamıştır. Ülkenin en önemli sorunu, % 37'ye varan işsizlik oranıdır. Makedonya dış ticareti ve buna bağlı olarak cari işlemler hesabı sürekli açık vermiştir. Bu açığın son yıllarda giderek arttığı gözlenmiştir.¹³

¹⁰ Aytaç Eker vd., "Makedonya", *Rehber Ansiklopedisi*, Cilt 13 , s. 170-171.

¹¹ Ramazan Özey, *a.g.e.*, s. 329.

¹² Ali Yiğit, *a.g.e.*, s. 154.

¹³ Bülent Derviş, *Makedonya - Türkiye Ekonomik İlişkilerinin Yapısal Analizi*, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2005, s. 2.

2. MAKEDONYA'DAKİ TURİZM BÖLGELERİ

İnsanlık tarihi kadar eski olan turizm olgusu, en kısa haliyle eğlenme, dinlenme ya da öğrenme gibi amaçlarla insanların bir yerden bir yere geçici olarak seyahat etmeleri olarak tanımlanabilmektedir. Günümüzde ülkeler turist çekebilmek için birbiriyle yarışır hale gelmişlerdir. Hatta bazı turizm bölgeleri adeta moda haline gelerek, yoğun bir şekilde turist çekebilmektedir.

Birçok doğal, kültürel ve tarihi zenginliği bünyesinde barındıran Makedonya, gerek Balkanlar'da gerekse Avrupa'da turizm potansiyeli çok yüksek olan bir bölgeyi oluşturmaktadır. Öyle ki, ünlü Amerikan gazetesi New York Times, 2010 yılında gidilmesi gereken 31 dünya ülkesinden Makedonya'yı 21. sıraya koymuştur.

Makedonya'da sekiz ayrı turizm bölgesi bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda ülkedeki belirlenmiş turizm bölgeleri ile bu yerlerin turizm potansiyelleri gösterilmektedir (Tablo 1.1).

Tablo 1.1. Makedonya'da belirlenmiş turizm bölgeleri ile bu bölgelerin turizm potansiyelleri	
Bölge	Turizm potansiyelleri
Üsküp	Kültürel, mağara, rekreasyonel
Kuzeydoğu	Kültürel, eko, kaplıca
Doğu	Kültürel, eko, kırsal, av, dağ
Güneydoğu	Eko, kırsal, dağ, göl, kaplıca
Vardar	Kültürel, şarap, kırsal, balık avı
Pelagonya	Kültürel, dağ, göl, eko, kırsal, av
Güneybatı	Kültürel, göl, dağ, eko, balık avı
Polog	Kültürel, dağ, göl, eko, kırsal, av
Kaynak: Ivanka Nestoroska, "Identifying Tourism Potentials In Republic Of Macedonia Through Regional Approach", <i>Procedia - Social And Behavioral Sciences</i> 44, 2012, s. 100.	

Tablo 1.1'e göre, Makedonya'nın belirlenmiş turizm bölgeleri içinde ağırlıklı olarak kültürel ve eko turizmin öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca göl, kırsal, dağ ve av turizmi de önemli diğer turizm türlerini oluşturmaktadır.

2.1. Üsküp Bölgesi

Makedonya'nın başkenti ve en büyük şehri olan Üsküp, Balkan Yarımadası'nın ortasında, Vardar Nehri'nin her iki yakasında yer almaktadır.¹⁴ Şehir, Makedonya'nın görülmesi gereken en güzel yerlerinden biridir. Ortaçağ'a ait kilise ve manastırları, Osmanlı Dönemi'ne ait camileri, han ve hamamları, meşhur Taşköprüsü, eski Türk Çarşısı, şehre hakim bir tepenin üzerinde yer alan kalesi, tarihi Üsküp Meydanı'nda yer alan Büyük İskender heykeli ile birçok önemli Makedon insanına ait anıtları; ayrıca çok sayıdaki doğal güzelliğiyle birlikte şehir adeta büyüleyici bir atmosfere sahiptir.

Fotoğraf 1.1. Üsküp Meydanı'ndaki Büyük İskender Heykeli ile tepedeki Milenyum Haçı'ndan bir görünüm

¹⁴ Mehmet İnbaşı, "Üsküp", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 42, s. 377.

Üsküp'ün simgelerinden olan ve Fatih Sultan Mehmet Köprüsü olarak da bilinen Vardar Nehri üzerindeki Taşköprü, tarihin bazı dönemlerinde yaşanan sel ve depremlerden olumsuz yönde etkilenmişse de çoğu kez restore edilmiştir. Köprü, yüzyıllardır şehirdeki Hristiyan Makedonlar'la Müslüman Arnavut ve Türkleri buluşturmaktadır (Foto. 1.2).

Fotoğraf 1.2. Üsküp'ün simgesi olan Taşköprü'den bir görünüm

Vardar Nehri'nin ikiye ayırdığı Üsküp şehrinin bir yakasında Arnavut, Türk ve Pomaklar'dan oluşan Müslüman ahalinin yaşadığı kesim yer alır. Burada Osmanlı Dönemi'ne ait çok sayıda tarihi ve kültürel yapı bulunmaktadır. Üsküp'te görülmesi gereken camileri şu şekilde sıralamak mümkündür. Sultan Murad Camii, İshak Bey Camii, Kebir Mehmed Çelebi Camii, Mustafa Paşa Camii, İsa Bey Camii (Foto. 1.3), Yahya Paşa Camii, Tütünsüz Camii bunlar arasındadır. Özellikle Osmanlı Devleti'nin değişik idari görevlerinde yer almış olan Mustafa Paşa'ya ait vakıf mallarından Mustafa Paşa Camii'nin restorasyon çalışmalarıyla ilgili Türkiye ile Makedonya diplomasisi arasında epey bir çaba sarfedilmiştir.¹⁵

¹⁵ Mehmet Z. İbrahimgil, "Makedonya'da Gazi Mustafa Paşa'nın Vakıf Malları", *Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2012, s. 165.

Camiler dışında Üsküp'te Osmanlı Dönemi'ne ait birçok han ve hamam da yer almaktadır. Üsküp'te günümüze kadar gelebilmiş hanlardan en büyüğü ve en meşhuru, Kurşunlu Han'dır. Eserin üst örtüsünü dıştan kaplayan kurşun örtüden dolayı Kurşunlu Han olarak adlandırılmıştır. Orijinal özelliklerinin bir kısmını yitirmiş olsalar da Kapan Han ve Sulu Han da günümüze kadar gelebilen eserlerdendir. Davut Paşa Hamamı ise Üsküp'te bulunan birçok hamamdan büyük ölçüde ilk halini koruyup, günümüze kadar gelebilen ve ziyaret edilebilecek durumda olan tek hamamdır.¹⁶

Fotoğraf 1.3. Üsküp'teki İsa Bey Camii'nden bir görünüm

Üsküp'teki Eski Türk Çarşısı, şehrin daima hareketli bir alanını oluşturmaktadır. Burası, küçük esnaf gruplarından neredeyse her meslek erbabının bulunabileceği bir yerdir. İçerisinde her türden esnafa rastlayabileceğiniz bu çarşı, 1967'de çıkarılan bir yasayla kültür yapıtı olarak anılmaktaydı. Günümüzde de bu çarşının orijinal haliyle

¹⁶ H. Yıldırım Ağanoğlu, *Üsküp Kitabı*, Fide Yayınları, İstanbul, 2008, s. 194-195.

korunması amacıyla bazı yasalar çıkarılmaya çalışılmaktadır. Taş döşeli sokakları, ahşap kepenkli ve otantik özelliklerini muhafaza eden çoğu tek katlı dükkanlarıyla bu çarşıda gezerken büyük zevk almak mümkündür. Terzisinden kürkçüsüne, saracından çarıkçısına, ayakkabıcı ve çantacısına, kuyumcusundan elektronik eşya satıcısına, lokantacısından köftecisine kadar birçok esnafın bulunduğu çarşı sıkılmadan gezilebilecek bir yerdir¹⁷ (Foto. 1.4).

Fotoğraf 1.4. Üsküp'teki Eski Türk Çarşısı'ndan bir görünüm

Üsküp'te ziyaret edilmesi gereken kültürel yerler arasında; Çağdaş Sanat Müzesi, Makedonya Müzesi, Makedonya Milli Tiyatrosu ve VMRO Müzesi yer almaktadır.

Üsküp'ün Matka Gölü, Vrelo Mağarası ve Vodno Dağı da görülmesi gereken doğal çekicilikleri arasında bulunmaktadır. Üsküp Kalesi'ne çıkıldığında hemen hemen şehrin tamamını ve Vardar Nehri'ni rahat bir şekilde görmek mümkündür. Bu kaleden çok net bir şekilde görülebilen bir başka şey ise, Vodno Dağı'nın tepesine dikilmiş

¹⁷ H. Yıldırım Ağanoğlu, *a.g.e.*, s. 198.

olan devasa boyutlardaki Milenyum Haçı'dır. Bu haç, dünyadaki en büyük Hristiyan haçı durumundadır (Foto. 1.1). Ülkedeki Hristiyanlığın gücünü göstermek amacıyla kasıtlı olarak yapılmıştır. Şehirdeki Müslümanlar bundan çok rahatsız olmaktadır.

2.2. Polog Bölgesi

Makedonya'nın batısını oluşturan Polog Bölgesi; muhteşem doğası, doğal ve yapay gölleri, milli parkları, tarihi ve dini yapıları ile turizm potansiyeli olan bir bölgeyi oluşturmaktadır. Bu bölgede bulunan Şar Dağları, yaz ve kış turizmi faaliyetleri için oldukça uygun bir alandır. Makedonya'nın önemli iki şehri olan ve genelde Müslüman Arnavutlar'ın yaşadığı Tetova (Kalkendelen) ile Gostivar bu bölgede yer almaktadır.

Tetova'da görülmeden geçilmemesi gereken iki önemli tarihi yapı, Alaca Camii ve Harabati Baba Tekkesi'dir. Bunlardan Alaca Camii, büyüleyici renk süsleriyle adeta göz doldurmaktadır (Foto. 1.5). Cami, adını mimari yapısındaki rengarenk görüntüsünden almaktadır. Alaca Camii'nde genel seramik süslemelerin aksine çiçek desenleri görülür. Camideki boya düzenini kurmak için 30.000'den fazla yumurta kullanılmıştır.¹⁸ Tetova da ziyaret edilmeye değer ikinci önemli yapıysa, Harabati Baba Tekkesi'dir. Bu tekke, Sersem Ali Baba veya Server Ali Baba adlarıyla anılan Bektaşî babası tarafından kurulmuş olsa da, tekke adını Sersem Ali Baba'nın ölümünden sonra yerine geçen dedelerden birisi olan Harabati Baba'dan almaktadır. 16. yüzyılda Malatya'dan Tetova'ya gelen Harabati Baba, tekkeyi dergah haline getirmiştir. Yüzyıllar boyunca dergahın geniş bahçesinde tarım ve hayvancılık yapılmıştır.¹⁹

Doğal güzelliklerin yer aldığı, kayak ve spor merkezi bulunan turistik Mavrova Millî Parkı, Gostivar sınırları içerisindedir. Mavrova, özellikle kış turizmi açısından gözde bir yerdir. Gostivar genellikle misafirperverliğiyle tanınan bir şehirdir. Gostivar'daki Galiçnik köyü ve geleneksel mandırası özellikle kırsal turizme önem verenler için güzel bir alanı oluşturmaktadır. Makedonya'da uzun yıllardan beri yürütülen bir gelenek olan Galiçnik Düğünü'nü izlemek için yurt dışından çok sayıda turist ülkeye gelmektedir.

¹⁸ Marika McAdam, *Western Balkans*, Lonely Planet Publications, 2009, s. 297.

¹⁹ Devrim Sevimay, Merhaba Rumeli Yazı Dizisi 4, *Milliyet Gazetesi*, 24.09.2009.

Fotoğraf 1.5. Kalkandelen'deki Alaca Camii'nden bir görünüm

2.3. Pelagonya Bölgesi

Bu bölgenin en büyük şehri, Makedonya'nın güneybatısında yer alan Bitola veya diğer adıyla Manastır'dır. Aynı zamanda Bitola, Makedonya'nın ikinci en büyük şehridir. Günümüzde içinde çok sayıda dükkan, kafe ve restoranların yer aldığı Şirok Sokak, Manastır'ın en tanınmış sokağıdır ve Manastırlılar tarafından yoğun ilgi görmektedir. Burada Osmanlı Dönemi'nden kalma Balkanlar'ın en eski mimari eserleri yer almaktadır. Ayrıca şehrin bu kesiminde tipik Tük kasaba evleri ve güzel villaları bulunmaktadır.

Manastır Saat Kulesi, şehirdeki İshakiye Camii'nin yakınındadır. Kesin olarak yapım tarihi belli olmayan yapı, kare prizma gövdeli ve yaklaşık 20 m. yüksekliğinde bir kuledir. Yuvarlak kemerli bir kapıyla çıkılan döner merdivenlidir. İki yan taraftaki mazgal pencereler merdivenleri aydınlatmaktadır. Kulenin dört yüzünde de Roma rakamlı yuvarlak saat kadranları yer almaktadır. Kadranların iki tarafında başlıklı birer kaval silme bulunmaktadır. Kulenin üzerine tahmini olarak 1994 veya 1995'lerde bir

haç yerleştirilmiştir.²⁰ Manastır'daki İshakiye Camii ve Külliyesi, 16. yüzyıl başında inşa edilmiştir. Yapıldığı dönemde cami, mektep, medrese, zâviye, imaret, tabhaneden meydana geldiği anlaşılan külliye bugün yalnızca cami ayakta'dır.²¹ İshakiye ve Yeni Camii ile birlikte Manastır Saat Kulesi, şehrin merkezinde birbirini gören tarihi Türk yapıtlarıdır (Foto. 1.6).

Fotoğraf 1.6. Şirok Sokak'ın başlangıcında yer alan Manastır Saat Kulesi, İshakiye ve Yeni Camii'nden bir görünüm

Kemal Atatürk Müzesi, Heraklea Arkeolojik Kenti, Eski Çarşı, Yeni Camii, Aziz Dimitrios Kilisesi, Deboy Hamamı da Manastır'da ziyaret edilmesi gereken çekicilikler arasında yer almaktadır. Bu bölgedeki diğer şehirler; Prilepe, Resne ve Kruşevo'dur. Prilepe'deki Çarşı Camii görülmesi gereken bir eserdir. Resne'deki Resneli Niyazi'nin Konağı; Kruşevo'daki Makedonium (İlinden) Anıtı, Meçkin Kamen Anıtı, Kurtuluş Savaşı Müzesi, Nikola Martinoski Galerisi ve Toşe Proeski Anıt Evi Müzesi gezilebilecek yerlerdir.

²⁰ Hakkı Acun, "Makedonya Manastır Bölgesi (Manastır, Ohri, Prilepe) Saat Kuleleri", Gazi Üniversitesi Rektörlüğü, Ankara, 1999, s. 326.

²¹ Semavi Eyice, "İshakiye Camii ve Külliyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 22, s. 546.

2.4. Vardar Bölgesi

Bereketli ve el değmemiş topraklara sahip olan bu bölge, çok sayıda küçük şarap evini bünyesinde barındırmaktadır. Bu şarap evlerinde meraklıları için geleneksel gıda ve şaraplar sunulmaktadır.

Bölgede yer alan ve Makedonya'nın en tanınmış arkeolojik alanlarından biri olan Stobi Antik Kenti (Foto. 1.7), Roma ve Bizans İmparatorlukları'nın önemli askeri, idari, ticari ve dini merkezi olmuştur. Kent, Vardar vadisi merkezinde Crna Nehri'nin Vardar Nehri'yle birleştiği noktadaki konumu, Kozuf ve Klepa dağlarına yakınlığının avantajıyla hızla gelişmiştir. Yapılan arkeolojik kazılar sonucunda antik kente ait tiyatro, kumarhane, hapishane, hamam, kilise vb. yapılar ortaya çıkarılmıştır.²² Antik tiyatro, kemerli yapı, Sinagog bazilika ve Polycharmos evi, Piskoposlu bazilikası, küçük ve büyük banyo yapıları ile antik kent, Ekim - Mart ve Nisan - Eylül ayları arasında ziyarete açıktır.

Fotoğraf 1.7. Stobi Antik Kenti'nden bir görünüm

²² Elenora Petrova, *Stobi, Skopje: Skenpoin, Muzej Na Makedonija, Konzervativen Centar Za Kulturnoto Nasledstvo* (Makedonya Müzesi, Kültürel Anıtları Koruma Dairesi), 2008, s. 11-14.

2.5. Güneydoğu Bölgesi

Makedonya'nın güneydoğusunda Ustrumca, Radoviş, Gevgeli ve Doyran şehirleri yer almaktadır. Ustrumca'daki Smolare şelaleleri, Radoviş'teki Aziz Troytsa Kilisesi, Doyran'daki Doyran Gölü ziyaret edilebilir yerler arasında bulunmaktadır. Doyran Gölü, plajlarıyla Makedonya'nın en büyük turizm merkezlerinden biridir. Özellikle ülkenin doğu ve güneydoğu kesimi için iyi bir tatil bölgesidir. Antik ismi Polin olan Doyran, şimdiki ismini Osmanlı'nın bu topraklara gelişiyle almış ve zamanında sadece Makedonya'nın değil, bölgenin de en önemli turizm merkezlerinden biri olmuştur.²³ Günümüzde, bölgede turizmin canlandırılması amacıyla çalışmalar yürütülmektedir.

2.6. Kuzeydoğu Bölgesi

Bölgede Kumanova ve Kratova şehirleri yer almaktadır. Aziz Yovan Osogovski Manastırı, Kokino Observatuarı (megalitik gözlem evi), Kuklitsi köyündeki taş figürler, Kratova Taşköprüsü, Nagoriçane'deki Aya Gorgi Kilisesi bu bölgede yer alan turistik çekicilikler arasındadır. Makedonya'nın önemli şehirlerinden olan Kumanova'nın 30 km. kuzeydoğusunda bulunan yaklaşık 4000 yıllık antik şehir ile uluslararası folklor festivali ve komedi günleri festivali, bölgeye turistleri çekmektedir. Günümüzde Kumanova'daki tek cami olan ve İslami hayatın merkezini teşkil eden Tatar Sinan Bey Camii, 16. yüzyılın sonlarına ait ve büyük bir kısmı yıkılmış olan Kaçanikli Mehmed Paşa'nın Kumanova'nın hemen kuzeyindeki Tabanovce köyündeki kubbeli camisiyle civarındaki Yeni Nögeriç'te yer alan büyük kiliseye ilaveten tamamı 15. yüzyılda Osmanlı ve Bizans - Slav üslûplarının karışımı olarak yapılmış bir grup köy kilisesi, bölgenin geçmişle olan bağını oluşturur.²⁴

2.7. Doğu Bölgesi

Maleşevya ve Osogova dağları arasında Makedonya'nın İştîp, Koçani, Delçevo, Berova, Viniça adlı şehirleri yer almaktadır. İştîp'te Osmanlı Dönemi'ne ait çok sayıda yapıyla karşılaşmaktadır. İştîp'teki camiler arasında Ahmed Ağa Camii, Adli Efendi Camii, Ahmed Paşa Camii, Hüsam Paşa Camii (Fethiye Camii) ve Kurşunlu Camii; hanlar arasında Kara Kadı Hanı, Sinan Bey Hanı, Çömlekçi Zade Hanı; hamamlar

²³ Enis Emin, Doyran Turizmi Umut Veriyor, *Zaman Gazetesi*, 24.07.2010.

²⁴ Machiel Kiel, "Kumanova", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 26, s. 364.

arasında Emir Efendi Hamamı, Seyyid Abdülkadir Efendi Hamamı; köprüler arasındaysa Mahmud Ağa Kargir Köprüsü, Seyyid Abdülkadir Efendi Köprüsü yer almaktadır.²⁵

2.8. Güneybatı Bölgesi

Makedonya'nın güneybatısı, turizm potansiyeli yüksek bir bölge durumundadır. Doğal güzellikleriyle birlikte tarihi ve kültürel değerleriyle de tanınan ülkenin en çekici ve en güzel yerlerinden biri, güneybatıdaki Ohri şehridir. Ohri Gölü kıyısında yer alan şehir, temiz plajları, benzersiz ve etkileyici mimari dokusu, tarihi yapıları ve kültürel etkinlikleriyle önemli bir turistik merkez durumundadır. Kalesi, antik tiyatrosu, çarşısı, çok sayıdaki kilise, manastır, cami ve türbesiyle birlikte Ohri büyüleyici bir atmosfere sahiptir.

Güneybatıda yer alan diğer bir şehir, Ohri Gölü'nün kuzey kıyısındaki Struga'dır. Ohri'den 14 km. uzaklıkta bulunan bu şehrin ortasından Kara Drin Nehri akmaktadır. "Struga Şiir Akşamları" adlı uluslararası festivale ev sahipliği yapan bu şehir de tarihsel dönemlere ait çok sayıda mimari esere sahiptir.

Tablo 1.2. Makedonya'da 2003, 2006 ve 2008 yıllarındaki turist sayılarının bölgelere göre dağılımı			
Bölgeler	2003	2006	2008
Üsküp	96.390	108.635	134.051
Dağlar	41.592	40.089	43.165
Göller	274.741	264.305	305.793
Kaplıcalar	19.230	19.680	22.965
Diğer bölgeler	51.198	66.764	99.346
Kaynak: "Dirjaven Zavod Za Statistika" Godişen İzveštaj; 2003, 2006, 2008 Yılı Aylık Raporları			

Tablo 1.2'ye göre, Makedonya'nın en çok turist çeken bölgelerinin gölleri ile Üsküp şehri olduğu görülmektedir. Göller içinde ise en büyük pay, Ohri - Prespa gölleri bölgesine aittir. Özellikle Ohri Gölü çevresinde doğal, tarihi ve kültürel çekiciliklerin bol olması ve bölgedeki turizm yatırımlarının yüksekliği bu durumda etkili olmuştur.

²⁵ Burhanettin Zaim, *İştîp ve Köprülû Hatıraları*, Şehir Yayınları, 2005, s. 54-57.

3. MAKEDONYA’NIN TURİZM ÇEKİCİLİKLERİ

Makedonya’nın turizm çekicilikleri arasında doğal güzellikleri önem arz etmektedir. Ülkenin doğal güzellikleri içinde gölleri başta olmak üzere, dağları ve milli parkları çok fazla ilgi görmektedir. Gölleri arasında ise Ohri Gölü’nün turistik değerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Prespa ve Doyran gölleri de turistlerin tercihleri arasında yer almaktadır. Prespa Gölü’nün yüzmeye uygun 6 plajı vardır.

Makedonya’nın turistik açıdan en önemli dağı, Şar Dağları’dır. Burada 30 kayak parkurunun yapılabilmesine imkan tanıyan 35.000 metreden fazla uzunlukta parkurlar bulunmaktadır.²⁶ Turizm açısından önem taşıyan bir diğer dağ, Bistra Dağı’dır. Mavrova yapay gölü ve Mavrova Milli Parkı bu dağda bulunmaktadır.

İçerisinde çok sayıda buzul gölünün bulunduğu Pelister Milli Parkı, ayrıca birçok şelaleyi bünyesinde barındıran Mavrova Milli Parkı ile mağara ve manastırların yer aldığı Galiçica Milli Parkı da, Makedonya’daki doğal çekiciliği olan alanlar arasındadır.

Ülkede doğal çekicilikler kadar tarihi değerler de turistlerin ilgisini çekmektedir. Makedonya’daki şehirlerin çoğunda manastır ve kiliselere, Osmanlı Dönemi’nden kalma cami, han, hamam, köprü ve çarşılar rastlamak mümkündür.

Makedonya’da Antik Çağ’dan kalan en önemli siteler arasında ise Heraklea, Stobi ve Skupi gibi arkeolojik kentler yer almaktadır. Çok sayıda kilise ve manastırın bulunduğu Makedonya’da, Üsküp’teki Aziz Kliment Kilisesi, Aya Spas Kilisesi; Ohri’deki Aziz Naum Kilisesi, Aya Sofya Kilisesi, Aziz Kliment ve Panteleymon Manastırı; Struga’daki Meryem Ana Kilisesi; Manastır’daki Aziz Dimitrios Kilisesi turistik öneme sahiptir.

Makedonya’da Osmanlı Dönemi’nden kalan pek çok mimari eserden bir kısmı UNESCO tarafından koruma altına alınmıştır. Camilerden en meşhurları Üsküp’teki İsa Bey Camii, Sultan Murad Camii, Yahya Paşa Camii, Alaca İshak Bey Camii, Köse Kadı Camii, Mustafa Paşa Camii, Dükkancık Camii; Manastır’daki İshakiye Camii, Hasan

²⁶ Bajramali Ljuşi, *Turizm Sektörünün Makedonya Ekonomisindeki Yeri ve Önemi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011, s. 34-35.

Baba Camii, Hamza Bey Camii; Kalkandelen'deki Alaca Camii; Pirlepe'deki Çarşı Camii; Ohri'deki Zeynelabidin Paşa Camii; İştîp'teki Hüsameddin Paşa Camii; Köprülü'deki Fazıl Ahmed Paşa Camii'dir. Tekkeler arasında ise en meşhurları, Kalkandelen'deki Harabati Baba Tekkesi ve Üsküp'teki Rufai Tekkesi'dir. Üsküp'te Vardar Nehri üzerindeki Taşköprü de tarihi eserler arasındadır. Ayrıca Üsküp'te galeriye dönüştürülen Davud Paşa Hamamı ve Sulu Han da koruma altındaki önemli tarihi yapılar içinde yer almaktadır.²⁷ Osmanlı Dönemi'ne ait Üsküp, Ohri, Struga ve Manastır'daki eski çarşılar da ülkedeki en çok tanınan ve turistlerin gezmeden ayrılmadığı yerler arasındadır.

Makedonya'daki kültürel etkinlikler arasında ise ilk sırayı, festivaller almaktadır. Özellikle Ohri Yaz Festivali en meşhur olanıdır. Ayrıca Üsküp Jazz Festivali, Üsküp Yaz Festivali, Balkan Halk Türküleri ve Dansları Festivali, Lokum Fest, Bit Fest de tanınmış festivallerdendir.

Makedonya'da uzun yıllardan beri gelenek haline gelmiş olan ve birçok turisti ülkeye çeken bir başka önemli kültürel etkinlik de, Galiçnik Düğünü'dür. Yine Ohri şehrindeki Suyu Haç Atma Töreni ve Ohri Yüzme Maratonu da diğer kültürel etkinlikler arasında yer almaktadır.

Tablo 1.3. Makedonya'nın 1990, 2000, 2010 ve 2013 yıllarındaki turist sayıları

Yıllar	Toplam	Yerli	Yabancı
1990	974.537	412.126	562.411
2000	632.523	408.507	224.016
2010	586.241	324.545	261.696
2013	701.794	302.114	399.680

Kaynak: Dame Gruev, Statestatistical Office Of The Republic Of Macedonia, Skopje, 2014.

²⁷ Mehmet Hacısalihoğlu, *a.g.e.*, s. 439.

Tablo 1.3'e göre, Makedonya'nın turist sayısı yıllara göre farklılık göstermektedir. Bağımsızlıktan önceki yılın (1990'da) turist sayısı sonraki yıllara göre daha yüksektir. Bu durum, 1991'den itibaren Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte bölgede yaşanan savaşlar ve krizler nedeniyle ülkedeki birçok sektör gibi turizm sektörünün de etkilenmesinden kaynaklanmaktadır. Bağımsızlıktan sonraki yıllarda ülkedeki turist sayısının çok artmadığı, ayrıca yerli ve yabancı turist sayısının yıllara göre farklılık gösterdiği görülmektedir.

4. TURİZMİN MAKEDONYA EKONOMİSİNE KATKISI

Turizm kazançlı bir iştir. Turizmin önemli gelir getirici unsurlarından olan tarihi ve doğal zenginlikler turizm sektörü yoluyla birer gelir kaynağına dönüşmektedir. Böylece bir ülkenin sahip olduğu tarihi ve doğal güzellikler turizm sayesinde döviz kazandırıcı niteliğe kavuşmaktadır. Turizm sektörü aracılığıyla ihracatı mümkün olmayan mal ve hizmetler de ziyarete gelen yabancılara satılarak ihraç edilmektedir.

Makedonya'nın turizm gelirleri, Merkez Bankası ve "Dırjaven Zavod Za Statistika" (Devlet İstatistik Kurumu) nın verilerine göre farklılık arz etmektedir. Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası verileri, 2008'de turizm gelirlerinin GSYH'nın % 1,83'ünü oluşturduğunu ortaya koymuştur. "Dırjaven Zavod Za Statistika" nın verileri ise ülkenin turizm gelirlerinin GSYH'nın % 2,5 - % 3'ünü oluşturduğunu ileri sürmüştür.

Ödemeler bilançosundaki payı az olmakla birlikte, turizmin döviz getirici özelliği sayesinde ekonomiye katkı sağladığı görülmektedir. Makedonya'nın devamlı eksi veren cari işlemler hesabına olumlu yönde etki etmektedir. Aynı zamanda ülkenin hizmetler hesabının da 2006'dan beri artı kalanla kapanmasına neden olmaktadır.²⁸

Ülkede Roma, Ortaçağ ve Osmanlı Dönemi'nden kalma tarihi eserler mevcuttur. En önemli turizm merkezleri; Ohri, Prespa ve Doyran gölleridir. Ayrıca Makedonya'da birçok termal su kaynağı ve dağ turizmi açısından uygun yerler bulunmaktadır. Ülkede 2000 metrenin üzerinde yüksekliğe sahip 16 dağ bulunması, kış turizmi olanaklarını artırmaktadır. Popova Sapka, Mavrova, Pelister, Galiçica ve Osogova gibi kış turizm

²⁸ Bajramali Ljuşi, *a.g.t.*, s. 94-96.

merkezlerindeki yol, kayak pistleri, teleferik vb. altyapı düzenlemelerinden sonra bu merkezler bütün Avrupa'dan turist çekmeye başlamıştır. Uzun süre kar bulunan bu yerlerdeki kayak pistleri oldukça büyüktür. 2007 yılında turizmin milli gelire katkısı % 2,7 oranında olmuştur.²⁹

Makedonya'ya en çok komşu ülkeler turist göndermektedir. Bunların başında ise Sırbistan ve Karadağ gelmektedir. Sırbistan ve Karadağ'ın 2000 yılında gönderdiği turist sayısı, toplam turist sayının % 16'sını oluştururken, 2008 yılında Sırbistan tek başına bu oranın yaklaşık % 18'ini teşkil etmiştir. Böylece Sırbistan'ın Makedonya turizminde ne kadar önemli olduğu görülmektedir.

Komşu ülkelerin ardından Makedonya'ya en çok turist gönderen ülke Türkiye'dir. Türkiye'den gelen turist sayısının her yıl arttığı görülmektedir. Türkiye 2008'de % 75'lik artışla en büyük artışı gerçekleştiren ülke olmuştur. Makedonya ve Türkiye arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkilerin giderek gelişmesi ve Makedonya'nın Türk basınında yer alması turist sayısını olumlu yönde etkilemiştir. Yunanistan'dan gelen turist sayılarında ise son yıllarda bir düşüş olmuştur.³⁰ Bu durum, ülkenin son dönemlerde yaşamış olduğu ekonomik krizden kaynaklanmaktadır.

²⁹ M. Tuğrul Görgün, *Makedonya Ülke Raporu*, Ankara, 2011, s. 6.

³⁰ Bajramali Ljuşi, *a.g.t.*, s. 53-54.

2. BÖLÜM

OHRİ GÖLÜ VE YAKIN ÇEVRESİNİN TURİZM POTANSİYELİ

(MAKEDONYA)

1. GÖL TURİZMİ VE ÖZELLİKLERİ

Turizm sektörü, uzun süre genellikle deniz, kum ve güneş üzerine kurulu bir hizmetler bütünü olarak algılanmıştır. Zamanla insanların turizm sektöründen beklentileri değişmiş ve yeni taleplerde bulunmaya başlamışlardır. Ancak burada dikkati çeken husus, 21. yüzyılda hızla değişen dünyanın içinde bulunduğu çevre sorunlarıyla birlikte artan nüfus ile ilişkili sosyal, kültürel ve diğer sorunların, insanların dinlenmek için çok daha farklı turizm türlerine yönelmelerini beraberinde getirmiş olmasıdır. Geniş nüfus kitlelerine hitap eden turizm türlerinin yanı sıra; sayıları sürekli olarak değişen, fakat hiçbir zaman çoğunluk teşkil etmeyen bir grup her defasında farklı turizm türlerine katılmayı tercih etmiştir. Buna örnek vermek gerekirse; inanç turizmi, golf turizmi, yeni tanınmaya başlayan yörelere seyahat gibi turizm faaliyetleri sözü edilen farklı bir yapıya sahip kesimin talepte bulunduğu turizm türleri arasında yer almaktadır.³¹ Göl turizmi de, başka bir alternatif turizm türünü oluşturmaktadır.

İnsanların turizmde su kaynaklarına olan ilgisi yalnızca denizle sınırlı kalmamış, iç kısımlarda yer alan çeşitli büyüklükteki bütün göller ilgi alanı olmuştur. Göller de denizler gibi suya dayalı rekreasyonel faaliyetlere (yüzme, sportif balıkçılık, su kayağı, yelken açma, sörf, kano vb.) olanak tanımaktadır. Göller, denizden uzak yerlerin bu ihtiyacını karşılaması yanında; deniz kıyılarından farklı olarak sakin bir ortama sahiptir ve kitle turizmine açılan deniz kıyısından kaçanlara ekoturizm olanağı sunmaktadır. Göller, suya dayalı rekreasyonel faaliyetlerle birlikte, çevrelerinin sağladığı faaliyetlerle (yürüyüş, bisiklete binme, fotoğraf çekme, piknik, kamping vb.) de ilgi çekmektedir. Bu özellikleri göl çevrelerini ulaşım, konaklama ve ağırlama tesisleriyle turizme açmıştır.

Göllerin de denizler gibi turizmdeki başlıca çekici kaynağı su olmakla birlikte deniz turizmi ve göl turizmi farklılık göstermektedir. Deniz kıyılarında kitle turizmi

³¹ Mehmet Çontu, *Alternatif Turizm Çeşitleri Ve Kızılcahamam Termal Turizmi Örneği*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bolu, 2006, s. 2.

yoğunluk kazanırken, göl kıyıları kişisel olarak veya gruplar tarafından seçilmektedir. Deniz turizminde başlıca rekreasyonel faaliyetler suyla alakalı olmakla birlikte, göl kıyılarında doğaya dayalı rekreasyonel faaliyetler hakim olmaktadır. Deniz kıyıları yoğun yapılaşma ve turizmin diğer ekonomik faaliyetleri (tarım, hayvancılık, balıkçılık vb.) geriletilmesiyle kırsal turizmden uzaklaşırken, göl kıyılarında kırsal turizm hakimdir.³²

Ohri Gölü ve yakın çevresi, Makedonya'nın turizm potansiyeli yüksek olan bir bölgesidir. Ülkenin güneybatısında yer alan bu göl, benzersiz bir güzelliğe sahiptir. Orta Asya'daki Issık Gölü nasıl kendi bölgesi içinde turistik açıdan popüler bir kesimi oluşturmaktaysa, Balkanlar'da da bu manada Ohri Gölü öne çıkmaktadır. Gerek gölün doğal çekicilikleri gerekse göl çevresindeki şehirlerin zengin tarihi ve kültürel değerleri, Ohri Gölü çevresini adeta gezilmesi gereken önemli bir turistik yer haline getirmiştir.

2. OHRİ GÖLÜ VE GENEL ÖZELLİKLERİ

2.1. Gölün Yeri ve Sınırları

Ohri Gölü, Makedonya'nın güneybatısı ile Arnavutluk'un doğu sınırları arasındaki dağlık bölgede yer almaktadır. Toplam göl alanının 248 km²'si Makedonya'ya, 110 km²'si Arnavutluk'a aittir. Toplamda 87.53 kilometrelik kıyı uzunluğuna sahip olan gölün 56.02 km.'si Makedonya, 31.51 km.'si Arnavutluk arasında paylaşılmaktadır. Göl çevresinde 3 şehir yer almaktadır. Bunlar, Makedonya'daki Ohri ve Struga şehirleri ile Arnavutluk'taki Pogradec şehridir. Bu şehirler dışında göl çevresinde çok sayıda küçük balıkçı köyü de bulunmaktadır.³³

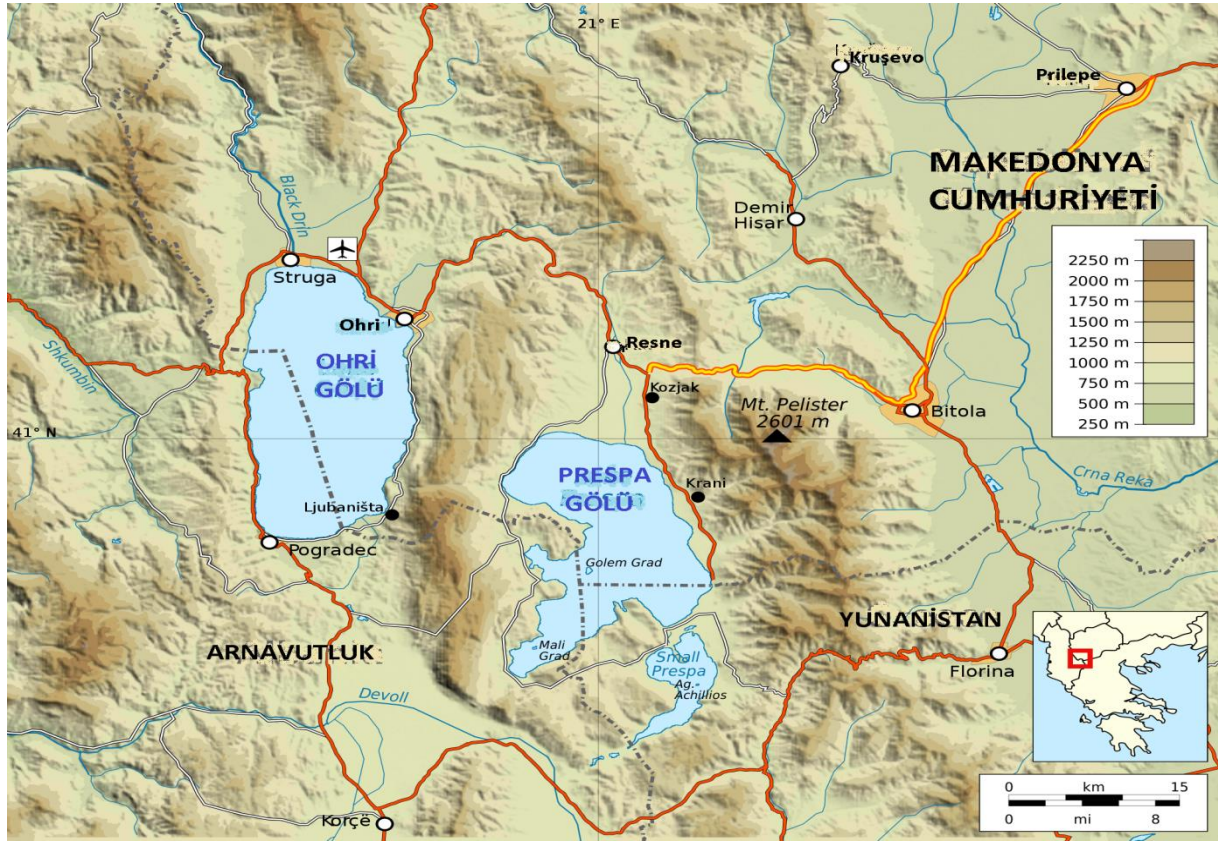
2.2. Gölün Orijini ve Hidrolojisi

Göl, Dinar Alpleri'nin batısında 5 milyon yıl önce Pliosen Dönemi'nde oluşmuş jeotektonik bir depresyondan kökenini almaktadır. Ohri Gölü, Baykal (Rusya), Tanganika (Afrika), Titikaka (Güney Amerika) ile birlikte gezegendeki en eski göllerden biridir. Dünyada 100 bin yıldan daha az süre varlığını koruyan çok sayıda kısa ömürlü göl mevcuttur ve bu göller sonunda sedimentlerle dolmaktadır. Fakat Ohri Gölü'nde bu

³² Suna Doğaner, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2001, s. 81.

³³ Halil Kurt, *Balkan Ülkeleri Ders Notları*, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2012, s. 12.

süreç, gölün büyük derinliğe sahip olması ve kaynak akışının filtrelenmesi nedeniyle küçük sediment girdisinden dolayı ertelenmiştir.

Şekil 2.1. Ohri ve Prespa göllerinin fiziki haritası
(Kaynak: http://en.wikipedia.org/Lake_Ohrid)

Yaklaşık 2600 km²'lik bir alanı sulayan göl, esas olarak doğu kıyısındaki yeraltı kaynakları tarafından beslenmekle birlikte (toplam akışın % 50'si kadar), direkt yağış ve nehirler de gölün yaklaşık olarak % 25'ini karşılamaktadır. Göl suyunun % 20'den fazlasını ise tek başına gölden 150 metre daha yüksekte yer alan, gölün güneydoğusundaki Prespa Gölü karşılamaktadır. Bu sular iki göl arasında yer alan Galiçica Dağı'nın karstik alanında batmakta, sonrasında Makedonya ve Arnavutluk sınırı yakınındaki Aziz Naum kaynaklarına yakın bir yerde ortaya çıkmaktadır. Gölün diğer önemli su sağlayıcılarından biri de, Ohri şehri yakınlarındaki Bilyana kaynaklarıdır.³⁴

³⁴ Letra Design, *Ohrid Guide*, Ohrid, 2014, s. 15.

Ohri Gölü ayrıca Kara Drin Nehri'nin kaynağı durumundadır. Başlangıç noktası göl kıyısındaki Struga kenti olan nehir, Arnavutluk'taki Ak Drin'le birleştikten sonra Adriyatik Denizi'ne sularını drene etmektedir.

2.3. Gölün Fiziksel Özellikleri

Balkanlar'ın en eski ve en derin gölü olan Ohri Gölü'nün maksimum derinliği 288 metre iken, ortalama derinliği 151 metredir. Maksimum uzunluğu 30 km. olan gölün, maksimum genişliği 14 km.'dir. Etrafı 2000 m. üzerindeki dağlarla çevrili olan göl, deniz seviyesinden yaklaşık 695 m. yükseklikte yer almaktadır. Hemen hemen elips bir şekle sahip olan göl, kuzey - güney yönünde uzanmaktadır. Göl suyunun yaz aylarındaki ortalama sıcaklığı kıyıya yakın yerlerde 26°C iken, bu sıcaklık suyun yüzey kısmında 24°C'lere inmekte, en derin kısımlarda ise sıcaklık 6°C'ye yaklaşmaktadır.³⁵ Açık kristal yapıdaki suya sahip olan gölün güneşli günlerde takriben 20 metre derinliğe kadarlık kısmı görülebilmektedir.

2.4. Gölün Flora ve Faunası

Göl, 4.5 - 5 milyon yıl önce oluşmasına rağmen, doğal ortamın aynı kalmasından dolayı flora ve fauna formlarını değişmeden korumayı başarmıştır. Avrupa'nın en eski ve en derin göllerinden biri olan Ohri Gölü, benzersiz akuatik ekosistemi ve 200'den fazla endemik türüyle dünya çapında bir üne sahiptir.

Washington'daki Smithsonian Enstitüsü ile Ohri'deki Hidrobiyoloji Enstitüsü'nün himayesi altında bir grup bilim adamı 1972 yılında göl suyundaki gizli sırları keşfetmeyi denemiştir. Bunun sonucunda önceden tam olarak bilinmeyen endemik türdeki flora ve fauna formlarını keşfetmişlerdir. Gölün florasında dört farklı yosun türü ile uzun boylu su bitkileri hakim durumdadır. En karakteristik sualtı bitkisi ise "hara" dır. Bu bitki gölün altında (6 - 15 metre derinlikte) devamlı bir halka oluşturmaktadır. 10 tanesi endemik olmak üzere 17 balık türüne ev sahipliği yapan gölde, ticari değeri yüksek olan çok lezzetli balıklar mevcuttur. Özellikle bunlardan "letnica" ve "belvica" çok iyi bilinen ve başka hiçbir yerde benzerlerine rastlanmayan balık türleridir. İlginç başka bir

³⁵ Pasko Kuzman, *Ohrid World Heritage Site*, UNESCO Office In Venice, Skopje, 2009, s. 14.

balık türü ise Ohri incisi yapımında kullanılan ‘‘plasica’’ dır. Yılan balığı ve sazanı da meşhurdur. Göl, balık bakımından zengin olması sebebiyle balık avcılığı bölgenin yerli halkının en önemli ekonomik uğraşı durumundadır. Bununla birlikte sportif balıkçılık da turistler için önemli bir faaliyettir.

Evliya Çelebi, Seyahatnamesi’nde bu gölde başka bir diyarda görülmeyen türlü türlü balıkların varlığından, özellikle yılan balığının misk ve ham amber gibi güzel kokusu olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca Uştuk balığı, misarya balığı, sazan balığı ve alabalığının da lezzetli balıklar arasında bulunduğu ve bunlarda balık kokusunun asla olmadığından söz etmektedir.³⁶

Şekil 2.2. Ohri Gölü ve yakın çevresindeki turistik çekicilikler
(Kaynak: <http://www.deatours.com/macedonia.htm>)

³⁶ Evliya Çelebi, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Gümölcine, Kavala, Selanik, Tırhala, Atina, Mora, Navarin, Girit Adası, Hanya, Kandiye, Elbasan, Ohri, Tekirdağı*, Yapı Kredi Yayınları, Cilt 2, 2011, s. 707.

Tablo 2.1. Ohri Gölü ve yakın çevresinin turistik öğeleri			
Doğal	Tarihi ve kültürel	Etkinlikler	Sporlar
-Ohri Gölü ve plajlar -Galiçica Milli Parkı -Naum ve Bilyana kaynakları -Kemikler Körfezi ve Su Müzesi -Kara Drin Nehri -Vevçani Kaynakları	-Camiler -Türebeler -Kiliseler -Manastırlar -Müze ve galeriler -Arkeolojik siteler -Kale (Ohri Kalesi) -Geleneksel mimari -Anıtlar -Köprüler (Struga'da) -Çarşılar	-Yerel festivaller -Konserler -Karnavallar -Törenler	-Yüzme -Yürüyüş -Dağcılık ve yamaç paraşütü -Kürek çekme -Yelken açma -Dalış -Balık tutma

3. OHRI ŞEHİRİ VE TURİZM POTANSİYELİ

Ohri Gölü kıyısındaki şehirler arasında Ohri, ayrı bir önem teşkil etmektedir. Bu şehir de tıpkı Ohri Gölü gibi UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmiştir. Şehir özellikle denize kıyısı olmayan Balkan ülkeleri tarafından sıklıkla tercih edilmekle birlikte, Türkiye ve Hollanda'dan da yoğun ilgi görmektedir. Ayrıca Makedonya yerlileri de bu şehri yazlık ve sayfiye alanı olarak kullanmaktadır.

3.1. Şehrin Genel Coğrafi Özellikleri

Adı Makedonca'da ve bütün Slav dillerinde "Ohrid", Arnavutça'da "Oher", Osmanlı Dönemi ve günümüz Türkçesi'nde "Ohri" olan şehir, Ohri Gölü'nün kuzeydoğu kıyısında bu göle doğru çıkıntı şeklinde sokulan bir burnun yamaçları üzerinde, deniz seviyesinden 792 metre yükseklikte kurulmuştur.³⁷ Ohri, Makedonya'nın güneybatısında 41° kuzey paraleli ile 20° doğu boylamı arasında konumlanmaktadır.

³⁷ Muhammed Aruçi, "Ohri", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 33, s. 330.

Fotoğraf 2.1. Ohri Kalesi'nden şehir geneline bir bakış

Etrafının yüksek dağlarla çevrili olması ve önemli bir yükseltide yer almasından dolayı şehrin iklimi, Akdeniz iklimi ile dağ iklimi arasında değişiklik göstermektedir. Adriyatik Denizi'nden 110 km. uzaklıkta bulunan şehirde kışın genellikle kar görülmesine rağmen, gölün ılımanlaştırıcı etkisinden dolayı uzun süre yerde kalmamakta, fakat etraftaki dağlarda Kasım'dan Nisan'a kadar kar bulunmaktadır. Ohri'de yıllık ortalama sıcaklık 11°C'dir. Kışın ortalama sıcaklık 2.7°C iken, yazın bu değer 19.6°C'lere çıkmaktadır. Yazlar çok sıcak olmamakla birlikte, maksimum sıcaklık Temmuz ayında 35°C'ye kadar yükselmektedir. Güneşli günler sayısı ise yılda 2257 saati bulmaktadır.³⁸

Yıl boyunca güneşli günler sayısının fazla olması, ılıman iklim özellikleri, göl kıyısı boyunca görülen büyüleyici manzarası ve ayrıca gölde yer alan benzersiz flora ve faunasıyla hem göl hem de şehir dünyanın en güzel yerlerindendir. Tüm bu doğal güzelliklerle birlikte, çevresindeki önemli kültürel ve tarihi değerlerden dolayı Ohri Gölü 1979, şehir ise 1980 yılında UNESCO'nun Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmiştir.

³⁸ Letra Design, a.g.e., s. 13-15.

2002 nüfus sayımına göre şehrin merkez nüfusu, 42.033'dür. Buna göre şehirdeki nüfusun etnik dağılımına bakıldığında; Makedonlar % 80.4, Arnavutlar % 7, Türkler % 5.4, diğerleri % 7.2'lik bir orana sahiptir. Nüfusun dini yapısı incelendiğinde ise; Ortodoks Hristiyanlar % 80.9, Müslümanlar % 18.1 ve diğerleri % 1.1'dir.³⁹ Ohri Belediyesi'nin 2002 yılındaki toplam nüfusu da, 55.749'dur.

3.2. Şehrin Tarihsel Gelişimi

Ohri, eski çağlardan beri içinde bulunduğu coğrafyanın önemli şehirlerinden biri olmuştur. Şehir, geçirdiği tarihsel süreç içerisinde birçok devlet için merkezi bir yer ifade ederken, başka devletlere karşı yapılacak akınlar ve Orta Avrupa'ya giriş anlamında da son derece stratejik bir konum icra etmiştir.

Şehir, daha Antikçağ'da kendisiyle aynı adı taşıyan gölün kıyısında, antik Liknidos ismiyle adlandırılan şehrin yerinde kurulmuştur. Ohri'nin antik dönemlerde bugünkü şehrin 25 kilometre güneydoğusunda harabeleri bulunan Heraklia Lychnidus adlı yerleşim yerinin devamı olarak ortaya çıktığı ve buranın İliryalılar veya Desaretler'ce iskan edildiği ileri sürülmektedir.

Ohri, M.S. 514'te büyük bir depremle sarsılmış ve hasara uğramıştır. Ardından terk edilerek şimdiki şehrin bulunduğu yerde yeni bir iskan birimi oluşturulmuştur. 6. yüzyıldan itibaren Balkanlar'a yönelik Slav göçleri sonucunda burada yoğun bir Slav iskanı gerçekleşmiş ve Slavlar arasında bu yerleşim birimi için kullanılan Ohrid adı ilk defa 879'da ortaya çıkmıştır. Ohri'ye gelen Kiril ve Metodi'nin öğrencileri Aziz Kliment ile Aziz Naum'un gayretleriyle kasabadaki Slavlar Ortodoksluğu benimsemişlerdir. Bugünkü Slav alfabesinin esasını teşkil eden Kiril alfabesinin burada tasarlandığı iddia edilmektedir. Bölgedeki dini hayatın merkezini oluşturan Ohri şehri, Çar Samuel döneminde Slavlar'ın müstakil kilisesi olarak kabul edilen Ohri Başpiskoposluğu'nun kurulması ile başpiskoposluk haline gelmiş ve Slav Hristiyanlığı'nın merkezi görevini ifa edip, bu konumunu yüzyıllar boyunca korumuştur.⁴⁰

³⁹ Republic Of Macedonia State Statistical Office, 2002, <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/knigaX.pdf> (Son Erişim: 11.06.2015).

⁴⁰ Selçuk Ural, *Balkanlar'ın İncisi Ohri*, Mostar Yayınları, İstanbul, 2013, s. 15-18.

1018 yılında Bizanslılar'ın idaresi altına giren şehir, bu tarihten 1767'ye kadar bağımsız başpiskoposluk olarak varlığını sürdürmüştür. Ohri Başpiskoposluğu 1767'de Osmanlı hükümeti tarafından kaldırılmıştır. 13. yüzyılda Ohri, Sırp Krallığı'nın bir kalesi olmuş ve Ohri'nin idaresi ileriki yıllarda Sırp'lar'dan Türkler'e geçmiştir.⁴¹

Ohri, 1385'te Osmanlı idaresi altına girdikten sonra bir sancak merkezi haline getirilmiştir. Buradaki Hristiyan halk, şehrin idaresine anlaşıma ile el konulduğu için yerinde bırakılmış ve sur içindeki yerleşim yerlerini korumuştur. Bunlara ait kiliselerdeki ikona süslemeleri ve birçok sanat eserinin restore edilmesi de Osmanlı Dönemi'nde gerçekleşmiştir. Fethin ilk dönemlerinde buraya yerleştirilen Müslüman ahalinin ve garnizonun dini ihtiyaçları için 2 kilise camiye çevrilmiştir. Bunlardan biri 1056'da Bizans Dönemi'nde inşa edilen Ayasofya Kilisesi'dir. Dış kalenin yüksek bir noktasındaki İmaret Camii (Fatih Sultan Mehmed Camii) de, Aziz Kliment Manastırı'nın harabeleri üzerinde inşa edilmiştir.

Ohri hakkındaki en geniş bilgi, 1670 yılında şehri ziyaret eden Evliya Çelebi tarafından verilmektedir. Onun kayıtlarına göre burada çevresi 4000 adım olan, 40 kuleli büyük ve kuvvetli bir kale vardı. Çoğunlukla Müslümanlar'ın yaşadığı aşağı şehirde 400 kadar ahşap ev, 150 kadar dükkan, 17 cami ve mescid mevcuttu. Evliya Çelebi ayrıca bu dönemde kasabada 160 adet Hristiyan ve 300 Müslüman hanesinin varlığına işaret etmektedir.

Ohri'deki Osmanlı hakimiyeti 1912'de tamamen sona erdi ve şehir Sırp ordusunun eline geçti. 1915 - 1918 yılları arasında Bulgaristan işgaline uğradı. 1. Dünya Savaşı'nın ardından kurulan Krallık Yugoslavyası Dönemi'nde Güney Sırbistan Bölgesi'ne ait bir turistik şehir durumundaydı. İkinci Dünya Savaşı'na kadar Ohri, Makedonya'nın diğer bölgeleri gibi siyasi, askeri ve kültürel açıdan Sırp hegemonyası altında kaldı. Birinci ve İkinci Dünya savaşlarının ardından Ohri'deki nüfusta yapı değişikliği meydana geldi. 1913 yılında başlayan Müslüman göçleri İkinci Dünya Savaşı'nda ve özellikle 1956'dan sonra devam etti. Türk nüfusunun büyük bir kısmı Türkiye'ye göç etti. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından altı cumhuriyetten oluşan Tito Yugoslavyası Dönemi'nde Ohri, önemli bir turistik merkez oldu.⁴²

⁴¹ Selçuk Ural, *a.g.e.*, s. 18.

⁴² Muhammed Aruçi, *a.g.e.*, s. 331-332.

1991 yılında Makedonya'nın Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nden bağımsızlığını ilan etmesiyle Ohri, bağımsız Makedonya Cumhuriyeti içinde yer almıştır. Yugoslavya Dönemi'nde turistik yönü artan şehir, bağımsızlık sonrasında Makedonya'nın en ünlü turizm merkezi olmuştur.

3.3. Şehrin Turizm Çekicilikleri

Herhangi bir yerin turist çekebilme potansiyeli üç şeye bağlıdır. Turizmin temel unsurları ya da turizmin arz kaynakları denilen bu üç şey; çekicilikler, erişim ve konaklamadır. Bunların yeterliliğiyle birlikte organizasyon, turizmde gelişmenin temellerini oluşturmaktadır. Çekicilikler, turizmin yer seçiminde rol oynayan coğrafi kaynaklardır ve turistlerin bir alanı ziyaret etme isteğini doğurur. Ulaşım ve iletişim hizmetleri de erişimi sağlayarak bu ziyareti gerçekleştirmede rol oynar.⁴³

Şehirde çok sayıda doğal, tarihi ve kültürel çekicilik yer almaktadır. Ohri'ye Makedonya'nın incisi de denilmekte ve halk arasındaki bir inanışa göre cennetteki bir damlanın bu bölgeye düştüğü söylenmektedir.

3.3.1. Doğal Çekicilikler

Şehir ve çevresindeki doğal çekicilikler arasında; Ohri Gölü ve plajlar, Kemikler Koyu'ndaki Su Müzesi, Galiçica Dağı ve milli parkı, Bilyana ve Aziz Naum kaynakları yer almaktadır.

3.3.1.1. Ohri Gölü ve Plajlar

Ohri şehrini turistik açıdan popüler hale getiren en büyük etken, Ohri Gölü kıyısında bulunuyor olmasıdır. Ohri Gölü ve çevresi, Makedonya'nın en çok turist çeken bölgesini oluşturmaktadır. Ohri Gölü adeta deniz gibi kullanılmaktadır. Oldukça büyük, aynı zamanda temiz ve berrak suya sahip olan gölde yüzelebilmektedir. Gerek Ohri şehir merkezinden gerekse çevresindeki plajlardan göle girilebilmektedir. Ayrıca Ohri Gölü, su sporları ve tekne gezintisi amacıyla da tercih edilmektedir.

⁴³ Nazmiye Özgüç, *Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 44.

Fotoğraf 2.2. Ohri şehrinde göl sahilinden bir görünüm

Ohri sahilinde yüzölçümü 82,2 hektar ve kapasitesi 50.000 ziyaretçi olan plajlar bulunmaktadır. Plajların büyük kısmı sahilin doğu kesiminde, daha küçük bir kısmı ise kuzey kesiminde yer almaktadır. Turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak için plajların çoğu kiralanmıştır.⁴⁴

Ohri şehrinde birbirinden güzel plajlar bulunmakla birlikte, özellikle Gradiste Plajı çok sayıda insan tarafından tercih edilen, bölgenin en popüler plajı durumundadır. Labino Plajı ile Ljubanista (Foto. 2.3) adlı plaj da gerek yerli halk gerekse yabancı turistler tarafından ilgi gören plajlar arasında bulunmaktadır. Ohri’de yer alan Kaneo Plajı, Nemo Plajı, Akapulko 1 ve Akapulko 2 plajları, Kadmo Plajı da turistlerin tercih ettiği diğer önemli plajlardandır.

⁴⁴ Anita Milevska, *Ohrid Turisticky Sprievodca (Ohri Turizm Rehberi)*, Trimaks Kartografija, Skopje, 2014, s. 84.

Fotoğraf 2.3. Ohri'deki Ljubanista Plajı'ndan bir görünüm

3.3.1.2. Kemikler Körfezi ve Su Müzesi

Kemikler Körfezi, Gradiste yarımadasının güney kıyısında balıkçı ve turistik köy olan Peştani yakınlarında yer almaktadır. Bu koyda suyun üzerinde çok ilginç bir müze bulunmaktadır. Su Müzesi olarak bilinen bu yapı, 1997 - 2005 yılları arasında bu koyda yapılan sualtı arkeoloji çalışmalarında ortaya çıkan buluntularla oluşturulmuştur. Çalışmanın yapıldığı koya da bütün bu buluntulara gönderme niteliğinde bir isim konulmuş; Kemikler Koyu veya Kemikler Körfezi. Yapılan çalışmalar sonucunda, burada tarih öncesi çağlardan Maden Devri'nin bir bölümüne tekabül eden, M.Ö. 1200 ile 600 yıllarına ait bir yerleşimin varlığına dair buluntulara rastlanmıştır. Su Müzesi, Kemikler Körfezi'ndeki bu tarih öncesi yerleşimin yeniden inşa edilmiş halini ziyaretçilere sunmaktadır.

Göl kıyısına orijinal dokuyu bozmayacak şekilde müze alanına giriş niteliğinde bir yapı inşa edilmiştir. İçerideki küçük odada, bazıları zarar görmemeleri için yine su içerisinde korunan, Kemikler Körfezi'nin 2.5 ile 5 metre derinliği arasından çıkarılmış hayvan kemikleri, seramikler, çanaklar, taştan envai çeşit gereçler ve kültürel buluntular sergilenmektedir. Odadan ve bu giriş niteliğindeki yapıdan göle doğru çıkıldığında, M.Ö. 1200'lü yıllara dayanan tarih öncesinden kalma yerleşim aynen karşınıza çıkmaktadır. Merdivenlerden inip dar bir tahta köprüden geçildiğinde bu tarih öncesi yerleşimin saman ve tahtadan yapılmış tam 24 evi ziyaret edilmeyi beklemektedir. Yerleşimin tekrar inşa edilebilmesini sağlayacak en önemli gelişme ise, su altında platformu destekleyen uzun ve büyük kazıkların bulunması olmuştur. Yerleşime ait 24 evin 21 tanesi dikdörtgen, kalan 3 tanesi daire şeklindedir. Bu üç yapının farklı olmasının nedeni, seremonik etkinliklerde kullanılıyor olmalarıdır. Evler, içlerinde genel olarak ayı, tilki gibi hayvanların postları, içinde ateşin yakıldığı taş bir fırın gibi objeler barındıran, iskeletleri ince ağaç gövdelerinden, duvarları ise kil ve küçük dallardan yapılmış tek odalı oluşumlardır ⁴⁵ (Foto. 2.4).

Fotoğraf 2.4. Kemikler Körfezi'ndeki Su Müzesi'nden bir görünüm

⁴⁵ Cansu Çolakoğlu, Museum on Water (Su Müzesi), *Milliyet Sanat*, 2011, s. 104.

Ohri Gölü üzerindeki bu müze, sadece su altından çıkarılanların camikan içerisinde sergilendiği ve odanın ortasında yerleşimin tahmini orijinal halinin bir maketinin bekletildiği sıradan bir arkeoloji müzesi olmaktan çok, ziyaretçilerine ağırlıklı olarak tarihsel geçmişini eski olan bir yeri göstermeyi amaçlamaktadır.

3.3.1.3. Galiçica Milli Parkı

Galiçica Milli Parkı, Ohri ve Prespa gölleri arasında bulunan Galiçica Dağı'nda yer almaktadır. Parkın içinde birçok mağara, nehir kaynağı ve Makedonya'nın kültürel eserleri arasında önemli yeri olan çok sayıda manastır bulunmaktadır.⁴⁶

Sara - Pind sıradağlarının üyesi olan Galiçica Dağı sınırlarında yer alan Galiçica Milli Parkı, Galiçica Dağı'nın eşsiz doğal güzelliği ve oldukça zengin endemik türdeki flora ve faunasından dolayı 1958'de milli park ilan edilmiştir.

Şekil 2.3. Ohri ve Prespa gölleri arasındaki Galiçica Bölgesi'nin haritası

(Kaynak: <http://www.deatours.com/macedonia.htm>)

⁴⁶ Vladimir Bojaciev, "Nacionalen Park Galiçica", Turizmot - Zbornik Na Trudovi Na FTU – Ohrid, 1993, s. 152.

Galiçica Dağı'nın temel jeolojik alanını, 500 - 550 metre genişliğinde son derece gözenekli ve süngerimsi yapıya sahip kireçtaşlarıyla kaplanmış Paleozoik metamorfik silikatlar oluşturmaktadır. Çok sayıda geniş ve derin vadileri, muazzam büyüklükteki dağ zirveleri ile Galiçica'nın güney bölgesi 2000 metrenin üzerinde yüksekliğe sahiptir.

Galiçica Milli Parkı'nda 800'den fazla bitki türü bulunmaktadır. Bunlardan çoğu relik ve endemik formdadır. Bu bitkiler sadece Galiçica Dağı'nın yamaçlarında yer almaktadır. Galiçica, fauna bakımından da oldukça zengin ve çeşitlidir. Burada çoğu omurgasız türlerin sayıları hakkında kesin bilgi bulunmamakla birlikte; 10'u amfibi, 18'i sürüngen, 124'ü kuş ve 18'i memeli olmak üzere 170 omurgalı türü mevcuttur.⁴⁷ Galiçica Milli Parkı sınırlarında işaretli birçok yürüyüş ve bisiklet yolu yer almaktadır. Galiçica Dağı zirvesine ulaşmak isteyenler için bu dik ve sık ağaçlık yollar zorluk yaratmaktadır. Zirveye ulaşanlar ise genellikle buradaki yamaçlardan paraşütle atlamanın zevkini yaşamaktadır.

Fotoğraf 2.5. Ohri Gölü yakınındaki Galiçica Dağ yamacı ve çevresinden bir görünüm

⁴⁷ http://portal.unesco.org/en/files/24220/11032790451ohrid_prespa_report_august_2004.pdf/ohrid%2Bprespa%2Breport%2Baugust%2B2004.pdf (Son Erişim: 17.12.2014).

3.3.1.4. Bilyana ve Aziz Naum Kaynakları

Ohri Gölü'nü besleyen önemli kaynaklardan biri olan Bilyana kaynakları hakkında çok sayıda şarkı ve efsane yazılmaktadır. Suları oldukça temiz olan bu karstik kaynaklar içmeye uygundur (Foto. 2.6).

Bugün Galiçica Dağı'nın altından geçen Prespa Gölü'nün sularından kaynak bulan Bilyana kaynakları, Ohri Gölü'nü besleyen yüzlerce kaynağın en ünlüsüdür. Gölde bulunan endemik canlıları araştıran Ohri şehrindeki Hidrobiyoloji Enstitüsü, bu amaçla Bilyana kaynaklarının sularını kullanmaktadır. Kaynak, geleneksel şarkı ve türkülere konu olmuştur. Galiçica Dağı ve Raça köyünün eteklerinde bulunan bu kaynakların etrafında parklar, spor alanları ve restoranlar yer almaktadır.

Fotoğraf 2.6. Ohri Gölü'nü besleyen Bilyana kaynaklarından bir görünüm

Aziz Naum'da da kayıkla veya karadan ziyaret edilebilen çok sayıda kaynak mevcuttur. Ohri Gölü'nü besleyen diğer bir kaynak olan Aziz Naum kaynaklarının saf ve temiz suları oldukça soğuktur. Manzarası çok güzel ve resmedilmeye değerdir. Bu kaynakların olduğu alanda güzel bir plaj (Aziz Naum Plajı), dini bir kompleks (Aziz Naum Manastırı) ve birkaç ada bulunmaktadır. Makedonya'ya yolu düşenlerin bu turistik cenneti mutlaka ziyaret etmeleri tavsiye edilir.

Milli park Galiçica'ya ait olan Aziz Naum kaynaklarında turistler sadece motorsuz kayıklarla gezebilmektedir. Gezi, Aziz Naum'daki Ostrovo restoranından başlamakta ve yaklaşık olarak 20 - 30 dakika sürmektedir (Foto. 2.7).

Fotoğraf 2.7. Aziz Naum kaynaklarından bir görünüm

3.3.2. Tarihi ve Kültürel Yapılar

Eski sanat eserlerinin, tarihi yapıların, müzelerin, eski medeniyetlere ait kalıntıların görülmesi amacıyla yapılan seyahatler kültür turizmi içinde yer almaktadır.⁴⁸ Ohri şehri ve çevresi, kültürel turizm potansiyeli yüksek olan bir bölgeyi oluşturmaktadır. Uzun bir geçmişi olan kent, çok sayıda tarihi ve kültürel esere ev sahipliği yapmaktadır. 1980'den beri UNESCO'nun Dünya Miras Listesi'nde yer alan şehir, kültür turizmi açısından önem taşıyan çekicilikler sunmaktadır. Avrupa'daki en eski insan yerleşmelerinden biri olan Ohri'de yaygın olarak Neolitik Dönem'e ait arkeolojik siteler ile Bronz ve Eski çağlara ait çok sayıda kalıntı bulunmaktadır.⁴⁹ Ohri şehri aynı zamanda birçok dini yapı, anıt, müze ve galeriye de sahiptir.

Turistik bir bölge olan Ohri'nin özellikle eski şehir kesimi; Orta Çağ dönemine ait hisarları, antik tiyatrosu, kiliseleri, manastırları, Osmanlı Dönemi'ne ait camileri, türbeleri, mescidleri, geleneksel Türk evleri, eski çarşısı, hamamları ile birlikte, müze ve galerileri, anıtsal yapıları vb. tarihi eserleriyle sadece Balkan ülkelerinden değil, Avrupa'dan ve özellikle Türkiye'den de çok sayıda turisti kendine çekmektedir. Ohri Gölü kıyısında yer alan şehirler içinde Ohri'nin ayrı bir öneme sahip olmasında ve daha çok sayıda turist çekmesinde bu şehirdeki tarihi ve kültürel yapıların etkisi oldukça büyüktür. Osmanlı Dönemi'nde özellikle kültürel ve ticari açıdan gelişmesine önem verilen Ohri şehrinde bu medeniyetin izleri hala varlığını sürdürmektedir. Bugün ayakta kalan ecdat yadigarı eserlerden yalnızca bir kısmı Türkiye'nin çabaları sayesinde korunmakta ve restore edilmektedir.

Ohri, yüzyıllar boyunca farklı kültür ve medeniyetlerin birlikte yaşadığı bir şehir olmuştur. Günümüzde de bu şehirde gerek Hristiyan gerekse İslam kültürüne ait çok sayıda tarihi ve dini yapı mevcuttur. Ohri'de yaklaşık 40 kilise ve 10 adet cami bulunmaktadır. Özellikle bu dini yapılar, şehri ziyaret edenlerin ilgisini çekmekte, ayrıca kültür ve inanç turizmi açısından önem teşkil etmektedir.

⁴⁸ Tunca Toskay, *Turizm Olayına Genel Yaklaşım*, Der Yayınları, İstanbul, 1983, s. 156.

⁴⁹ Saso Korunovskia vd., "Cultural Tourism In Ohrid As A Selective Form Of Tourism Development", *Procedia - Social And Behavioral Sciences* 44, 2012, s. 109.

3.3.2.1. Ohri Kalesi

Samuel Kalesi olarak da bilinen kalenin çoğu tarihsel kaynakta güçlü bir savunma rolü oynadığından bahsedilmiştir. Tarih boyunca birçok kez yıkılan kale, her seferinde yeniden inşa edilmiş ve genişletilmiştir. Hisarın büyük kısmı Çar Samuel zamanında (976 - 1014) yapılmış ve aynı zamanda onun krallığının merkezi olarak seçilmiştir. Bugün Ohri şehir merkezinde bulunan yapı, şehre hakim durumdadır. Stratejik konuma sahip kale, 3 km. uzunluğundaki ve 3 ile 16 metre arasında değişen yükseklikteki duvarlarıyla şehir üzerinde yükselmektedir.⁵⁰

Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde iç kalenin tasviri için; kalenin iki adet kapısının bulunduğundan bahsetmiştir. Bu kapılardan büyüğünün kible tarafında ve İmaret Camii'ne nazır olduğunu, ayrıca kapının üzerinde yer alan kulede tahta örtülü bir serâmed köşkü bulunduğunu ifade etmiştir. Diğer kapının ise kalenin aşağı tarafına doğru ve varoşa açıldığını söylemiştir. Dış kale için de üç ayrı kapı zikretmiştir. Birinin iç kale altında kuzeye doğru göl tarafındaki varoşa açıldığından, diğerinin doğu taraftaki tabaklar kapısı ve son kapının da büyük göl kapısı olduğundan söz etmiştir. Ohri Kalesi, bölgedeki Bulgar Krallığı döneminde buranın önemli bir merkez durumuna gelmesi üzerine, Bulgar kralı Çar Samuel'den dolayı Samuel Kalesi isimle anılmaya başlanmıştır. Kale, en eski dönemlerden bugüne kadar Ohri'nin tüm tarihi süreciyle birbirinden ayrılmaz bir şekilde bağlantılı durumdadır.

Osmanlılar'ın bölgeyi ve kaleyi ele geçirmesinden sonra, kale askeri bir birlikle takviye edilmiş ve daha çok şehri koruyabilmek için, ayrıca Arnavutluk içerisine yapılacak seferlerde bir üs olarak kullanılmıştır. 2000 - 2002 yılları arasında Ohri Kalesi'ne yönelik geniş kapsamlı koruma ve restorasyon amacıyla bir yenileme çalışması başlatılmıştır. Kaleye ait olarak görülen tüm alanlar bir dizi arkeolojik kazı çalışmasından geçirilmiş ve kale duvarlarının birçok değişik bölümü restore edilmiştir. Kalenin giriş kapısı etrafında gerçekleştirilen kazılar ve araştırmalar neticesinde bölgeye ait en eski gömüler ve bazı arkeolojik definler bulunmuştur.

⁵⁰ Anita Milevska, *a.g.e.*, s. 27.

Fotoğraf 2.8. Ohri Kalesi'nin göle bakan surlarından bir görünüm

Fotoğraf 2.9. Kalenin iç kesiminden bir görünüm

“Ohri altın maskesi”, kale bölgesinde yapılan arkeolojik kazılar neticesinde ortaya çıkarılan ve M.Ö. 5 - 6. yüzyıla ait olduğu düşünülen eşsiz bir parça olarak korunmaktadır. Günümüzde Ohri Kalesi turistik bir mekan olarak kullanılmaktadır. Ohri civarında Ohri Kalesi dışında da kaleler mevcuttur. Bu kaleler de genellikle bölgelerinin savunması amacıyla inşa edilmiştir. Ohri civarında yapılmış kalelerden birkaçının ismi ise şöyledir; Akçahisar Kalesi, Kocacık Kalesi, Babaali Kalesi.⁵¹

3.3.2.2. Antik Tiyatro

Ohri Kalesi’nin aşağı tarafında yer alan antik tiyatro, şehrin en eski yapılarından biridir. M.Ö. 3. yüzyılın sonunda drama, müzikal ve şiirsel performansların sergilenmesi amacıyla inşa edilmiştir. Bu amfiteyatro bir zamanlar yaklaşık 4000 kişilik oturma kapasitesiyle bölgenin en büyük tiyatrosu durumundaydı. O dönemdeki saygın ve zengin kişiler kendileri için buradaki oturaklarda yer kiralamaktaydılar ve bugün hala o şahısların adları oturan taşların üzerinde yazılı halde bulunmaktadır (Foto. 2.11).

Bölgenin M.Ö. 148’de Romalılar tarafından fethinden sonra amfiteyatro, gladyatör dövüşleri için arenaya dönüştürülmüştür. M.S. 3. yüzyıl sonu veya 4. yüzyıl başlarına doğru Hristiyanlık Ohri’ye ulaştığında şehirdeki pagan yapıları yıkılmıştır. Çok büyük ihtimalle bu tiyatro da yıkılmış ve oturaklarından daha sonra tiyatro çevresinde bulunan erken Hristiyan bazilikası ile diğer kutsal yapıların inşaatı için yararlanılmıştır.⁵²

Bu tiyatro alanındaki ilk arkeolojik kazılar 1959/1960 - 1962 yıllarında Ohri Ulusal Müzesi tarafından yapılmıştır. En büyük arkeolojik kazılar ile koruma ve restorasyon çalışmaları 2000 - 2001 yıllarında yapılmış ve oditoryum tamamıyla korunup restore edilmiştir.⁵³ 1980’lerin sonlarından bu yana tiyatro alanında eskiden olduğu gibi halka açık olarak oyunlar, konserler, operalar, bale gösterileri sergilenmektedir. Son zamanlarda ise Ohri Yaz Festivali kapsamında, bu alanda yüksek profilli kültürel performanslar gerçekleştirilmektedir.

⁵¹ Selçuk Ural, *a.g.e.*, s. 72-74.

⁵² Letra Design, *a.g.e.*, s. 26.

⁵³ Pasko Kuzman, *a.g.e.*, s. 44.

Fotoğraf 2.10. Antik tiyatro ve çevresinden bir görünüm

Fotoğraf 2.11. Antik tiyatronun oturaklarından bir görünüm

3.3.2.3. Hristiyan Kültürüne Ait Eserler

Din kavramı, insanları seyahate teşvik eden ve yöneltten en eski etkenlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan ele alındığında dini turizm, değişik dinlerce kutsal kabul edilen yerleri ziyaret etmek, dinsel toplantı ve törenlere katılmak, ayrıca dinler tarihi açısından önemli olan çekim merkezlerini görmek amacıyla düzenlenen ve kimi dinler için yılın belli dönemlerinde yoğunluk kazanan seyahat ve konaklamalardan oluşan bir turizm türüdür.⁵⁴ Balkanlar'da dini inanç sistemlerinin yayılmasında Ohri, stratejik açıdan önemli bir konum teşkil etmiştir. Özellikle İslam ve Hristiyanlık dinine mensup seçkin kişilerin kendi dini öğretilerini yaymak amacıyla bu şehri tercih ettikleri görülmektedir.

Ohri, Hristiyanlık diniyle ilgili çok sayıda yapıya ev sahipliği yapmaktadır. Şehirde Hristiyanlığın ilk dönemlerine ait eserlere rastlamak mümkündür. Ohri, eski dönemlerden beri Hristiyanlığın merkezi olmuş ve burada bu dine ait çok sayıda yapı inşa edilmiştir. Ohri'de bir zamanlar 365 tane kilise olduğu ve kiliselerin yılın her bir gününü temsil ettiği söylenmektedir. Bugün şehirde 40 kadar kilise mevcuttur. Bu kiliseler esas olarak şehrin eski kesiminde dar ve eğimli sokaklar arasında dağılmakta, birkaçı şehir merkezinde bulunmakta, bazıları ise şehir etrafındaki kırsal alanlarda ve göl çevresindeki kayalar üzerinde yer almaktadır. Şehirde çok sayıda mağara kilisesi de mevcuttur.

3.3.2.3.1. Erken Hristiyan Bazilikası

Antik tiyatro yakınlarında bulunan Plaoşnik'te bazilika kalıntıları yer almaktadır. Ohri'deki Plaoşnik Arkeolojik Kompleksi, Makedonya ve tüm Slav dünyası için tarihi, kültürel ve dini öneme sahip kutsal bir saha durumundadır. Ohri şehri, eski Hristiyan psikoposluk merkezlerinden biriyken, 5. yüzyılda adı geçen bazilika inşa edilmiştir. Çok eski bir kalenin temel duvarları üzerinde bazilika inşasına başlanmış ve burada bilinmeyen bir sanatçı tarafından hayvan ve bitki motifleriyle ilgili mozaikler yapılmıştır.

Erken Hristiyan bazilikası, Aziz Kliment ve Panteleymon Manastırı etrafında yer almaktadır. Bazilikanın zemini zengin bir şekilde Ohri bölgesinin sıra dışı bitki ve hayvan resimleriyle dekore edilmiştir (Foto. 2.12).

⁵⁴ Orhan İçöz vd., *Genel Turizm*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2007, s. 13.

Fotoğraf 2.12. Plaosnik'teki erken Hristiyan bazilikasından bir görünüm

3.3.2.3.2. Aziz Kliment ve Panteleymon Manastırı

Aziz Kliment Manastırı, erken Hristiyan bazilikasının temeli üzerinde 893'te Aziz Kliment tarafından yapılmış ve Aziz Panteleymon'a adanmıştır. Eskiden Ohri Edebiyat Fakültesi'nin bulunduğu bu yer, 3500'den fazla öğrencinin eğitim aldığı, Slavlar'ın edebiyat ve kültürel faaliyet merkeziydi. Aziz Kliment Manastırı, aynı zamanda Balkanlar'ın ilk Slav üniversitesi durumundadır. Aziz Kliment, Plaosnik'teki Aziz Panteleymon ismiyle adlandırılan ilk Slav - Makedon kilisesinin kurucusu olarak bilinmektedir. Aziz Kliment ve Panteleymon Manastırı, 4. yüzyıldan kalma eski bir Hristiyan bazilikasının kalıntıları üzerine inşa edilmiştir (Foto. 2.13).

Aziz Kliment Manastırı ve Aziz Kliment'e ait mezar, bugünkü Makedonya'nın Osmanlılar'ın idaresi altına gireceği 14. yüzyılın sonuna kadar Makedonlar için kutsal bir yer olarak hizmet vermiştir. Sonrasında Osmanlılar tarafından bu kutsal manastır bölgedeki Müslümanlar'ın ibadetlerini yerine getirebilmeleri amacıyla camiye (İmaret

Camii'ne) dönüştürülmüştür. 16. yüzyıl başlarında bu yapı tekrardan bir Hristiyan mabedi olmuşsa da, 100 yıl sonra kötü koşullardan dolayı kilise yıkılmıştır. Kilisenin temelinde Osmanlılar yeniden Fatih Sultan Mehmet adıyla bir cami inşa etmişlerse de, Balkan Savaşları nedeniyle bu cami büyük zarar görmüştür.⁵⁵

Fotoğraf 2.13. Erken Hristiyan bazilika alanı içindeki Aziz Kliment ve Panteleymon Manastırı'ndan bir görünüm

Bugün kendi mevkiinde İmarek Camii'nden bahsetmek mümkün değildir. Öncelikle 1948 yılında İmarek Tepesi olarak adlandırılan mahalde yaşayan Türkler bölgenin milli park ilan edilmesinden sonra başka mahallere taşınmak zorunda kalmıştır. UNESCO 1967 yılında İmarek Tepesi'ni ve aynı alanda yer alan Sinan Çelebi Türbesi'ni koruma altına alırken, cami ile ilgili herhangi bir koruma sağlanmamıştır. Bu alanda yapılan kazı

⁵⁵ <http://www.fidanoski.ca/Macedonia/Ohrid/Plaoshnik.htm> (Son Erişim: 20.12.2014).

alışmaları sonucunda cami 2000 yılında yıkılmış ve yerine tekrardan Aziz Kiliment Panteleymon Manastırı inşa edilmiştir.⁵⁶

3.3.2.3.3. Aya Sofya Kilisesi

Aziz Kliment ve Panteleymon Manastırı yakınlarındaki bu yapı, Makedonya'nın en önemli kiliselerinden biridir. Eser, doğu Hristiyan dünyasındaki en eski yapılar arasında yer almaktadır (Foto. 2.14).

Fotoğraf 2.14. Aya Sofya Kilisesi'nden bir görünüm

Başlangıçta Bulgar Ortodoks kilisesi olan yapı, sonrasında Ohri Başpiskoposluğu olmuş, Osmanlı Dönemi'nde ise camiye (Ayasofya veya Fethiye Camii'ne) dönüştürülmüştür. Osmanlılar, kilisenin bir kubbesine küçük bir minare, iç kısmına da mihrap ve minber yerleştirerek cami olarak kullanmıştır. Evliya Çelebi, Ayasofya Camii'nin yanında Şehit Hazine­dar Türbesi'nden söz etmektedir. Fakat bugün o türbeden hiçbir izi bulunmadığı

⁵⁶ Selçuk Ural, *a.g.e.*, s. 64.

görülmektedir. Ayrıca Ayasofya Camii'nin içindeki minber de 2001 yılında yıktırılmıştır. Günümüzde Aya Sofya Kilisesi'nin iç bölümünde, Bizans resim sanatında önemli başarılar ile temsil edilen 11., 12. ve 13. yüzyıllara ait freskler korunmuş vaziyette bulunmaktadır.

Ohri Yaz Festivali boyunca bu kilise, olağanüstü ses kalitesinden dolayı klasik konserlerin ve oyunların sergilendiği bir yer olarak kullanılmaktadır.

3.3.2.3.4. Aziz John - Kaneo Kilisesi

Kaneo Plajı üzerindeki kayalıkta yer alan yapı, Ohri'deki en çekici ve en eski kiliselerden biridir. Kilisenin inşa edildiği zaman hakkında yazılı herhangi bir belge olmamasına rağmen, 13. yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir. Göl kıyısındaki kilisenin benzersiz konumu, şehri büyüleyici bir manzaraya dönüştürmektedir (Foto. 2.15).

Fotoğraf 2.15. Kaneo'daki Aziz John Kilisesi'nden bir görünüm

Ne yazık ki kubbedeki bazı parçalar hariç, kilisenin iç duvarlarındaki dekorasyon çok iyi korunmamıştır. Tarihsele kaynaklara göre kilise 17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar terk edilmiştir. Kilisede Bizans ve Ermeniler'e ait unsurların muhteşem kombinasyonu, onu mimari açıdan önemli kılmakta ve Ohri'deki en ayırt edilebilir Ortaçağ anıtlarından biri yapmaktadır.

3.3.2.3.5. Aziz Naum Manastırı

Ohri şehrinden 29 kilometre uzaklıkta bulunan Aziz Naum Manastırı, Ohri Gölü üzerindeki kayalıklarda etrafını saran yeşillikler ve göl manzarası ile büyüleyici bir lokasyona sahiptir. Binlerce yıldır bu manastır Makedonya'nın kültürel tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Manastır, Aziz Kliment'in manevi kardeşi Aziz Naum tarafından yapılmıştır. Manastırda aynı zamanda Aziz Naum'un mezarı gömülü halde bulunmaktadır (Foto. 2.16).

Fotoğraf 2.16. Aziz Naum Manastırı'ndan bir görünüm

16. yüzyıldan beri manastırda bir Rum okulu hizmet vermektedir. Göl bölgesi içinde yer alan Aziz Naum Manastırı, Makedonya'daki turistlerin en çok tercih ettikleri yerlerden biridir.

Kilise yönünden oldukça zengin olan şehirde bahsedilenler dışında da çok sayıda kilise turistler tarafından ziyaret edilmektedir. Bunlardan Aziz Konstantin ve Helen Kilisesi, 14. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı yönetiminin ilk yıllarında, Hristiyan yöneticiler olan Aziz Konstantin ve Helen'e adanarak inşa edilmiştir (Foto. 2.17).

Fotoğraf 2.17. Aziz Konstantin ve Helen Kilisesi'nden bir görünüm

Galiçica Dağı'nın orta kesiminde yer alan Aziz Nikolas Kilisesi, turistik kamp olan Ljubanista ile Aziz Zaum Manastırı arasındaki Osoj olarak adlandırılan eğimli bir alanda, dik kayalıklar içindeki bir mağarada bulunmaktadır. Kilisedeki fresk boyamacılığı 14. yüzyıl sonlarının artistik başarıları arasında yer almaktadır. Bir diğer mağara kilisesi de Ohri Gölü'nün doğu kıyısındaki Gradiste turistik kampının taşlık alanında bulunan

ve Kutsal Virjin'e adanan Kutsal Virjin - Pestani Kilisesi'dir. Uzun dönem yaşanan kuraklıktan dolayı kilisedeki fresklerin renkleri değişime uğrasalar da, hala korunmuş halde bulunmaktadır. Ayrıca Ohri'den 2 kilometre uzaklıkta bulunan Aziz Erasmus Kilisesi de tanınmış mağara kiliseleri arasında yer almaktadır.

3.3.2.4. Osmanlı Kültür ve Medeniyetine Ait Eserler

Balkanlar, Slavlar'la birlikte gelen inanç sistemi sayesinde Hristiyanlaşırken; bazı Türk kavimlerinin özellikle de Osmanlı Türkleri'nin bölgeye gelmeleriyle İslamiyet'in yayılmaya başladığı bir yer olmuştur. Osmanlı'nın diğer vilayetlerinde olduğu gibi Makedonya'da (Selanik, Manastır, Kosova, Ohri) da İslami gelenek, eğitim ve kültürün temelini bölgede kurulan tekkeler, türbeler, mektepler ve medreseler teşkil etmiştir. Bazı değişimlere rağmen, bu gibi müesseselerin günümüze kadar gelebildikleri görülmektedir.⁵⁷ Osmanlı Devleti, yaklaşık 600 yıl boyunca hüküm sürdüğü Balkanlar'da bugün hala izleri silinmemiş olan çok sayıda tarihi ve kültürel miras bırakmıştır. Camiler, medreseler, türbeler, imarethaneler, şifahaneler, köprüler, kaleler, bedestenler vb. mimari eserler bunlar arasında bulunmaktadır.⁵⁸

Ohri'de İslamiyetle ilgili yapılar, özellikle Osmanlılar'ın şehri fethinden sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Ohri'deki Osmanlı eserleri arasında cami, tekke, mescid, hamam, çarşı, saat kulesi ve Osmanlı sivil mimarisine ait evler yer almaktadır. Ali Paşa, Hacı Hamza, Haydar Paşa, Emin Mahmud, Hacı Turgut, Zeynelabidin Paşa, Keşanlı ve Kuloğlu camileri ile Sinan Çelebi Türbesi, Haydar Paşa Türbesi ve Pir Mehmet Hayati Halveti Tekkesi günümüze kadar gelen Osmanlı Dönemi'ne ait İslami yapılardır. Ohri'ye 29 km. uzaklıktaki Aziz Naum Manastırı'nın yanında ise Sarı Saltuk Türbesi'nin izleri bulunmaktadır. Ayrıca Osmanlı Dönemi'nden bu yana cami fonksiyonunu kaybeden İmaret Camii, 2000 yılında dönemin VMRO DPMNE iktidarı tarafından yıktırılmış ve eski kilisenin bir devamı olarak Aziz Kliment Manastırı inşa edilmiştir. Ayasofya Camii'nin içindeki minber de 2001 yılında yıktırılıp, yerine kilise atları yapılmıştır.⁵⁹

⁵⁷ Selçuk Ural, "Balkanlar'ın Dini Motiflerinin Oluşmasında Ohri Şehrinin Yeri: Aziz Kliment, Aziz Naum ve Sarı Saltuk Örnekleri", *Türk Tarihinde Balkanlar, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Merkezi*, Sakarya, 2011, s. 2-18.

⁵⁸ Yusuf Sarınoy, *Osmanlı Belgelerinde Ohri*, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul, 2006, s. 9.

⁵⁹ Muhammed Aruçi, *a.g.e.*, s. 332.

Osmanlılar'ın Ohri'ye yerleşmesiyle, şehir her alanda gelişmesini sürdürmüştür. Farklı dinli, dilli, ırklı toplumlarla iç içe yaşama kültürü ve hoşgörüsü asırlarca devam etmiştir. Ohri'de yaşayan halklar bu dönemde kendi dini inançlarını, milli kimliklerini ve dillerini korumuşlardır. Bugün Ohri'de mevcut olan Hristiyan inancına ait bazı kiliseler Osmanlı Dönemi'nde inşa edilmiş ve eski dönemlerden kalanların da onarılmasına özen gösterilmiştir. Osmanlılar ilk dönemlerde kale içinin en yüksek yerinde yerleşmişler ve burada, İmaret Camii'nin etrafında, kervansaray, mektep, zâviye ve aş evinden oluşan İmaret Külliyesi'ni inşa etmişlerdir. Zamanla surların dışına çıkarak düzlük alanlarda mahalleler kurmuşlardır. Müslüman ahalinin ibadet etmeleri için merkez camileri ve mahalle mescidleri yapmışlardır. Aradan bir yüzyıl geçmeden Ohri şehri, bir İslam merkezi haline getirilmiştir. Tasavvufi anlayışların yayılmasıyla tekke ve zâviyelerin yapımına da önem verilmiştir.

Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde Müslüman mahallelerinden; Ohrizâde, Tekke, Haydar Paşa, Koca Siyavuş Paşa, Zulmiye, Hacı Hamza, İskender Bey, Yunus Voyvoda, Koçi Bey, Emin Mahmud, Kara Hoca vb. gibi seçkin mahallelerin isimlerini zikretmiştir. 1670 yılında Ohri'yi ziyaret eden Evliya Çelebi, tarihi eserlerden söz ederken; 17 adet cami, 17 mahalle mescidi (İskender Bey, Yunus Voyvoda, Koçi Bey, Emin Mahmud, Kara Hoca, Çınarlı ve Çarşı mescideleri), 2 adet bilgin medresesi, 7 adet mektep, 3 adet han, 2 adet hamam (Ohrizade ve Gazi Hüseyin Paşa hamamları), 150 adet dükkanın bulunduğu çarşı ve bedestenden bahsetmiştir. Ayrıca ilim sahiplerinin toplandığı 7 adet kahvehanenin varlığından söz etmiştir.

Ekrem Hakkı Ayverdi, Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri isimli çalışmasında, Ohri'de bulunan camileri harf sırasına göre dizerek bilgiler vermeye çalışmıştır. Ayrıca Semavi Eyice'nin de "Ohri'nin Türk Devrine Ait Eserleri" adlı makalesinde şehirdeki cami, tekke, türbe, mescid ve hamamlar ile ilgili önemli bilgiler verdiği görülmektedir. Ohri şehrinde her camiye ait vakfiyeler de varmış. Osmanlı Dönemi'nde Balkanlar'daki en eski vakfiyelerden biri, bugün Ohri'deki İmaret Tepesi'nde türbesi bulunan Ohrizade Sinaneddin Yusuf Çelebi'ye ait vakfiyedir.

Makedonya'daki Ohri Başpiskoposluğu 1767'de Osmanlılar tarafından kaldırılmış ve Rum Ortodoks Kilisesi'nde tam bir tekkeleşmeye gidilmiştir.⁶⁰ Makedonya'da Halveti

⁶⁰ Ahmet Türkan, "Makedonya'da Bulgar ve Latin Kilisesinin Gelişimi (Tunalı Hilmi'nin Makedonya Risalesi)", Makedonya'da İslam Kültürü, *Milel ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 2012, s. 135.

tarikâtının en çok tanınan ve faaliyetlerini günümüze kadar devam ettiren kolu, Hayatilik'tir. Hayatilik, Pir Mehmed Hayati (1766 – 67) tarafından kurulmuştur. Pir Mehmed Hayati, 1667 yılında Ohri'ye gelmiş, ancak şehir yöneticileri kabul etmeyince şehrin dışında bir tekke kurmuştur. Sonunda Ohri'de bulunan Tekke Camii (Zeynelabidin Paşa Camii) nin yanında bir tekke kurmayı başarmıştır. Şeyh Mehmed Hayati, Ohri'de kurduğu tekkede bir hayli halife yetiştirmiş ve etraftaki bölgelere göndermiştir.⁶¹ Bugün Ohri şehir merkezinde Pir Mehmed Hayati Türbesi ve yanında, Tekke Camii'nin dibinde, Zeynelabidin Paşa ve zevcesinin kabirleri bulunmaktadır. Osmanlılar'ın Balkanlar'dan çekilmesiyle bu tarikatı ait tekkelerin çoğu ya yıkılmış veya terk edilerek harabe haline dönmüştür.

Ohri'de Osmanlı Dönemi'ne ait çoğu türbenin yıkıldığı ve bugün onlardan hiçbir izin kalmadığı görülmektedir. Göl kıyısında yer alan Sazlık Mahallesi'nde, Yunus Voyvoda Camii yanındaki Dalga Baba Türbesi, ilk Sırp döneminde yıkılmıştır. Ali Çelebi Mahallesi'nde bulunan Şeyh Hasan Halveti Tekkesi ile Şeyh Hasan Türbesi ve yine bu mahalledeki Cihangir tarikatına mensup Garipler Tekkesi (Şeyh Kaylule Tekkesi) de yıkılmıştır. Keza, Hacı Turgut Mahallesi'ndeki Şeyh Taktuk Kaplan Baba tekke ve türbesi ile buraya yakın bir yerde bulunan İsmail Baba Türbesi de yıkılmıştır.

Semavi Eyice, yukarıda adı geçen makalesinde, Ohri Çarşısı'nda faal durumda büyük bir hamamın varlığına işaret etmektedir. Ali Paşa Camii'nden göle doğru uzanan caddenin üzerinde bulunan bu hamamın dış mimarisinde kayda değecek bir özelliğin görülemediğini söylemektedir. Diğer hamamın ise, Struga yolu üzerinde sağ tarafta, bahsi geçen 5 no.'lu camiin karşısında bulunduğunu ve itinasız bir işçilikle yapılan bu binanın da kayda değer bir özelliğinin olmadığını zikretmektedir.⁶²

Uzun yıllar (600 yıla yakın bir süre) Türk hakimiyetinde kalmış olan Ohri'de yukarıda sözü edilen çoğu eserin şuanda mevcut olmadığı görülmektedir. Bugün Osmanlı Dönemi'nden kalan 10 adet camiyle Haydar Paşa, Sinan Çelebi ve Pir Mehmed Hayati'ye ait türbe yapıları, bir adet hamam, iki adet mescid, bir adet saat kulesi, Osmanlı sivil mimarisinin izlerini taşıyan geleneksel Türk evleri ile Ohri Çarşısı, bu döneme tanıklık eden tarihi Türk – İslam eserleridir.

⁶¹ Metin İzzeti, *18. Ve 19. Yüzyılda Balkanlarda Tasavvuf Akımları*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2003, s. 182-183.

⁶² Semavi Eyice, "Ohri'nin Türk Devrine Ait Eserleri", *Vakıflar Dergisi*, Sayı 6, Baha Matbaası, İstanbul, 1965, s. 144.

3.3.2.4.1. Ali Paşa Camii

Ali Paşa Camii, Ohri Çarşısı içinde ünlü Çınar ağacına yakın bir yerde yer almaktadır. 1573'te Süleyman Paşa tarafından yapılan cami, 1823'te Belgrad veziri olan Maraşlı Ali Paşa tarafından onarımı yapıldığı için onun adıyla anılmıştır. Cami bugün Ohri şehir merkezinde yer alan çarşı içinde sağlı sollu dükkanların arasında kalmış bir görüntüde olup, kare planlı bir yapısal özellik taşımaktadır. Bahçesinde son yıllarda inşa edilmiş bir şadırvanı da bulunmaktadır. Ayrıca minaresinin yıktırılmış olduğu anlaşılan caminin, dışarıdan bakıldığında sadece kubbesinin belli bir bölümü görülebilmektedir. Ali Paşa Camii'nin daha önceki dönemlerdeki durumu hakkında bilgi veren Evliya Çelebi, Ekrem Hakkı Ayverdi ve Semavi Eyice'ye göre cami, içten 12.50 x 12.50 ölçüsünde olup, duvarı 1.25 metredir (Foto. 2.18).

Fotoğraf 2.18. Ali Paşa Camii'nden bir görünüm

3.3.2.4.2. *Emin Mahmud Camii*

Bu cami yapısal özellikleri açısından Ohri’de çok az rastlanan camiler arasında yer almakta ve Ohri’ye özgü ayrı bir tarz taşımaktadır.⁶³ Cami bugün Ohri - Struga yolu üzerindeki eski bir hamamın tam karşısında yer almaktadır. En son 1996’da tadilat görmüş olan cami, günümüzde ibadete açık durumdadır.

3.3.2.4.3. *Hacı Turgut Camii*

Cami dıştan takriben 6.50 x 6.50 metre ebadında, solda bir alt kasnakta dört penceresi olan bir bina görünümündedir. Beden duvarı moloz, sekiz köşe kasnak, iki tuğla, bir kesme taş ile örülmüş ve kasnak taşlarının arasına şakuli tuğlalar sıkıştırılmıştır. Üstü sekiz köşeli dik bir çatı ile örülmüştür. Bu basit caminin kendini aşan bir minaresi bulunmaktadır. Sanki minare cami için değil de, cami minare için yapılmış gibidir ⁶⁴ (Foto. 2.19).

Fotoğraf 2.19. Hacı Turgut Camii’nden bir görünüm

⁶³ E. Hakkı Ayverdi, *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri - Yugoslavya*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 3. Cilt, 3. Kitap, İstanbul, 1981, s. 138.

⁶⁴ E. Hakkı Ayverdi, *a.g.e.*, s. 141.

3.3.2.4.4. Zeynelabidin Paşa Camii (Tekke Camii)

Tekke Camii, 16. yüzyılda Zeynelabidin Paşa'nın bağışlarıyla yapılmıştır. Ayrıca ibadetler için her türlü odanın mevcut olduğu semahane, sohbethane, mescid, misafirhane ile birlikte; yüksekliği ve mükemmelliğiyle dikkat çeken minare ise 17. yüzyılda inşa edilmiştir.⁶⁵ Caminin sol tarafında, Hayatiyye kolunun kurucusu olan Pir Mehmed Hayati Halveti'nin türbesi yer almaktadır. Ohri'deki Halveti Hayati Tekkesi, tasavvufi bir merkez olmasının yanı sıra, Ohri ile etraftaki şehirlerin sosyal ve kültürel hayatında oldukça etkili olmuştur. Bu tekkeden yetişen şeyhler Struga, Kırçova, Manastır, İştip gibi şehirlerde Halveti tekkeleri kurmuşlardır. Bugün cami ve Halveti Hayati Tekkesi birlikte hizmet vermektedir. Camide cuma namazları hala dervişlerin önderliğinde büyük bir itina ve huşu içinde kılınmaktadır ⁶⁶ (Foto. 2.20). Günümüzde TİKA tarafından cami ve tekkenin restorasyon ve konservasyon çalışmaları sürdürülmektedir.

Fotoğraf 2.20. Ohri şehir merkezinde yer alan Zeynelabidin Paşa Camii ve sol tarafındaki Mehmed Hayati Halveti Türbesi'nden bir görünüm

⁶⁵ Zoran Pavlov, "Zeynel Abedin Pasha Tekke", *Ohrid World Heritage Site*, Ohrid, 2009, s. 170.

⁶⁶ Selçuk Ural, *a.g.e.*, s. 67.

3.3.2.4.5. Haydar Paşa Camii ve Türbesi

Haydar Paşa Camii, dışarıdan 8,40 metre genişliğinde ve son cemaati ile beraber 12,30 metre derinliğindedir. 1456'da inşa edilmiş olup, Ohri'nin en eski camilerindendir. Caminin sağ tarafında bir türbe yapısı bulunmaktadır. Bu yapı, caminin temelleri üzerine inşa edilmiştir. Türbede Haydar Paşa'nın da içinde bulunduğu üç derviş yatmaktadır. İçerideki ahşap kubbenin üstü, çatı ile örtülüdür. Minareye içeriden çıkılmaktadır ⁶⁷ (Foto. 2.21).

Fotoğraf 2.21. Haydar Paşa Camii'nden bir görünüm

3.3.2.4.6. Sinan Çelebi Türbesi

Bu türbe, İmaret Tepesi veya Plaoşnik olarak bilinen ve bugün kullanım hakkı Aziz Kliment ve Panteleymon Manastırı'na ait olan alanda yer almaktadır. Osmanlı hakimiyeti döneminde İmaret Camii'nin hibe edici sahibi olarak bilinen Sinaneddin Yusuf Çelebi'nin türbesi, L harfi biçimindedir ve günümüzde açık olarak kilise avlusu içerisinde yer almaktadır (Foto. 2.22).

⁶⁷ Selçuk Ural, *a.g.e.*, s. 69.

Fotoğraf 2.22. Sinan Çelebi Türbesi'nin yer aldığı Plaoşnik arkeolojik kazı alanı ile İmaret Külliyesi'nin kalıntılarından bir görünüm

Fotoğraf 2.23. Sinan Çelebi Türbesi'den bir görünüm

Sinan Çelebi Türbesi, özellikle 6 Mayıs'ta kutlanan ‘‘Hıdrellez Günü’’ veya ‘‘Aziz George Günü’’ olarak bilinen günde, bölgede yaşayan Müslüman ve Hristiyanlar tarafından yoğun olarak ziyaret edilmektedir. Günümüzde TİKA tarafından türbenin restore edilmesi ve korunmasına önem verilmektedir.

3.3.2.4.7. Sarı Saltuk Türbesi

Ohri’de ziyaret edilen bir diğer güzergah, bugün Aziz Naum Manastırı olarak kullanılan dini yapıdır. Ayrıca buranın Balkan Müslümanlığı’nda yeri olan dervişlerin en meşhuru Sarı Saltuk’un türbesi olduğuna inanılmaktadır. Sarı Saltuk uğradığı yerlerde önemli hizmetlerde bulunduğundan, onun adına türbeler yapılmıştır. Saltukname’ye göre Babadağı (Romanya), Kalliakra (Bulgaristan), Ohri (Makedonya), Blagay (Bosna - Hersek), Kruya (Arnavutluk), Babaeski (Edirne), Bor (Niğde), Diyarbakır, İznik gibi merkezlerde Sarı Saltuk’a ait olduğu sanılan pek çok türbe bulunmaktadır.⁶⁸

Fotoğraf 2.24. Günümüzde Aziz Naum Manastırı olarak kullanılan Sarı Saltuk Türbesi’nin iç bahçesi ve içerisinde yer alan eski çeşmeden bir görünüm

⁶⁸ Selçuk Ural, *a.g.e.*, s. 70-71.

3.3.2.4.8. Struga Yolundaki Mescidler

Osmanlılar'ın Ohri'de inşa ettikleri camiler dışında iki mescidi bulunmaktadır. Bu mescidler, Ohri'den Struga'ya doğru giden cadde üzerinde olanlardır. İlki, Zeynelabidin Paşa Camii'nden sonra sol tarafta kalan yamaç üzerindeki harap ve kapalı olan mesciddir. Mescidin dikkat çeken özelliği, etrafını saran yeşillikler arasında ahşap, küçük ve ince yapıda olan bir minareye sahip olmasıdır. İkincisi de, yine Struga yolunun Ohri'den çıkış noktasındaki bir düzlüğün ortasında yer alan mesciddir. Semavi Eyice bölge halkı arasında yaptığı araştırmalar sonucunda bu mescidin adının "Çingene Camii" olarak geçtiğini, bu durumun bugün o bölgede yer almış olabilecek Çingene mahallesinden ötürü uydurulmuş olduğunu söylemiştir. Ayrıca mescidin yapısal özellikleriyle ilgili olarak, kâgır ve sekiz köşeli bir yapı teşkil ettiğinden bahsetmiştir.⁶⁹

Ohri'nin hemen her köşesinde Osmanlı Dönemi'ne ait bir esere rastlanmaktadır. Osmanlı'nın bu şehirde miras bıraktıkları arasında yalnızca cami, türbe, tekke ve mescid gibi dini yapılar bulunmamaktadır. Ayrıca saat kulesi, hamam, çarşı ve bugün UNESCO tarafından koruma altına alınmış Osmanlı sivil mimarisinin en güzel örnekleri olan geleneksel Türk evleri de, Ohri'de Osmanlı'nın izlerini taşıyan diğer yapılardır.

3.3.2.4.9. Ohri Saat Kulesi

Ohri Kalesi'nin doğusundaki bir bayırda yer alan Saat Kulesi, 1726'da İşkodralı Çavuşdere Süleyman Ağa tarafından yapılmıştır. 1912'ye kadar özellikle düzenli olarak namaz vakitlerini bildirme işlevi görmesi sebebiyle Müslümanlar için önemli bir yer teşkil etmiştir.

Kule, kare prizma gövdelidir ve iki katlı ahşap bir köşkü vardır. Alt katı saçaklı ve şehre bakan yüzünde yuvarlak kadranlı saati bulunmaktadır. Romen rakamlı saatin üzerine gelen saçak kavislenmiştir. Dikdörtgen bir kapı vasıtasıyla kuleye çıkılmaktadır. Kule gövdesindeki mazgal pencereler iç mekanı aydınlatmaktadır. Yapı, moloz taştan inşa edilmiştir. Yapının bugünkü görüntüsünden muhtemelen yakın bir zamanda restorasyon geçirdiği anlaşılmaktadır⁷⁰ (Foto. 2.25).

⁶⁹ Semavi Eyice, *a.g.m.*, s. 142.

⁷⁰ Hakkı Acun, *a.g.m.*, s. 327.

Fotoğraf 2.25. Ohri Saat Kulesi'nden bir görünüm

3.3.2.4.10. Ohri Voska Hamamı

Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde Emin Mahmud Camii'nin yanında bulunan ve halk arasında Voska Hamamı olarak adlandırılan tarihi bir yapıdan bahsetmektedir. Osmanlı Dönemi'ne ait görkemli bir eser olan ve günümüzde mevcut yapısını korumuş olduğu görülen bu hamamın 17. yüzyılın ilk yarısında inşa edildiği düşünülmektedir.

Söz konusu tarihi yapı yıllar içinde büyük tahribata uğramıştır. Hamamın restore edilerek kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarına hizmet verecek faal bir sanat ve kültür galerisi olarak düzenlenmesi ve bu doğrultuda varlığını devam ettirmesi amacıyla TİKA tarafından gerekli girişimlerde bulunulmuştur.⁷¹ Eser, günümüze kadar ayakta kalabilen Ohri'deki tek Türk hamamıdır.

⁷¹[http://www.tika.gov.tr/tr/haber/tikanin_tarihi_ve_kulturel_varliklarin_korunmasina_yonelik_calismalari_makedonyada_de_vam_ediyor-1544_\(Son](http://www.tika.gov.tr/tr/haber/tikanin_tarihi_ve_kulturel_varliklarin_korunmasina_yonelik_calismalari_makedonyada_de_vam_ediyor-1544_(Son) Erişim: 18.03.2015).

3.3.2.4.11. Ohri Geleneksel Şehir Mimarisi

Altı yüzyıla yakın bir süre Osmanlı hakimiyetinde kalan Balkan ülkelerinde bugün Osmanlı kültür ve medeniyetinin izlerini görmek mümkündür. Tıpkı Anadolu yerleşmelerinde görüldüğü gibi Balkanlar'da da cami, türbe, medrese, tekke, han, hamam gibi yapılarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Ayrıca bu topraklarda Osmanlı sivil mimarisinin en güzel örnekleri olan ve "Osmanlı - Türk Evi" olarak adlandırılan konut tipleri de önemli bir yer teşkil etmektedir.

Günümüz Makedonyası'ndaki Osmanlı - Türk Evi örnekleri, Anadolu'dakiler ile aynı plan, malzeme ve cephe özelliklerine sahiptir. Genellikle iki katlı, zemin katı kâgir, üst katı ahşap iskelet sisteminde kerpiç dolgulu, çıkmalı, dış ve iç sofalı plan tiplerinde inşa edilmiş örneklerdir. Özellikle tavan ve dolap süslemeleri Anadolu'daki evler ile benzerlikler göstermektedir.⁷²

Fotoğraf 2.26. Geleneksel Ohri evleri ile Arnavut kaldırımli sokaklarından bir görünüm

⁷² Nur Urfalıoğlu, "Günümüz Makedonyası'ndaki Osmanlı Türk Sivil Mimari Örnekleri", *Balkanlar'da İslam Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu Tebliğleri*, İslam Tarihi, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi İrcica, İstanbul, 2002, s. 155-157.

Makedonya'nın önemli yerleşmelerinden olan Ohri'de tipik Osmanlı - Türk Evi özellikleri gösteren çok sayıda örneğe rastlamak mümkündür. Bu örnekler dolgulu ve eğimli saçakları, çıkmaları, çıkma kenarındaki ahşap köşe dikmeleri, yapım sistemleri ve yapı adalarındaki konumlanışları ile Osmanlı - Türk Evleri'nin bütün özelliklerini taşımaktadırlar. Bugün Ohri'de yer alan konutların birçoğu Anadolu'daki Safranbolu evleriyle benzerlikler göstermektedir⁷³ (Foto. 2.26, 2.27).

Fotoğraf 2.27. Ohri'de 19. yüzyıla ait Osmanlı sivil mimarisinin izlerini taşıyan bir konuttan görünüm

Günümüzde arkeolojik müze vazifesi gören Robevi aile evi de, 19. yüzyıla ait geleneksel Ohri mimarisinin en güzel örneklerinden biridir. 1863 yılında inşa edilen yapı, bugün Ohri Ulusal Müzesi'ne ev sahipliği yapmaktadır (Foto. 2.28).

Ohri geleneksel şehir mimarisinin korunmuş örnekleri, Makedonya'nın Osmanlı Dönemi'ne ait büyüleyici yapıları arasında yer almakta ve bugünün modern mimarisine

⁷³ Nur Urfalıoğlu, *a.g.m.*, s. 156.

ilham kaynağı olmaktadır. UNESCO'nun kültürel miras olarak koruma altına aldığı bu Osmanlı evlerinde şimdi zengin Makedonlar yaşamaktadır.

Fotoğraf 2.28. Ohri'nin en eski yapılarından olan Robevi aile evinden bir görünüm

3.3.2.4.12. Ohri Çarşısı

Ohri şehir meydanı ile limanından başlayan çarşı, çok eski olmasına rağmen bugüne kadar orijinal görünümünü koruyabilmiştir. Osmanlılar'dan kalma çarşının bir sokağında bazı Türk restoran ve mağazaları bulunmaktadır. Çarşı içerisindeki bu sokak Türk Çarşısı adıyla tanınmaktadır. Osmanlı idaresi döneminde bu çarşıda yoğun şekilde Türkçe konuşularak alışveriş yapılmaktayken, günümüzde bu durum değişime uğramıştır.

Çarşının başlangıcında göl manzaralı çok sayıda kafe ve restoran bulunmaktadır. Oldukça hareketli ve renkli olan çarşıda hem alışveriş yapılabilir hem de burada yer alan restoranlarda Ohri'ye özgü yemeklerin, özellikle de lezzetli balıklarının tadına bakılabilir (Foto. 2.29).

Fotoğraf 2.29. Ohri şehir meydanı ve çarşı girişinden bir görünüm

Fotoğraf 2.30. Ohri Çarşısı'ndan bir görünüm

Çarşıda gezerken çok sayıda turistik acenta, kitapçı, hediyelik eşya dükkanları, elektronik eşya dükkanları, butikler, ayakkabı ve berber dükkanları ile meşhur Ohri incisinin satıldığı dükkanlara rastlanmaktadır. Çarşının devamında ise Ali Paşa Camii görülmektedir. Taş döşeli sokakları, geleneksel ve modern mimari dokusuyla bu çarşıda gezerken büyük zevk almak mümkündür. Ohri şehrini görmeye gelenlerin bu tarihi çarşığı mutlaka ziyaret etmeleri tavsiye edilir.

Çarşı bitişine yakın bir yerde, asırlık Çınar yer almaktadır. Çınar ağacı, şadırvanın olduğu küçük meydanda bulunmaktadır. Ağaç yaklaşık olarak 800 - 900 yaşlarındadır. Ağaç gövdesinin çevre uzunluğu 20 metredir. Geçmişte içindeki boşlukta berber ve kahve dükkanının bulunduğu rivayet edilmektedir (Foto. 2.31).

Fotoğraf 2.31. Çınar Meydanı'ndaki asırlık Çınar ağacından bir görünüm

3.3.2.5. Müze, Galeri ve Anıtlar

3.3.2.5.1. Ohri Ulusal Müzesi

Bugün Samuel sokağında Robevi aile evi içinde yer alan bu müze, 19. yüzyıl Ohri şehir mimarisinin bir şaheseri durumundadır. Müzede Ohri'nin Tarih Öncesi, Klasik ve Ortaçağ dönemlerinden kalma arkeolojik nesneler bulunmaktadır. İlinden Ayaklanması Dönemi'nden kalan belgeler, ikonlar koleksiyonu ile Antik ve Ortaçağ'dan kalma 9000 madeni para ve cisim müzede mevcuttur.

Fotoğraf 2.32. Ohri Ulusal Müzesi'nden bir görünüm

Müzenin içinde yer aldığı Robevi aile evi, bugün kültürel anıt adı altında Ohri'deki Kültürel Eserleri Koruma Enstitüsü tarafından korunmaktadır. Evde bulunan odalardan birindeki dönen camekanda altın maske, eldiven ve sandalet ile birlikte 70 kadar arkeolojik buluntu sergilenmektedir. Bunlar, 2003 yılında Ohri Kalesi'nin kuzey

duvarı yakınlarında Gorna Porta olarak adlandırılan yerdeki 2500 yıl öncesine ait bir mezarda keşfedilmiştir.

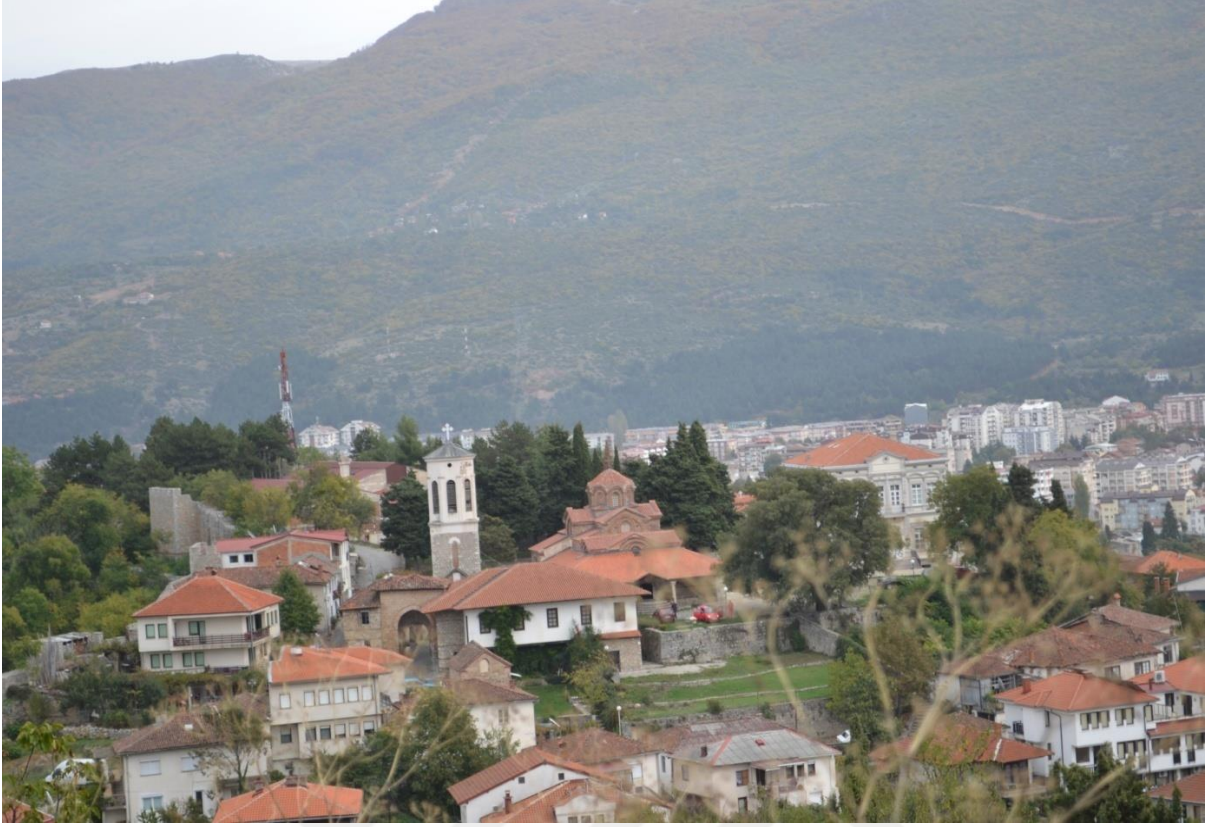
3.3.2.5.2. Ohri İkon Galerisi

Ohri'deki Aya Bogorodica Perivlepta Kilisesi'ne ait olan müzede (fotoğraf 2.33'te gösterilen kilisenin önündeki beyaz, tek katlı yapı) Ohri İkon Galerisi yer almaktadır. Galeride 30'dan fazla yüksek sanatsal niteliklere sahip ikon bulunmaktadır. Bu ikonlar, Ohri'nin Ortaçağ'a ait sanat atölyelerinde işlenmiştir (Foto. 2.34).

Bu galeride sergilenen ikonlar, dünyada ikon sanatının en iyi örnekleri arasında yer almaktadır. Galeride, 19. yüzyılda tamamen dini ve eğitici karakterdeydi. 2. Dünya Savaşı sırasında Ohri şehir kütüphanesine ev sahipliği yapmış ve savaştan sonra çeşitli amaçlar için kullanılmıştır. Ayrıca 1949 ve 1954 yılları arasında Ohri Profesyonel Tiyatrosu da burada oyunlarını hazırlayıp sergilemiştir. Eski Aziz Kliment ilkokulunun kullanımında olduğu sırada, galeri çocuklar için jimnastik salonu olarak kullanılmıştır. Yeni ilkokul inşa edildiğinde ise galeri, Kültürel Anıtları Koruma Enstitüsü ve Ohri Ulusal Müzesi'ne verilmiştir. 1981 ve 1983 yılları arasındaki dönemde galeri yeniden inşa edilmiş ve içerisinde Ohri bölgesinden çok sayıda değerli ikonun bulunduğu modern bir ikon galerisine dönüştürülmüştür.⁷⁴

Ayrıca şehirde çok sayıda sanat galerisi de mevcuttur. Bunlar arasında Ohridska Porta Ljubica Sanat Galerisi, Bukefal Sanat Galerisi, Upevche Sanat Galerisi, Resonance Sanat Galerisi, Emanuela Sanat Galerisi yer almaktadır. Oldukça değerli tabloları ve çeşitli objeleri içeren bu sanat galerileri de turistlerin ziyaret ettiği mekanlardandır.

⁷⁴ Pasko Kuzman, *a.g.e.*, s. 86.

Fotoğraf 2.33. Aya Bogorodica Perivlepta Kilisesi ve ona ait müzeden bir görünüm

Fotoğraf 2.34. Ohri İkon Galerisi'nin içerisinde bir görünüm

3.3.2.5.3. Aziz Naum Ohridski, Kliment Ohridski, Kiril ve Metodi Anıtları

Aziz Naum Ohridski Anıtı, Ohri şehir meydanında yer almaktadır. Bronzdan yapılmış olan bu yapı, 6.5 metre yüksekliğindedir. Anıt, Sırbistan - Yere miç Kardeşler Dökümhanesi'nde yapılmıştır. Ünlü akademisyen Tome Serafimovski, eserin sahibidir (Foto. 2.35).

İnsan eliyle yapılmış dünyanın en güzel eserleri arasında bulunan Aziz Kliment Ohridski Anıtı da, Ohri şehir meydanında yer almaktadır. Bu yapının da sahibi Tome Serafimovski'dir.

Ohri şehir meydanında yer alan ve heykeltıraş Tome Serafimovski tarafından yapılan bir başka eser de Aziz Kiril ve Metodi Anıtı'dır. Bronzdan yapılmış olan anıtın temeli mermerden oluşmaktadır. Anıt, Slavların havarisi olan ve Kiril alfabesi ile Ortodoksluğu yayan Aziz Kiril ve Metodi kardeşlerin anısına yapılmıştır.

Fotoğraf 2.35. Aziz Naum Ohridski Anıtı'ndan bir görünüm

3.3.3. Kültürel Olaylar ve Etkinlikler

Her yıl Ohri'de geleneksel olarak birçok kültürel etkinlik, yılın belli dönemlerinde düzenli bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Özellikle müzik, drama, edebiyat, sanat ve sportif faaliyetlerin zirvede olduğu bu kültürel olaylar, yaz ayları boyunca başka ülkelerden gelen insanların da katıldığı bir etkinliğe dönüşmektedir.

3.3.3.1. Ohri Yaz Festivali

4 Ağustos 1961'den bu yana yapılmakta olan festival, her yıl 12 Temmuz - 20 Ağustos tarihleri arasında gerçekleştirilmektedir. Festival, Makedonya Kültür Bakanlığı ve sponsorlar tarafından finanse edilmektedir. 1961'den beri festivalde çok sayıda ünlü sanatçı yer almıştır. 1994'ten beri de Avrupa Festivalleri Birliği'nin bir üyesidir. Dünyaca ünlü müzisyenler, yıllardır Ohri'de yaz festivali kapsamında performanslarını sergilemektedir. Festival genellikle Aya Sofya Kilisesi, Antik Tiyatro, Ohri Kalesi gibi tarihi mekanlarda gerçekleştirilmektedir.

3.3.3.2. Balkan Folklor Festivali

Halk şarkıları ve dansları ile Balkan Folklor Festivali, 1962'den beri sürdürülen uluslararası bir festivaldir. 1976 yılından beri festivale kendi otantik halk oyunlarını ve geleneksel kültürünü sunan folklor grupları, bandolar ve şarkıcılar katılmaktadır.

3.3.3.3. Ohri Yüzme Maratonu

Ohri Gölü'nde ilk yüzme yarışmaları 1924 yılında düzenlenmiştir. Her yaz Ohri'de dünyanın en iyi yüzücüleri toplanmakta ve 30 km. uzunluğundaki yarışma, Aziz Naum Manastırı yakınından başlayıp şehir limanında sona ermektedir. Ohri Yüzme Maratonu, 1998'den beri Uluslararası Yüzme Federasyonları Birliği (FINA) nin himayesi altındadır.⁷⁵

⁷⁵ Anita Milevska, *a.g.e.*, s. 58.

3.3.3.4. Suya Haç Atma Töreni

Hristiyanlar'ın dini bayramında suya haç atma töreni oldukça önemli bir olaydır. Kutsal haç atma töreni Ohrililer'e büyük sevinç, mutluluk ve heyecan vermektedir. Tören her yıl Ocak ayında ülkenin birçok yerinde kutlanmakla birlikte, Ohri Gölü'nde gerçekleştirilene yoğun ilgi gösterilmekte ve töreni izlemek için Ohri şehrine yurt dışından özel turlarla çok sayıda yabancı turist gelmektedir.

Ayrıca Ohri Koro Festivali de, geleneksel olarak her yıl Ağustos'un ortalarında gerçekleştirilmektedir. Festivalin katılımcıları özellikle Avrupa ülkelerinden gelenlerdir. Bir müzik festivali olan Ohri Fest ise, Balkan Yarımadası içinde ayrı bir öneme sahiptir. Kazananlarının ödüllendirildiği festival, dört gün sürmektedir.

3.3.4. Turistik Tesisler

Ohri, konaklama olanakları ve türlerinin bol olduğu bir şehir durumundadır. Ohri şehri, basit kamp alanlarından, özel apartmanlara ve modern otellere kadar farklı türde konaklama kolaylıklarına sahiptir. Ayrıca göl kıyısında yer alan köylerde çoğu aile evi de turistlere uygun olarak düzenlenmiştir. Böylece turistler otantik bir ortamda tatillerini geçirebilmektedirler.

Makedonya'da 8 adet kamp bölgesi bulunmaktadır. Bunların beşi Ohri Belediyesi sınırları içinde olup, belediyenin denetimindedir. Yaklaşık olarak 4000 yatak kapasitesine sahiptir.⁷⁶ Ohri'nin kamp yapmaya oldukça elverişli bir lokasyonu vardır. Mayıs ve Ekim ayları arasını kapsayan dönemde bu konaklama çeşidi sıklıkla tercih edilmektedir (Foto. 2.36).

Ohri'de çok sayıda misafir evi de yer almaktadır ve bunlar çoğunlukla bütçeye uygun olan konaklama türleridir. Jovanovik Guest House (Foto. 2.37), Antonio Guest House, Di Angolo Guesthouse, Robinson Sunset Guest House vb. tanınan misafir evleri

⁷⁶ Bajramali Ljuşi, *a.g.t.*, s. 40.

arasında bulunmaktadır. Apartman oteller de turistlerce tercih edilen diğer uygun bütçeli konaklama türlerindendir. Apartments Kuzmanoski, Katina Apartment, Nikolic Apartments, Luccia Apartments, Lakeview Apartments vb. tanınlar arasındadır.

Makedonya’da sayfiye otellerin yoğun şekilde Ohri Gölü’nün etrafında yer aldığı görülmektedir. Ohri Gölü çevresinde 36 adet otel bulunmaktadır. Ohri’deki otellerin en tanınanları arasında Hotel Maximus, Hotel Flamengo, Hotel İneks Goritsa, Hotel Holiday M, Hotel Granit, Hotel Pela vb. yer almaktadır. Ekonomik oteller arasında ise Hotel Belvedere, Hotel Diplomat, Hotel Lagadin, Villa Ohrid Anastasia vb. bulunmaktadır. Konaklama alternatifleri yönünden oldukça zengin olan Ohri’deki pek çok otel ayrıca ücretsiz wifi hizmeti sunmaktadır. Villa Old Town ve Villa Sparadise, bu oteller arasında bulunmaktadır.

Fotoğraf 2.36. Ohri’deki kamp alanlarından bir görünüm

Fotoğraf 2.37. Ohri'deki bir misafir evinden görünüm

Tablo 2.2. Ohri'de 2012 ve 2013 yıllarındaki turist geceleme sayıları		
	2012	2013
Yerli	169.123	147.754
Yabancı	218.905	247.818
Toplam	388.028	395.572
Kaynak: file:///C:/Users/Lg/Downloads/Third_Draft___Ohrid___Tikves_Tourism_Cluster___Part_2_702933493.pdf (Son Erişim: 15.04.2015).		

Tablo 2.2'de görüldüğü gibi, Ohri Belediyesi'ni ziyaret eden turistler içerisinde yabancıların oranı yerlilerden fazladır. Ayrıca 2013'te bir önceki yıla göre yerli turist sayısında bir düşüş, yabancı turist sayısında ise bir artış olduğu görülmektedir. Son zamanlara kadar özellikle Makedonya yerlilerinin sıklıkla tercih ettiği bir şehir olan Ohri, şuanda yabancı turistlerin akınına uğramaktadır.

Tablo 2.3. Ülkelere göre Ohri'ye 2013 yılında gelen turist yüzdeleri	
Ülkeler	Yüzde
Türkiye	% 24
Hollanda	% 14
Sırbistan	% 11
Polonya	% 8
Bulgaristan	% 6
Yunanistan	% 6
Slovenya	% 4
Hırvatistan	% 3
Arnavutluk	% 3
Belçika	% 2
Avusturya	% 2
Almanya	% 2
Kosova	% 2
Diğer	% 13
Kaynak: file:///C:/Users/Lg/Downloads/Third_Draft____Ohrid__Tikves_Tourism_Cluster_Part_2_702933493.pdf (Son Erişim:15.04.2015).	

Tablo 2.3'e göre, Ohri'ye gelen turistlerin büyük kısmını Balkan ülkeleri ile Avrupa'dan gelenler oluşturmaktadır. 2013 verilerine göre birinci sırada Türkiye yer almaktadır. Onu Hollanda ve Sırbistan takip etmektedir. Şehrin genel olarak denize kıyısı olmayan birçok Balkan ülkesinden turist çektiği görülmektedir.

3.3.5. Alışveriş, Yeme - İçme ve Eğlence Olanakları

Ohri'de dükkanlar daha çok şehrin eski kesiminde, Ohri Çarşısı'nda ve turizm caddesinde yer almaktadır. Buralarda çok sayıda el yapımı oya, kürk ve incilerin satıldığı dükkanlara, kuyumculara, tablo ve ikonlarla birlikte ahşap oymacılığının yapıldığı yerlere, el yapımı deri eşyaların ve halıların üretildiği dükkanlara, çanak - çömlekçilere rastlamak mümkündür. Ayrıca şehirde çeşitli spor aletleri, kamp malzemeleri, ayakkabı ve diğer deri maddeleri, kıyafetler, Makedonya halk ve modern müziğiyle ilgili DVD ve CD'ler ile hediyelik eşyaların satıldığı birçok mağaza, butik ve dükkan da yer almaktadır.

Fotoğraf 2.38. Ohri’de geleneksel kıyafet ve eşyaların satıldığı bir yerden görünüm

Ohri’de inci yapımına önem verilmektedir. Dünyada sadece Ohri Gölü’nde yaşayan Plasica balığının pullarından yapılan inci, Ohri’nin simgesi durumundadır. Bu balığın pulları ayıklandıktan sonra işlenmekte ve ortaya oldukça şık kolye, küpe ve yüzükler çıkmaktadır. Şehirdeki inci işçiliği Talevi ve Filevi adlı iki ünlü aileden sorulmaktadır. Her iki ailenin de Ohri şehir merkezinde dükkanları bulunmaktadır (Foto. 2.39). El sanatlarına ait zanaatçılık faaliyetlerinin geliştiği şehirde, gerek oymacılık gerekse telkarlık bölgede yaşayan insanların özel bir mesleğidir. Yapılan eserler Ohri’nin zenginliği olarak görülmektedir.

Ohri’de görülmeden geçilmemesi gereken bir başka yer de, eski şehrin içindeki kağıt üretim atölyesidir. Gutenber Atölyesi olarak bilinen matbaada 12. ve 13. yüzyılda kullanılan yöntem ve aygıtlarla kağıt üretilmektedir. Dünyada yedinci, Balkanlar’da ise tek olan atölyede elle kağıt yapımı ziyaretçilerin önünde gerçekleştirilmektedir (Foto. 2.40).

Fotoğraf 2.39. Ohri incisinden yapılan takıların yer aldığı bir dükkandan görünüm

Fotoğraf 2.40. Ohri'deki geleneksel kağıt üretim atölyesinden bir görünüm

Fotoğraf 2.41. Şehri simgeleyen hediyeliklerin satıldığı bir yerden görünüm

Ohri, yemek anlamında da çok zengin bir yerdir. Şehir hem uluslararası hem de yerel yemekler sunan restoranlarla doludur. Makedonya'nın en kaliteli restoranları bu şehirde toplanmıştır. Özellikle balık sevenler için Ohri tam yeridir. Ohri Gölü'ne özgü bir balık olan Belvica, eşsiz bir lezzete sahiptir. Ayrıca özel balık restoranlarında ve diğer restoranlarda Ohri alabalığı ve yılan balığı sıklıkla tercih edilmektedir. Yerel yemeklerini tatmak istiyorsanız restoranlarda sizin için ızgara et çeşitleri, fırında toprak tavada pişmiş kuru fasülye ve sacda pide geleneksel bir şekilde hazırlanmaktadır. Ayrıca çok sayıda börek ve çorba çeşidi mevcuttur. Ribna Corba, Ohri'ye özgü bir çorba çeşididir ve genelde restoranlarda yemeklerden önce başlangıç olarak sunulmaktadır. Başlangıçta sunulan bir diğer lezzet, Makalo adlı yemektir. Bu şehre Osmanlı'dan kalan bir yiyecek ise tüm Makedonya genelinde popüler olan Burek adını verdikleri bir çeşit börektir. Özellikle kahvaltıda yenen bu börek, isteğe göre ıspanaklı veya peynirli yapılmaktadır. Yerel yemekler dışında Ohri şehir merkezinde bulunan İtalyan restoranlarında, otellerde, eski şehrin pizza restoranlarında vb. yerlerde uluslararası yemekler bulunmaktadır.

Fotoğraf 2.42. Ohri'deki bir balık restoranından görünüm

Ohri'nin geleneksel alkollü içecekleri arasında rakı ve mastika yer almaktadır. Ayrıca boza sıcak yaz aylarında sıklıkla tercih edilmektedir. Diğer popüler içecekler, Makedonya'ya özgü şaraplar ve biralardır. Türk kahvesi ve çaya da birçok kafede rastlanmaktadır.

Ohri eğlence olanaklarının da bol olduğu bir şehirdir. Barlar ve kafeteryalar gece gündüz açık vaziyettedir. Özellikle akşam saatlerinde bölge oldukça kalabalıklaşmaktadır. Kentte Bodrum'u anımsatan bir gece hayatı vardır. Şehirde müzik zevkinize ve ruh halinize uygun eğlenme ve sosyalleşme amaçlı yerler bulunmaktadır. Sahil boyunca sabahın erken saatlerine kadar parti ve eğlencelerin düzenlendiği gece kulüpleri, gazino ve diskolar yer almaktadır.

Fotoğraf 2.43. Ohri sahili boyunca sıralanan restoranlardan bir görünüm

Fotoğraf 2.44. Ohri Çarşısı'ndaki bir eğlence yerinden görünüm

4. STRUGA ŞEHİRİ VE TURİZM POTANSİYELİ

Struga, Makedonya'nın güneybatısındaki Ohri Gölü kıyısında yer alan turistik bir şehirdir. Şehrin adı bazı kaynaklarda Ustruga olarak da geçmektedir.

4.1. Şehrin Genel Coğrafi Özellikleri

Makedonya'nın güneybatısında yer alan Struga, Ohri Gölü'nün kuzey kıyısında 41° kuzey paraleli ile 20° doğu boylamı arasında konumlanmaktadır. Şehir hemen batıda Arnavutluk Cumhuriyeti ile sınırlanmaktadır. Ohri Gölü'nden kaynağını alan Kara Drin Nehri, şehri ikiye bölmektedir. Nehrin başlangıç noktası, Struga'dır. Makedonya'daki bu başlangıç 50 km. sürmekte ve Debre şehrinin batısından Arnavutluk topraklarına geçmektedir. Arnavutluk'taki Kara Drin, Kukës şehrinde Ak Drin ile birleşerek Drin'i oluşturmakta ve Drin Nehri, Adriyatik Denizi'ne sularını boşaltmaktadır.

Fotoğraf 2.45. Kara Drin Nehri boyunca Struga kentinden bir görünüm

Şehir, deniz seviyesinden 698 m. yüksekte bulunmaktadır. Etrafının birçok yükselti ile çevrili olması ve Ohri Gölü ile Kara Drin Nehri, Struga şehrinin iklimi üzerinde etkili olan fiziki etmenlerdir. Şehirde subtropikal iklimin etkileri görülmektedir.

2002 nüfus sayımına göre Struga'nın toplam nüfusu, 16.559'dur. Bu nüfusun etnik dağılımı ise şöyledir: Makedonlar % 53.7, Arnavutlar % 32, Türkler % 5.5'tir. Nüfusun dini dağılımına baktığımızda; Ortodoks Hristiyanlar % 55.5'lik oranla büyük çoğunluğu oluşturmakta ve onları % 42.7'lik oranla Müslümanlar takip etmektedir.⁷⁷

4.2. Şehrin Tarihsel Gelişimi

Şehir, Neolitik Çağ'a ait köklü bir medeniyetin izlerinin bulunduğu eski bir yerleşim yeridir. Bölgede 6. ve 7. yüzyıllarda Berezit adlı bir kavmin yaşadığı söylenmektedir. 9. yüzyılda Doğu Roma İmparatorluğu'nun egemenliğindeki bölgede bazı özerk yapılar kurulmuştur. 893 - 927 yılları arasında Büyük Simeon adlı Bulgar hanı döneminde şehir, Bulgarlar'ın idaresi altında kalmıştır.

Struga, 14. yüzyılın son çeyreğinde (1395'lerde) Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılmıştır. Bu dönemde şehir, Ohri gibi birçok açıdan kalkınmıştır. Bölgedeki Osmanlı egemenliği 1912'de sona ermiştir. Bu son dönem idari yapılanmasında Struga, Manastır Vilayeti sınırları içinde, Manastır Sancağı'na bağlı olmuştur.⁷⁸

1943 yılıyla birlikte Yugoslavya Krallığı ortadan kalkmış ve yerine Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu dönemde de Struga devam eden idari yapı içinde yer almıştır.

1991 yılında Makedonya'nın Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nden bağımsızlığını ilan etmesiyle kent, bağımsız Makedonya Cumhuriyeti içinde yer almıştır. Yugoslavya Dönemi'nde turistik yönü de artan Struga, Makedonya'nın bağımsızlığı sonrasında Ohri ile birlikte ülkenin en ünlü turistik merkezlerinden biri olmuştur.

⁷⁷ Republic Of Macedonia State Statistical Office, 2002, <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/knigaX.pdf> (Son Erişim: 11.06.2015).

⁷⁸ M.Nasrullah vd., *Osmanlı Atlası - XX. Yüzyıl Başları*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s. 28-40.

4.3. Şehrin Turizm Çekicilikleri

Şehir, Makedonya'nın en ünlü turistik bölgesi olan Ohri Gölü'nün kuzeyinde yer almaktadır. Ohri Gölü'nün ikinci mücevheri olan Struga, Ohri şehrinden 14 kilometre uzaklıkta bulunmaktadır. Kentin eski mimari dokusu ve geleneksel yapısı geçmişten bugüne canlı izler taşımaktadır. Şehir adını, ‘‘Struga Şiir Akşamları’’ adlı uluslararası şiir festivaliyle duyurmuştur. Tarih öncesi dönemden beri iskan edilen kent çok sayıda doğal, tarihi ve kültürel çekiciliği bünyesinde barındırmaktadır.

4.3.1. Doğal Çekicilikler

Ohri Gölü ve plajlar, Kara Drin Nehri, Vevçani Kaynakları şehir ve çevresinde yer alan doğal çekicilikler arasında bulunmaktadır.

4.3.1.1. Ohri Gölü ve Plajlar

Struga'da tıpkı Ohri gibi Ohri Gölü kıyısında bulunmasının avantajını yaşayan bir kenttir. Dünyanın en büyük ve en önemli doğal akvaryumlarından biri olan Ohri Gölü, endemik türdeki benzersiz flora ve faunası, plajları, büyüleyici manzarasıyla adeta Makedonya'ya doğanın bir hediyesidir. Struga ve Ohri'nin birer turizm şehri olmalarında bu gölün çok büyük katkısı vardır.

Erkek Plajı, Struga'daki en güzel plajlardan biridir. Plaj çevresinde ihtiyaçlara yönelik olarak oteller, dükkanlar ve kafeteryalar bulunmaktadır. Çok dingin, huzurlu ve rahat bir ortama sahiptir. Kadınlar Plajı'nda ise açık havuz bulunmakta ve her sene burada çok sayıda yarışma düzenlenmektedir. Plaj çevresinde yazın birçok kafe ve restoran faaliyet göstermektedir. Aquarius Plajı, sahilde benzeri olmayan ters bir geminin üzerinde bulunan restoranın önünde yer almaktadır (Foto. 2.47). Bu plajda restoran, kafeterya ve eğlence hizmetleri sağlanmaktadır. Plivalişte Plajı da kafeteryaları, büfeleri, çocuklara özel oyun alanları ve voleybol sahasıyla hizmet vermektedir. Ayrıca İzgrev ve Biser otellerinin arasında bulunan plajlar, tertemiz çevresi ve gölü ile birlikte ziyaretçilerine Akdeniz havasını hissettirmektedir.

Fotoğraf 2.46. Struga şehrinde göl sahilinden bir görünüm

Fotoğraf 2.47. Struga'daki Aquarius Plajı'ndan bir görünüm

4.3.1.2. Kara Drin Nehri

Ohri Gölü'nden kaynağını alan Kara Drin'in başlangıç yeri Struga şehridir ve bu nehir şehrin ortasından akmaktadır. Ohri Gölü'nün su seviyesi, Struga'da gölün sularını drene eden Kara Drin Nehri'nin taşıdığı su ile dengelenmektedir. Ohri şehriyle karşılaştırıldığında çok daha mütevazı bir yer olan Struga, sakin yapısı ve büyüleyici doğasıyla turistlerin tercih ettiği yerler arasında bulunmaktadır.

Fotoğraf 2.48. Ohri Gölü'nden kaynağını alan Kara Drin Nehri'nin başlangıç yerinden bir görünüm

Kara Drin sahili gezmek, dinlenmek ve rekreasyon faaliyetleri için çok uygun bir yerdir. Nehir, eski çarşı ve şiir parkı arasında bir bütünlük oluşturmaktadır. Kara Drin boyunca dinlenmek ve yemek - içmek için birkaç restoran ve kafe bulunmaktadır. Buradaki kafe ve restoranlarda muhteşem nehir manzarasını izleyerek dingin ve huzurlu bir vakit geçirmek mümkündür. Ayrıca nehir, yüzmek için de sıklıkla tercih edilmektedir (Foto. 2.49).

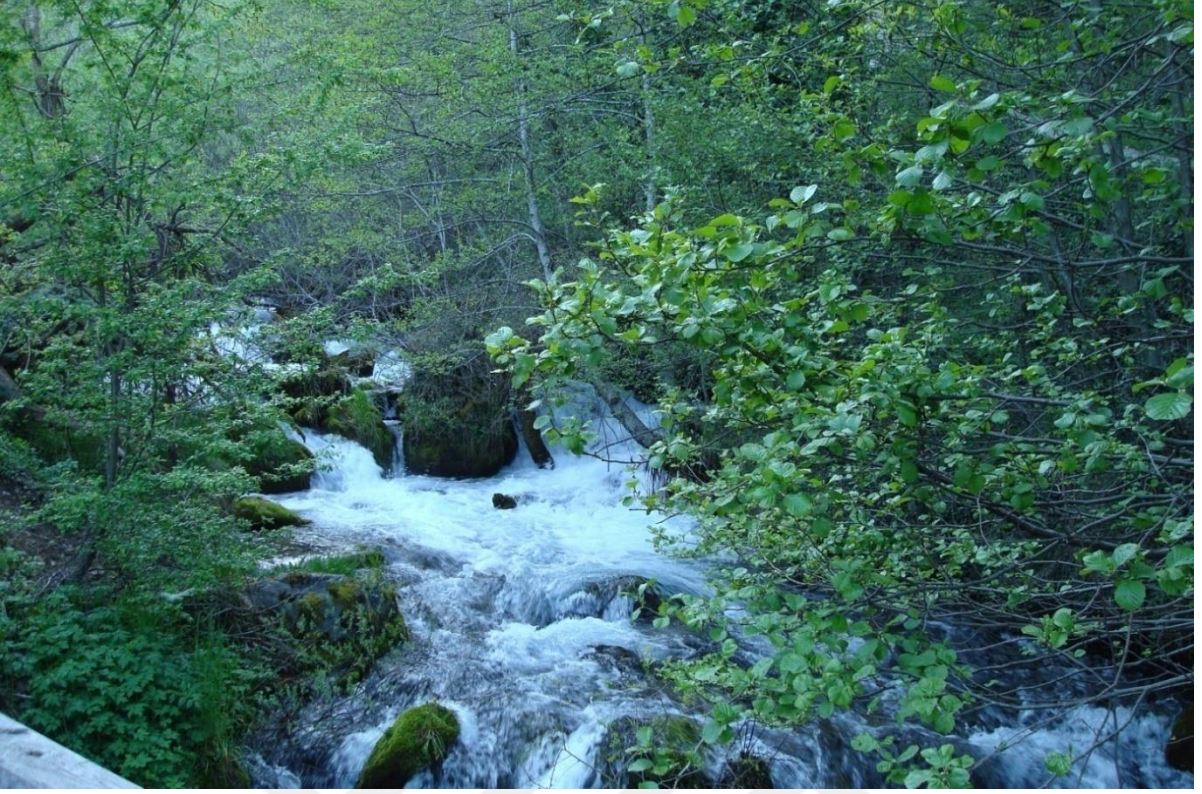

Fotoğraf 2.49. Kara Drin sahilindeki dinlenme yerlerinden bir görünüm

4.3.1.3. Vevçani Kaynakları

Kaynakların bulunduğu Vevçani köyü, Struga'nın 14 km. kuzeybatısında Jablanica Dağı eteğinde yer almaktadır. Vevçani kaynakları, Makedonya'nın en ünlü ve en güzel doğal çekiciliklerinden biri durumundadır. Kaynaklar, Jablanica Dağı'nın doğu yamacında ve deniz seviyesinden yaklaşık olarak 900 m. yükseklikte yer almaktadır. En büyük kaynak, bölgede çok sayıda bulunan mağaralardan birinin girişinde yer almaktadır. En tanınmış kaynak, deniz seviyesinden 1200 m. yüksekteki Jankov Kamen'dir. Başka bir kaynak olan Mala Livada'nın suları, benzersiz renk ve kokuya sahiptir. En yüksek kaynak olan Golina, deniz seviyesinden 2000 m. yüksekte bulunmaktadır. Vevçani kaynaklarının su akışının saniyede 1500 litreyi aştığı tahmin edilmektedir. Özellikle bu miktar ilkbaharda artmaktadır.⁷⁹

⁷⁹ http://www.panacomp.net/macedonia?s=makedonija_vevcani (Son Erişim: 02.01.2015).

Fotoğraf 2.50. Struga yakınlarındaki Vevçani kaynaklarından bir görünüm

Fotoğraf 2.51. Vevçani kaynaklarının bulunduğu alandan bir görünüm

Struga ile arasında 14 kilometrelik bir mesafe bulunan Vevçani köyüne otobüs veya arabayla kolaylıkla ulaşılabilir. Ayrıca turistlerin konaklamaları için Struga şehrindeki oteller veya daha küçük turist grupları için Vevçani köyündeki özel otantik evler/pansiyonlar, konaklama imkanı sunmaktadır. 1999 yılında doğal anıt ilan edilen Vevçani kaynakları, Makedonya'nın en tanınmış ve en fazla ziyaret edilen doğal güzelliklerindendir. Kaynakların güzelliği, berrak ve soğuk suları, tertemiz havası ve doğanın renkleri burayı ziyaret edenleri adeta büyülemektedir (Foto. 2.50, 2.51).

4.3.2. Tarihi ve Kültürel Yapılar

Şehir, sakin ve huzurlu havası, doğal güzellikleri ile birlikte birçok tarihi ve kültürel esere de ev sahipliği yapmaktadır.

4.3.2.1. Kališta Takım Kiliseleri

Kališta köyü yakınlarında, Ohri Gölü kıyısındaki doğal bir kayalık üzerinde yer alan Kališta Manastır Kompleksi, 4 kiliseden oluşmaktadır. Bunlardan ikisi Meryem Ana'ya (biri mağara içindeki eski kilise ve diğeri yeni kilise olmak üzere), biri Aziz Peter ve Paul'a, diğeri de Aziz Athanasius'a adanan kiliselerdir.

Meryem Ana'ya adanan mağara kilisesi, Kališta Manastırı'nın en eski parçasını oluşturmaktadır. 14. yüzyılda inşa edilmiş ve restorasyon çalışmaları olmadan tamamen otantik bir şekilde korunmuştur. Mağara içindeki alana uygun olarak yapılan kilisenin doğu tarafı, taş duvarla engellenmiştir. Yeni kilise ise 18. yüzyılda yapılmasına rağmen 1977 yılında yeniden inşa edilmiştir (Foto. 2.52). Bu kilise, her pazar ve yılın tatil dönemlerinde hizmet vermektedir. Bizans tarzındaki fresk boyalı kilise, Naum Donev tarafından yapılan benzersiz ikonlara sahiptir. Özellikle Meryem Ana ikonu çok değerlidir ve itinayla korunmaktadır. Bir efsaneye göre bu mucize ikon İkinci Dünya Savaşı'nda çoğu kez yok edilmek amacıyla göle atılmış, fakat her seferinde gölün kıyısına geri dönmüştür.

Aziz Peter ve Paul Kilisesi de, Kališta Manastır Kompleksi içinde yer almaktadır. Ohri Gölü kıyısındaki kilisenin avlusunda kutsal bir su kaynağı bulunmaktadır ve bu sebeple kilise çok sayıda turist tarafından ziyaret edilmektedir.

Fotoğraf 2.52. Kališta'daki Meryem Ana Kilisesi'nden bir görünüm

Kališta'daki bir başka kilise, Aziz Athanasius'a adanmış küçük mağara kilisesidir. Kayaların içine batık bir vaziyette gömülmüş olan kiliseye taş basamaklardan oluşan merdivenlerle ulaşılabilir. Kilise, Struga bölgesindeki Ortaçağ'a ait en zengin korunmuş fresk topluluğuna ev sahipliği yapmaktadır. Fresklerin biçimsel özellikleri, onların 1370'li yıllarda dini yönden iyi eğitilmiş ve yetenekli bir ressam tarafından yapıldığını göstermektedir. 19. yüzyılda ise fresk topluluğunun bir kısmı yeniden boyanmıştır.⁸⁰

⁸⁰ Pasko Kuzman, *a.g.e.*, s. 156.

4.3.2.2. Aziz Archangel Michael Kilisesi

Bu kilise, 13. yüzyılda Struga yakınlarında bulunan Radozda köyü yukarısındaki Jablanica Dağı'nda inşa edilmiştir. Mağara içerisine yapılmış olan kilise, ordu komutanı olan Aziz Archangel Michael'e adanmıştır. Kilisedeki fresklerin çoğu, biri 13. yüzyıldan korunmuş olarak kalmakla birlikte, 14. yüzyıla aittir. Bu mağara kilisesi 14. yüzyılda yeniden boyanmış ve bu yüzden eski fresklerin çoğu ortadan kaldırılmıştır.

4.3.2.3. Aziz George Kilisesi

Struga şehir merkezinde yer alan bu kilisedeki ikonlar ve duvar resimleri oldukça spesifik özellikler taşımakla birlikte, Makedonya'nın 19. yüzyıla ait dini sanatına da vurgu yapmaktadır. İkonları koruma amaçlı kullanılan mermer döşemeler, ana tema olarak cennet kuşları ve çiçek motiflerinin işlendiği oyma çerçevelerden yapılmıştır. Kilise, 1872 - 1874 yılları arasında Makariev kardeşler tarafından boyanmıştır.⁸¹

Fotoğraf 2.53. Struga'daki Aziz George Kilisesi'nden bir görünüm

⁸¹ Pasko Kuzman, *a.g.e.*, s. 162.

Struga şehir merkezine yakın bir yerde Aziz Petka Kilisesi yer almaktadır. Kilisesinin kuruluş tarihi ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Aziz Nikola Kilisesi de, Vevçani’de yer alan en önemli kiliselerden biridir. Bu katedral üç kubbeli, mihrabı ve balkonu olan bir bazilika’dır. Aya Spas Kilisesi ise, Vevçani’nin kuzeydoğu girişinde bulunmaktadır. Başlangıçta küçük ahşap evi ve türbesi olan yapı, 1986 - 1996 yılları arasında yenilenmiş ve kiliseye dönüştürülmüştür.

Fotoğraf 2.54. Kara Drin Nehri’nin batı kenarındaki Aziz Petka Kilisesi’nden bir görünüm

4.3.2.4. Halveti Hayati Hasan Baba Tekkesi

İslam dininin ayrılmaz bir parçası olan tasavvuf kültürünün izleri hem Ohri’de hem de Struga’da görülmektedir. Osmanlılar Balkanlar’a yerleşmeden önce İslam adına gönülleri fetheden tasavvuf erbabı kişilerle bu topraklara gelerek yol kavşaklarında kurdukları tekke ve zâviyelerde yaptıkları faaliyetlerle insanların sevgisini kazanmışlardır.

Struga'daki Halveti Hayati Hasan Baba Tekkesi de günümüze kadar gelebilmiş, Anadolu ve Balkanlar'da tanınmış bir tasavvufi akım olan Halvetiyye tarikatına mensup önemli bir dini yapıdır.⁸²

Osmanlı kültürünün önemli bir eseri olan bu tekke, Struga şehir merkezine yakın bir yerde bulunmaktadır. Tekkenin kuruluş tarihiyle ilgili kesin bir bilgi var olmamakla birlikte, bu yapı sözlü geleneğe göre 18. yüzyıl başlarında Struga'da önemli bir derviş olan Hasan Baba tarafından kurulmuştur. Tekke, birkaç küçük odadan oluşan ahşap tipte bir mimari yapıdır. Bu odalar; namaz odası (semahane), sohbet odası (kafe odası), yaz odası ve misafirhaneden oluşmaktadır. Yapıdaki tüm odalar iki parçaya bölünmüş dört çıkıntılı bir çatı ile kaplanmıştır. Alışılmışın aksine bu tekkeye giriş güney taraftandır, ayrıca tekkenin minaresi de bu tarafta yer almaktadır. Kültürel ve estetik değerleriyle Halveti Tekkesi, 18. ve 19. yüzyıla ait tipik bir Osmanlı mimari örneğidir⁸³ (Foto. 2.55).

Fotoğraf 2.55. Struga'daki Halveti Hayati Hasan Baba Tekkesi'nden bir görünüm

⁸² Sead İbrahim, Ohri ve Struga Bölgesi'ndeki Tasavvuf Kültür Mirasının Varlığı, *Zaman Makedonya*, Ohri, 15 Ocak 2011.

⁸³ Zoran Pavlov, *Macedonian Cultural Heritage Ottoman Monuments*, UNESCO Office In Venice, Skopje, 2008, s. 102.

4.3.2.5. Mustafa Çelebi Camii

Nüfusunun yarıya yakını Müslümanlar'ın oluşturduğu Struga'da çok sayıda cami bulunmaktadır. Şehirdeki camilerin bazıları oldukça eskidir. Bunlardan Mustafa Çelebi Camii, 1570 yılında inşa edilen Osmanlı Dönemi'nin önemli tarihi eserlerindendir. Struga'da Vahabi oldukları bilinen radikal bir grubun yıkmaya çalıştığı bu caminin korunması ve restorasyonu TİKA tarafından üstlenilmiştir. Cami restorasyonunun Türk ve Arnavut mühendisler tarafından gerçekleştirilmesine de özen gösterilmiştir (Foto. 2.56).

Fotoğraf 2.56. Struga'da yıkmaya çalışılan Mustafa Çelebi Camii'nden bir görünüm

Struga'daki Mustafa Çelebi Hamamı da yıkıntılar içinde onarılmayı beklemektedir. Ayrıca Mustafa Çelebi Camii'nin yakınındaki Saat Kulesi'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yıkılmış olduğu bilinmektedir.

4.3.2.6. Devrim Abidesi

Struga, çok sayıda anıt ve abidenin yer aldığı bir şehirdir. Bunlardan biri de Kara Drin'in batı yakasında ve şehir meydanında bulunan Devrim Abidesi'dir. Özel sanat ve mimari özelliklere sahip olan bu yapı, 1974 yılında eski bir anıtın yerine konulmuştur (Foto. 2.57).

Fotoğraf 2.57. Struga şehir meydanındaki Devrim Abidesi'nden bir görünüm

4.3.2.7. İbrahim Temo, Rahibe Teresa ve Vlado Maleski Anıtları

Gerçek adı İbrahim Ethem olan İbrahim Temo, Struga'da doğmuş bir Osmanlı siyasetçisidir. İbrahim Temo ve arkadaşları daha sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti adını alacak olan İttihad-ı Osmani Cemiyeti'ni gizli bir örgüt düzeyinde kurmuşlardır.

İbrahim Temo, Rumen - Türk dostluğunu savunan yazılar yazmıştır. Ölene kadar Romanya'daki Türk ve Müslüman cemaatinin çıkarları için çalışmış olan İbrahim

Temo'nun Kara Drin kıyısında bir büstü bulunmaktadır (Foto. 2.58).

Fotoğraf 2.58. Kara Drin kıyısındaki Strugalı İbrahim Temo Anıtı'ndan bir görünüm

Rahibe Teresa Anıtı, Devrim Abidesi yakınında yer almaktadır. Bu anıt, Üsküp doğumlu, Katolik ve yardımsever biri olan Rahibe Teresa anısına 2002 yılında dikilmiştir (Foto. 2.59). Makedonya milli marşının yazarı, edebiyatçı, elçi ve devlet adamı olan Strugalı Vlado Maleski Anıtı da, şiir köprüsünün yakınlarında yer almaktadır. Su almaya giden kız anıtı ise 1980 yılında inşa edilmiştir. Bu anıt, Struga'daki genç kızlar ile gelinlerin şehir çeşmelerindeki su doldurma geleneklerini temsil etmektedir.

Fotoğraf 2.59. Struga'daki Rahibe Teresa Anıtı'ndan bir görünüm

4.3.2.8. Miladinov Kardeşler Anıt Evi

Makedonya'nın kültürel açıdan önemli bir şehri olan Struga, ünlü şairler Konstantin ve Dimitar Miladinov kardeşlerin de doğum yeridir. Bu şair kardeşlerden Konstantin'in en tanınmış şiiri olan "T'ga za Jug" her yıl Struga Şiir Akşamları festivalinin açılışında okunmaktadır. Kardeşler anısına Struga şehir merkezinde bir anıt evi inşa edilmiştir. Bu ev, Miladinov kardeşlerin doğdukları eski evin temelleri üzerine kurulmuştur (Foto. 2.60). Anıt evinin bir odasında kardeşlerin hayat eserleri, ödüllü kitaplar ve fotoğrafları sergilenmektedir. Miladinov kardeşlere ait anıt evinin tam karşısında ise Struga'nın tarihi Doğa Müzesi ve Vangel Kodzoman Sanat Galerisi yer almaktadır. Ayrıca aynı biletle hem anıt evini hem de bu müze ve galeriyi gezmek mümkündür.

Fotoğraf 2.60. Strugalı Miladinov kardeşlerin anıt evinden bir görünüm

4.3.2.9. Doğa Müzesi ve Vangel Kodzoman Sanat Galerisi

Tarihi müze ve sanat galerisi, Miladinov kardeşler anıt evinin tam karşısında yer almaktadır. Dışarıdan bakıldığında yıpranmış bir görüntüye sahip olan müzenin içerisi özellikle Ohri ve Prespa bölgelerinden çok sayıda bitki ve hayvan numunesine ev sahipliği yapmaktadır. Müze, 1928’de Dr. Nikola Nezlobinski tarafından kurulmuştur. 1961’de müzenin arkeoloji bölümü oluşturulmuş ve 1974’te müzenin bir parçası olarak Vangel Kodzoman Sanat Galerisi açılmıştır. Galeride, Nikola Nezlobinski’ye ait müzenin parçası olarak etkileyici bir görüntü sergilenmektedir. Vangel Kodzoman, Makedonya’nın en önemli çağdaş ressamlarından biridir. Sanatçının çok renkli boyamaları, eski Struga ile çevresinden canlı manzaralar taşımaktadır. Struga merkezinde yer alan bu galeride Kodzoman’ın en iyi resimleri yıllardan beri sergilenmektedir (Foto. 2.61). Gerek müze gerekse galeriyi çok uygun fiyata ziyaret etmek mümkündür.

Fotoğraf 2.61. Struga'daki Vangel Kodzoman Sanat Galerisi'nin içerisinde bir görünüm

4.3.2.10. Struga Mimarisi

Struga sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel değerleriyle çok sayıda turisti kendine çeken bir cazibe merkezidir. Ohri Gölü ve Kara Drin, şehri büyüleyici hale getiren en önemli doğal kaynaklardır. Kara Drin boyunca sıralanan evler ile rekreasyon alanları, şehrin resmedilmeye değer bir manzaraya sahip olmasını sağlamıştır (Foto. 2.62).

Struga, konutlarının mimari dokusuyla da göz doldurmaktadır. Şehirdeki evler genel olarak çok muntazam bir şekilde dizilmiştir ve modern binalarla eski yapıları bir arada bulmak mümkündür. Aynı zamanda şehirde çok katlı konutlara da pek rastlanmamaktadır. Oldukça mütevazı bir görüntü sergileyen şehrin cadde ve sokakları da düzenli ve temiz vaziyettedir.

Fotoğraf 2.62. Kara Drin Nehri boyunca sıralanan evler ve rekreasyon alanlarından bir görünüm

Fotoğraf 2.63. Struga'da yer alan Eski Şehir Evi'nden görünüm

4.3.2.11. Şiir Köprüsü ve Şiir Parkı

Struga, geçmişten beri çok sayıda şairin yetiştiği bir şehir olmuştur ve şehirde şiirin önemli bir yeri vardır. Şair ruhlu insanların şehri olarak bilinen Struga için çoğu kaynakta “Şiir Şehri” (Mesto Poezie) adlandırmasının yapıldığı görülmektedir.

Şiir köprüsü, Kara Drin üzerinde yer alan köprüler arasında en popüler olanıdır. Bunun nedeni, dünyanın en ünlü festivallerinden biri olan Struga Şiir Akşamları’nın her yıl Ağustos ayında, şiir köprüsünde final gecelerini gerçekleştiriyor olmasıdır. Dünyanın dört bir yanından gelen şairler bu köprü üzerinde bir gece boyunca kendi dillerinde şiirlerini okumakta ve o gece köprü, dünyanın en büyük şiir sahnesine dönüşmektedir.

Fotoğraf 2.64. Kara Drin üzerindeki meşhur şiir köprüsünden bir görünüm

Şiir parkı da Struga Şiir Akşamları festivaline ev sahipliği yapmaktadır. Şiir gecelerinde Altın Çelenk ödülünü kazananlar anısına bu parkta ağaç dikilmekte ve ağacın yanına kazananın isminin yazıldığı mermer bir taş konulmaktadır. Bugün parkta

1972 yılında festivalin onur konuğu olan Türk şair Fazıl Hüsnu Dađlarca adına da bir ağacın dikildiği görölmektedir.

Fotoğraf 2.65. Struga'daki şiir parkından bir görönum

4.3.3. Kültürel Olaylar ve Etkinlikler

Struga, Makedonya'nın en önemli kültürel etkinliklerinden biri olan Struga řiir Akřamları festivaline ev sahipliđi yapmaktadır. Aynı zamanda řehrin yakınında yer alan Vevćani köyü de her yıl Vevćani Karnavalı'na sahne olmaktadır.

4.3.3.1. Struga şiir Akşamları

1961'de başlayan Struga şiir Akşamları, Struga'da yıllık olarak düzenlenen uluslararası bir şiir festivalidir. Festival tarihi boyunca çok sayıda önemli şiir ve yazarı, Altın Çelenk ile ödüllendirilmiştir. Bu ödölü alanlar arasında Türkiye'den Fazıl Hüsnu Dađlarca'da yer almaktadır. 1961'de yalnızca Makedon şairleri ağırlayan festival, 1963

yılında Yugoslavya'dan gelen şairlerle katılımcılarını arttırmıştır. 1966'da bir uluslararası kültür festivaline dönüştürülmüştür. Aynı yıl Altın Çelenk ödülü verilmeye başlanmış ve bu ödül ilk olarak Robert Rozhdestvensky'e verilmiştir. Festival başladığı yıldan bu yana dünyanın 95 ülkesinden gelen yaklaşık 4000 şair, çevirmen, deneme yazarı ve edebiyat eleştirmenine ev sahipliği yapmıştır. Sırf festivali izlemek için Struga'ya dünyanın birçok yerinden turist geldiği görülmektedir.

4.3.3.2. Vevçani Karnavalı

Vevçani karnavalı, Struga yakınındaki Vevçani köyünün en tanınmış olaylarından biridir. Yıllık olarak gerçekleştirilen bu karnavalın çok uzun bir dönemi kapsayan geleneksel bir etkinlik olduğu görülmektedir. Neredeyse 1400 yıllık bir geçmişi olan bu karnaval, her yıl 13 - 14 Ocak'ta Aziz Basil anısına düzenlenmektedir. Karnaval süresince çok ilginç olaylara sahne olunmaktadır. Rengarenk kıyafetleriyle şeytan veya efsanevi karakterlerin kılığına giren maskeli insanlar, çılgılık atarak ve tuhaf hareketlerle kutlamalar yapmaktadır.

4.3.4. Turistik Tesisler

Tıpkı Ohri'deki gibi Struga'da da konaklama kolaylıkları mevcuttur. Kişi başına bir geceliğine oda kiralama 300 denardan başlamaktadır. Struga'da çok sayıda otel mevcuttur. En popüler oteller arasında; Hotel Beograd, Hotel Blue Sky, Hotel Drim, Hotel Diplomat, Hotel Exclusive, Hotel Montenegro, Hotel Biser, Hotel İzgrev, Hotel Royal vb. yer almaktadır.

Kara Drin kıyısında bulunan 50 odalı Hotel Drim; birkaç restoranı, bir gece klübü ve gazinosu, bowling odası, içeride ve dışarıdaki yüzme havuzları, bir tenis salonuyla konforlu bir şekilde ziyaretçilerine hizmet vermektedir. Hotel Royal de Struga'daki en iyi otellerden biridir. 31 odalı olan otel, kalmak isteyenlerin ihtiyaçlarını görecekt çoğu gereksinime sahiptir. Ayrıca birbirine oldukça yakın olan Hotel Beograd (Foto. 2.66) ve Hotel Blue Sky da turistlerin tercih ettiği konaklama yerlerindendir.

Fotoğraf 2.66. Kara Drin kıyısındaki bir otelden görünüm

4.3.5. Alışveriş, Yeme - İçme ve Eğlence Olanakları

Struga aynı zamanda alışveriş kolaylıklarının da olduğu bir şehirdir. İçerisinde birçok dükkanın yer aldığı Struga Çarşısı, şehirde alışverişin yapılabildiği başlıca yerlerdendir (Foto. 2.67). Ayrıca Marshal Tito sokağında yer alan Coma Mall da, Struga'nın tanınmış bir alışveriş merkezi durumundadır (Foto. 2.68).

Struga'nın hem Ohri Gölü hem de Kara Drin Nehri kıyısında kurulmuş çok sayıdaki balık restoranında taze balıklar özellikle alabalık müşterilere servis edilmektedir. Kahvaltıda ise özellikle Makedonya'nın meşhur beyaz peyniriyle yapılan yemekler öne çıkmaktadır. Börek çeşitlerinin bol olduğu şehirde aynı zamanda Arnavut ciğeri, güveçte Makedon fasulyesi gibi çeşitli yöresel lezzetler de zevkle yenen yemekler arasındadır. Meşrubat olarak lokantalarda genellikle alabalığın yanına kırmızı şarap veya kola, çeşitli böreklerin yanına ise daha çok çay veya yoğurt kıvamında ayran sunulmaktadır.

Fotoğraf 2.67. Struga Çarşısı'ndan bir görünüm

Fotoğraf 2.68. Struga'daki bir alışveriş merkezinden görünüm

Fotoğraf 2.69. Struga'nın Ohri Gölü kıyısındaki restoranlarının birinden görünüm

Struga, aynı zamanda eğlence olanaklarının da bol olduğu bir şehirdir. Şehirde çok sayıda kafe, bar, gazino gibi eğlence yeri bulunmaktadır. Ayrıca akşamları yemek yenilen mekanlarda genellikle canlı müzik olmaktadır. Müzisyenler farklı müzik aletleriyle müşterilere Balkan müziğinin örneklerini sunmakla birlikte, Türk şarkıları da isteğe bağlı olarak çalınmaktadır. Yemekten sonra ise eğlenceye devam etmek isteyenler için göl ve nehir kenarında gece klübü ve barlar bulunmaktadır. Gece geç saatlere kadar açık olan bu yerler turistlere hitap etmekle birlikte, özellikle Struga yerlileri ve üniversite gençleri tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Bununla birlikte gerek Ohri Gölü gerekse Kara Drin Nehri'nde botla veya kayıkla gezme, balık tutma, yüzme vb. faaliyetler de diğer alternatif eğlence şekilleri arasında yer almaktadır.

Fotoğraf 2.70. Ohri Gölü kıyısındaki bir cafe - bardan görünüm

Fotoğraf 2.71. Göl kıyısında gezme - eğlenme amaçlı bulunan botlardan bir görünüm

SONUÇ

Gelişen teknolojiyle birlikte erişim imkanlarının artması insanları seyahat etmeye teşvik etmiş, böylece gerek kısa gerekse uzun mesafeli turistik geziler artık çok olağan bir hal almıştır. Özellikle çalışanların boş zamanlarının artması insanların vakit geçirmek, eğlenmek, gezerken bilgi edinmek amacıyla çeşitli turizm türlerinden faydalanmalarını sağlamıştır.

Günümüzde turistik geziler çok kolay bir şekilde ve oldukça uygun fiyatlarla gerçekleşmektedir. Avrupa’da bütçeye uygun seyahat yapılmak istendiğinde Güneydoğu Avrupa ülkeleri yani Balkanlar bu bakımdan en ideal bölgeyi oluşturmaktadır. Balkanlar’ın en köklü devletlerinden biri olan Makedonya; tarihi eserleri, kültürel değerleri ve doğal güzellikleriyle turistik açıdan önem taşımaktadır. Ülke; dağları, gölleri, nehirleri, milli parkları, arkeolojik siteleri, kilise ve manastırları, camileri, tekkeleri, köprüleri, han ve hamamları, anıtları, çarşıları, kaleleri vb. ile çok sayıda doğal, tarihi ve kültürel değere ev sahipliği yapmaktadır. Ülkede turizmi canlandırmak için son yıllarda çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Bu sebeple eski dönemlere ait ve gün yüzüne çıkarılmamış eserleri turizme kazandırmak amacıyla arkeolojik kazılar yürütülmektedir. Aynı zamanda birçok nedenle yıpranmış tarihin farklı dönemlerine ait çok sayıda eser de koruma altına alınmakta ve restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmektedir.

Bağımsızlık sonrasında Makedonya yaşamış olduğu krizler nedeniyle turist kaybına uğramış olsa da, günümüzde bu durum hem devletin hem de özel olarak belediyelerin yürüttükleri turizm politikalarıyla daha iyi durumdadır. Yıllar içinde turist sayılarında değişim olmakla birlikte, genel olarak artma eğilimindedir. Ülkenin toplam turist sayısı bakımından ilk sırayı, Ohri Gölü çevresindeki şehirler almaktadır. İkinci sırada, ülkenin başkenti olan Üsküp şehri bulunmaktadır.

Ohri Gölü ve yakın çevresi, Makedonya’nın görülmesi gereken en güzel bölgelerinden birini oluşturmaktadır. Ohri Gölü tek başına adeta doğa harikası olmakla birlikte, çevresinde yer alan çok sayıda doğal, tarihi ve kültürel çekicilikle de albenisi yüksek olan bir kesime dönüşmektedir. Avrupa’nın en eski ve en derin göllerinden biri olan Ohri Gölü, bünyesinde çok sayıda endemik ve relikt olan bitki ve hayvan

türlerini barındırmaktadır. Göl, sahip olduğu fiziki ayrıcalıklar, benzersiz flora ve faunası ile 1979 yılında UNESCO'nun Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmiştir. Gölün kuzeydoğu kıyısında yer alan doğal, tarihi ve kültürel çekicilikleri ile büyüleyici bir manzara sergileyen Ohri şehri de 1980 yılında UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi'ne eklenmiştir. Şehir yıl boyunca mutedil iklimi, doğal güzellikleri, tarihi eserleri ve kültürel etkinlikleriyle çok sayıda turisti kendine çekmektedir. Özellikle Makedonya yerlilerinin sıklıkla tercih ettiği bir destinasyon olan Ohri, aynı zamanda yabancı turistlerin de ilgisini çekmektedir. Şehrin doğal güzellikleri arasında; Ohri Gölü ve muhteşem manzarası, plajları, yakınında yer alan Galiçica Dağı ve milli parkı, gölü besleyen kaynaklardan olan Bilyana ve Aziz Naum kaynakları, Kemikler Körfezi'ndeki Su Müzesi yer almaktadır.

Osmanlı Devleti 600 yıla yakın hüküm sürdüğü Balkanlar'da bir kısmı günümüze kadar ulaşabilen birçok tarihi ve kültürel eser bırakmıştır. Makedonya'nın güneybatısında yer alan Ohri Gölü ve yakın çevresi, Osmanlı kültür ve medeniyetine ait tarihi ve dini yapıları bünyesinde barındırmaktadır. 1385 yılında Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine giren Ohri şehri, 1912'ye kadar Türkler'in elinde kalmıştır. Osmanlılar Ohri'ye çok önem vermiş ve burayı bölgenin en önemli kültür merkezine dönüştürmüşlerdir. Osmanlı'nın 14. yüzyılın sonlarından itibaren Makedonya'da gerçekleştirdiği fetihler sonrasında Ohri'de cami, türbe, tekke, mescid, medrese, han, hamam, çarşı ve bedesten yapımına başlanmıştır. Ayrıca bu dönemde Hristiyan nüfusu için kilise ve manastır inşa edilmiş, Aziz Kliment Panteleymon Kilisesi ile Ayasofya Kilisesi de camiye çevrilmiştir. Ohri'de Osmanlı - Türk sivil mimarisinin izlerini taşıyan konutların yapımına da önem verilmiştir. Gerek dini yapıların çoğu gerekse tipik Osmanlı evleri hala Ohri şehrinde varlığını sürdürmekte ve koruma altında bulunmaktadır. Ohri'de günümüze kadar gelen ve sıklıkla ziyaret edilen camiler arasında; Ali Paşa Camii, Zeynelabidin Paşa Camii, Emin Mahmud Camii, Hacı Turgut Camii, Hacı Hamza Camii, Haydar Paşa Camii, Kuloğlu Camii yer almaktadır. Ayrıca Sinan Çelebi Türbesi, Haydar Paşa Türbesi ve Pir Mehmet Hayati Halveti Tekkesi de günümüze kadar gelen Osmanlı Dönemi'ne ait İslami yapılardır. Ohri'ye 29 kilometre uzaklıkta bulunan Aziz Naum Manastırı'nın yanında ise Sarı Saltuk Türbesi'nin izleri mevcuttur. Ohri Çarşısı, Saat Kulesi ve Voska Hamamı da bugün hala ayakta olan Osmanlı Dönemi miraslarındandır. Günümüzde Ohri'de bu dönemden kalan çoğu eserin korunması ve restore edilmesi amacıyla TİKA'nın büyük çaba sarfettiği görülmektedir.

Ohri şehri, birçok tarihi yapıya ev sahipliği yapmaktadır. Şehrin üzerinde yükselen Ohri Kalesi, stratejik öneme sahiptir ve geçmişten beri şehir için savunma rolü oynamıştır. Ohri'nin eski şehir kesiminde yer alan kalenin yakınlarında bulunan Antik Tiyatro da şehrin en eski yapılarından. Günümüzde Ohri Yaz Festivali gibi çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapan amfiteyatrosu, M.Ö. 3. yüzyılın sonunda tiyatral performansların sergilenmesi amacıyla inşa edilmiştir ve bugün korunmasına özen gösterilmektedir. Şehirde çok sayıda kilise ve manastır mevcuttur. Erken Hristiyanlık dönemine ait bazilikalar, Aziz Kliment Panteleymon Manastırı, Ayasofya Kilisesi, Aziz Naum Manastırı, Aziz John Kaneo Kilisesi Hristiyanlar'a ait sıklıkla ziyaret edilen dini yapılar arasında bulunmaktadır. Aynı zamanda Ohri'de birçok müze, galeri ve anıt yer almaktadır. Ünlü Robevi aile evi içinde bulunan Ohri Milli Müzesi, Aya Bogorodica Perivlepta Kilisesi'ne ait müzede yer alan Ohri İkon Galerisi, Ohri şehir meydanında bulunan Aziz Naum Ohridski, Aziz Kliment Ohridski, Aziz Kiril ve Metodi anıtları bunlar arasında en çok tanınanlarıdır.

Makedonya 1991 yılında bağımsızlığını ilan ettikten sonra turizm altyapısını geliştirmeye önem vermiş, bu bağlamda Hristiyan kültürüne ait kilise, manastır, bazilika vb. yapıları itina ile koruyup restore ederken; yaklaşık 600 yıl bölgede hüküm sürmüş olan Osmanlı Dönemi'ne ait Türk - İslam eserlerine karşı aynı hassasiyeti göstermemiştir. Kamu bütçesinden ülkenin dört bir köşesine Ortodoks Hristiyan kimliğini öne çıkaran başta Büyük İskender heykeli ve haçlar olmak üzere çok sayıda anıtsal yapı inşa edilirken; yıkılmaya terk edilmiş cami, türbe, tekke, hamam vb. abidevi yapılar bugün yalnızca Türkiye bütçesinden TİKA'nın katkıları sayesinde ancak bir kısmı restore edilebilmektedir. Bazı eserler de, Ohri'deki İmarek Camii'nde olduğu gibi, bizzat Makedonya Devleti tarafından yıktırılarak kiliseye çevrilmiştir. Günümüzde nüfusunun yaklaşık % 35'ini Müslümanlar'ın oluşturduğu Makedonya'da bu durum iç barışı tehdit etmektedir. Ayrıca ülkeyi ziyaret eden turistler içinde ilk sıralarda Türkiye'nin yer aldığı görülmekteyken, hala Türk - İslam eserlerine gereken önemin hükümet tarafından verilmemesi de ayrı bir ironi oluşturmaktadır.

Ohri, yıl içerisinde birçok kültürel etkinliğin gerçekleştirildiği bir şehirdir. Ohri Yaz Festivali, Balkan Folklör Festivali, Ohri Yüzme Maratonu, Suya Haç Atma Töreni bu etkinliklerin en tanınmışları arasındadır. Ohri, sahip olduğu tüm bu çekicilikler ile

birlikte, erişim ve konaklama kolaylıklarının da olduğu bir şehir durumundadır. Aynı zamanda şehirde farklı damak tatlarına uygun lezzetlerin yer aldığı çok sayıda restoran ve lokanta ile Ohri sahili boyunca birçok kafe bulunmaktadır. Alışveriş ve eğlence alternatiflerinin de bol olduğu kent, her yönüyle bir turizm şehridir.

Makedonya'nın Ohri Gölü kıyısındaki bir diğer şehri olan Struga da, gerek doğal gerekse tarihi ve kültürel çekicilikleri ile ülkenin ikinci büyük turizm şehridir. Gölün kuzeyinde yer alan şehrin ortasından Ohri Gölü'nden kaynağını alan bir nehir (Kara Drin Nehri) akmaktadır. Ohri Gölü ve temiz plajları, Kara Drin Nehri, şehrin yakınlarındaki Vevçani Kaynakları, Struga'nın başlıca doğal güzellikleri arasında yer almaktadır.

Bugün Ohri'de % 6, Struga'da ise % 5 civarında Türk nüfus yaşamaktadır. Struga şehrinde Osmanlı Dönemi'nden kalma eserlerin çoğu ya yıkılmış ya da harap bir vaziyette onarılmayı beklemektedir. Hala varlığını sürdüren bu döneme ait eserler içinde dini, kültürel ve estetik değerlere sahip Halveti Hayati Hasan Baba Tekkesi, 18. yüzyıla ait tipik bir Osmanlı mimari örneğini temsil etmektedir.

Şehirde cami ve türbeler dışında kiliseler de yer almaktadır. Kališta Manastır Kompleksi, Aziz George Kilisesi, Aziz Archangel Michael Kilisesi en çok ziyaret edilen dini yapılardandır. Şehir aynı zamanda birçok anıt ve abideye sahiptir. Devrim Abidesi, İbrahim Temo, Rahibe Teresa ve Vlado Maleski anıtları en çok tanınanlarıdır. Ayrıca Strugalı kardeşler Konstantin ve Dimitar Miladinov anısına yapılmış Miladinov Kardeşler Anıt Evi, ünlü Dr. Nikola Nezlobinski tarafından kurulmuş olan tarihi Doğa Müzesi ve bu müzenin bir parçası olarak kullanılan Makedonya'nın önemli ressamlarından Vangel Kodzoman'nın adını taşıyan sanat galerisi de, tanınan ve çok uygun fiyata ziyaret edilen yapılar arasında bulunmaktadır. Struga Şiir Akşamları festivali ile adını duyurmuş olan şehirde festivalin gerçekleştirildiği mekanlar olan Şiir Köprüsü ve Şiir Parkı da görülmesi gereken diğer yerlerdendir.

Struga Şiir Akşamları festivali, her yıl dünyanın farklı yerlerinden gelen çok sayıda sanatçının performanslarını sergilediği kültürel bir etkinliktir. Dünyaca tanınan uluslararası bir festival olan Struga Şiir Akşamları'nda başarılı eserler ödüllendirilmektedir. Başka

bir kültürel olay da, Struga şehri yakınlarındaki Vevçani köyünde gerçekleştirilen Vevçani Karnavalı'dır. İlginç gösterilere sahne olan karnavalın oldukça uzun bir geçmişi vardır. Struga da Ohri gibi konaklama ve erişim kolaylıklarının olduğu bir şehirdir. Oldukça uygun bütçeli otellere bu şehirde rastlanmaktadır. Ayrıca şehirde yeme - içme, alışveriş ve eğlence olanakları da boldur. Gerek Ohri Gölü gerekse Kara Drin sahili boyunca çok sayıda kafe, bar ve restoran mevcuttur.

Makedonya'nın turistik öneme sahip bu iki şehri ve tek başına Ohri Gölü'nün sahip olduğu çekiciliklerin değerlendirilmesi, aynı zamanda bu bölgeye daha fazla turisti çekebilecek plan ve programların yapılması gerekmektedir. Turizm potansiyeli yüksek bir yer olan Ohri Gölü ve yakın çevresine uygulanacak plan ve projeler ile yapılacak tanıtım reklamlarıyla bölgeye daha çok sayıda turist çekebilme imkanı bulunmaktadır. Ekonomileri büyük ölçüde turizme bağlı olan Ohri Gölü kıyısındaki bu iki şehrin bölgesel kalkınmada büyük rol oynadığı görülmektedir.

Ohri'de son yıllarda turizmi canlandırmak için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Ohri Belediyesi, bu bölgeye turistleri çekebilecek projeleri ödüllendireceğini açıklayarak bölgenin kalkınmasında turizmin yeri ve önemini vurgulamıştır. Struga Belediyesi'nin de ekonomik olarak kalkınması konusunda turizmi ciddiye alıp, bu doğrultuda çalışmalar yapması gerekmektedir. Amaca yönelik çeşitli projeler üretilerek şehrin sahip olduğu çekicilikler tanıtılıp, turistlere pazarlanabilir.

Bu tezde Makedonya'nın en önemli turistik bölgesi olan Ohri Gölü ve yakın çevresine ayrıntılı olarak değinilmiş ve bölgenin turizm potansiyeli değerlendirilmiştir. Ohri Gölü ve çevresi dışında Makedonya'nın turistik önem teşkil eden birçok yeri bulunmaktadır. Özellikle Üsküp şehri bu bakımdan değerlendirilebilir veya genel olarak Makedonya'nın turistik değerleri ve turizm potansiyeliyle ilgili bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- ACUN, Hakkı, ''Makedonya Manastır Bölgesi (Manastır, Ohri, Prilepe) Saat Kuleleri'', Gazi Üniversitesi Rektörlüğü, Ankara, 1999, s. 325-327.
- AĞANOĞLU, H. Yıldırım, *Üsküp Kitabı*, Fide Yayınları, İstanbul, 2008.
- ARUÇI, Muhammed, ''Ohri'', *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 33.
- AVCI, Fatma, *Kütahya İlinin Turizm Potansiyeli*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2012, s. 1.
- AYVERDİ, E. Hakkı, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri - Yugoslavya*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 3. Cilt, 3. Kitap, İstanbul, 1981.
- BEDİR, Aydın, *Makedonya'da Bir Türk Yerleşmesinin Coğrafi Etüdü: Vrapciste*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 1.
- BOJACİEV, Vladimir, ''Nacionalen Park Galiçica'', Turizmot - Zbornik Na Trudovi Na Ftu - Ohrid, 1993, s. 152.
- ÇELEBİ, Evliya, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Gümölcine, Kavala, Selanik, Tırhala, Atina, Mora, Navarin, Girit Adası, Hanya, Kandiye, Elbasan, Ohri, Tekirdağı*, Yapı Kredi Yayınları, Cilt 2, 2011, s. 707.
- ÇOLAKOĞLU, Cansu, *Museum on Water (Su Müzesi)*, *Milliyet Sanat*, 2011, s. 104.
- ÇONTU, Mehmet, *Alternatif Turizm Çeşitleri ve Kızılcahamam Termal Turizmi Örneği*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bolu, 2006, s. 2.
- DERVİŞİ, Bülent, *Makedonya - Türkiye Ekonomik İlişkilerinin Yapısal Analizi*, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2005, s. 2.
- DESİGN, Letra, *Ohrid Guide*, Ohrid, 2014.
- DOĞANER, Suna, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2001, s. 81.
- EKER, Aytaç vd., ''Makedonya'', *Rehber Ansiklopedisi*, Cilt 13, s. 170-171.
- EMİN, Enis, Doyran Turizmi Umut Veriyor, *Zaman Gazetesi*, 24.07.2010.
- EYİCE, Semavi, ''İshakiye Camii ve Külliyesi'', *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 22, s. 546.
- EYİCE, Semavi, ''Ohri'nin Türk Devrine Ait Eserleri'', *Vakıflar Dergisi*, Sayı 6, Baha Matbaası, İstanbul, 1965, s. 137-145.
- GÖRGÜLÜ, İsmet vd., *Makedonya*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1992, s. 2.

- GÖRGÜN, M. Tuğrul, *Makedonya Ülke Raporu*, Ankara, 2011, s. 6.
- GRUEV, Dame, *Statestatistical Office Of The Republic Of Macedonia*, Skopje, 2014.
- HACISALİHOĞLU, Mehmet, ‘‘Makedonya’’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 27.
- HATİPOĞLU, Murat, *Dünden Bugüne Makedonya Sorunu*, ASAM Yayınları, Ankara, 2002, s. 5.
- İBRAHİM, Sead, Ohri ve Struga Bölgesi’ndeki Tasavvuf Kültür Mirasının Varlığı, *Zaman Makedonya*, Ohri, 15 Ocak 2011.
- İBRAHİMGİL, Mehmet Z., ‘‘Makedonya’da Gazi Mustafa Paşa’nın Vakıf Malları’’, *Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2012, s. 165.
- İÇÖZ, Orhan vd., *Genel Turizm*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2007, s. 13.
- İNBAŞI, Mehmet, ‘‘Üsküp’’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 42, 2012, s. 377.
- İZBİRAK, Reşat, *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, Öğretmen Kitapları Dizisi, İstanbul, 1992, s. 318.
- İZZETİ, Metin, *18. Ve 19. Yüzyılda Balkanlarda Tasavvuf Akımları*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2003, s. 182-183.
- KİEL, Machiel, ‘‘Kumanova’’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 26, s. 364.
- KORUNOVSKİA, Saso vd., ‘‘Cultural Tourism İn Ohrid As A Selective Form Of Tourism Development’’, *Procedia - Social And Behavioral Sciences* 44, 2012, s. 109.
- KURT, Halil, ‘‘Balkan Ülkelerinde Nüfusun Etnik ve Dini Yapısı’’, *Balkan Savaşlarının 100. Yılı Uluslararası Balkan Sempozyumu*, İstanbul, 2012, s. 511-512.
- KURT, Halil, *Balkan Ülkeleri Ders Notları*, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2012, s. 12.
- KUZMAN, Pasko, *Ohrid World Heritage Site*, UNESCO Office İn Venice, Skopje, 2009.
- LJUŞİ, Bajramali, *Turizm Sektörünün Makedonya Ekonomisindeki Yeri ve Önemi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.
- MCADAM, Marika, *Western Balkans*, Lonely Planet Publications, 2009, s. 297.
- MİLEVSKA, Anita, *Ohrid Turisticky Sprievodca (Ohri Turizm Rehberi)*, Trimaks Kartografija, Skopje, 2014.
- NASRULLAH, M. vd., *Osmanlı Atlası - XX. Yüzyıl Başları*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s. 28-40.

- NESTOROSKA, İvanka, "İdentifying Tourism Potentials İn Republic Of Macedonia Through Regional Approach", *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 44, 2012, s. 100.
- ÖZBEY, F. Rana, "Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Turizm Kalkınması", Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2002, s. 138.
- ÖZEY, Ramazan, *Avrupa Coğrafyası*, Aktif Yayınları, İstanbul, 2000.
- ÖZGÜÇ, Nazmiye, *Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 44.
- PAVLOV, Zoran, *Macedonian Culturel Heritage Ottoman Monuments*, UNESCO Office İn Venice, Skopje, 2008, s. 102.
- PAVLOV, Zoran, "Zeynel Abedin Tekke", *Ohrid World Heritage Site*, 2009, s. 170.
- PETROVA, Elenora, *Stobi, Skopje: Skenpoin, Muzej Na Makedonija*, Konzervativen Centar Za Kulturnoto Nasledstvo (Makedonya Müzesi, Kültürel Anıtları Koruma Dairesi), 2008, s. 11-14.
- SARINAY, Yusuf, *Osmanlı Belgelerinde Ohri*, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul, 2006, s. 9.
- SEVİMAY, Devrim, Merhaba Rumeli Yazı Dizisi 4, *Milliyet Gazetesi*, 20.09.2009.
- SÖNMEZ, Bülent, *Türk Turizminin Dünya Turizmindeki Yeri ve Türkiye Ekonomisine Etkileri*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli, 2012, s. 1.
- TOSKAY, Tunca, *Turizm Olayına Genel Yaklaşım*, Der Yayınları, İstanbul, 1983, s. 156.
- TÜRKAN, Ahmet, "Makedonya'da Bulgar ve Latin Kilisesinin Gelişimi (Tunalı Hilmi'nin Makedonya Risalesi)", *Makedonya'da İslam Kültürü, Milet ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 2012, s. 135.
- URAL, Selçuk, "Balkanlar'ın Dini Motiflerinin Oluşmasında Ohri Şehrinin Yeri: Aziz Kliment, Aziz Naum ve Sarı Saltuk Örnekleri", *Türk Tarihinde Balkanlar, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Merkezi*, Sakarya, 2011, s. 2-18.
- URAL, Selçuk, *Balkanlar'ın İncisi Ohri*, Mostar Yayınları, İstanbul, 2013.
- URFALIOĞLU, Nur, "Günümüz Makedonyası'ndaki Osmanlı Türk Sivil Mimari Örnekleri", *Balkanlar'da İslam Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu Tebliğleri*, İslam Tarihi, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi İrcica, İstanbul, 2002, s. 155-157.
- YİĞİT, Ali, *Türk Ülkeleri ve Türklerin Yaşadıkları Bölgelerin Coğrafyası*, Ceren Ofset Matbaacılık, 2. Baskı, Elazığ, 2002.
- ZAİM, Burhanettin, *İştîp ve Köprülü Hatıraları*, Şehir Yayınları, 2005, s. 54-57.

AZİZ KLİMENT VE PANTELEYMON MANASTIRI,

<http://www.fidasoski.ca/Macedonia/Ohrid/Plaoshnik.htm> (Son Erişim: 20.12.2014).

GALIÇICA MİLLİ PARKI,

http://portal.unesco.org/en/files/24220/11032790451ohrid_prespa_report_august_2004.pdf/ohrid%2Bprespa%2Breport%2Baugust%2B2004.pdf (Son Erişim: 17.12.2014).

MAKEDONYA NÜFUSU (2002 YILI VERİLERİ),

http://www.stat.gov.mk/pdf/kniga_13.pdf (Son Erişim: 11.06.2015).

OHRİ VE STRUGA ŞEHİRLERİNİN DEMOGRAFİK YAPISI (2002 YILI VERİLERİ)

<http://www.stat.gov.mk/Publikacii/knigaX.pdf> (Son Erişim: 11.06.2015).

OHRİ VOSKA HAMAMI,

http://www.tika.gov.tr/tr/haber/tikanin_tarihi_ve_kulturel_varliklarin_korunmasina_yonelik_calismalari_makedonyada_devam_ediyor-1544 (Son Erişim: 18.03.2015).

“TARİHTE OHRİ VE ÖNEMLİ ŞAHSİYETLER”, EYÜP SALİH

<http://www.balturk.org.tr/tarihte-ohri-ve-onemli-sahsiyetler> (Son Erişim: 15.05.2015).

VEVÇANİ KAYNAKLARI

http://www.panacomp.net/macedonia?s=makedonija_vevcani (Son Erişim: 02.01.2015).